

**KUTADGU BİLİG'DEKİ EĞİTSEL ÖGELERİN TESPİTİ
VE BU ÖGELERE YÖNELİK TÜRKÇE ÖĞRETMENİ
ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

KÜRŞAD ÇAĞRI BOZKIRLI

Doktora Tezi

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Osman MERT

Eş Danışman: Doç. Dr. Kerim GÜNDOĞDU

2015

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**KUTADGU BİLİG'DEKİ EĞİTSEL ÖGELERİN TESPİTİ VE BU
ÖGELERE YÖNELİK TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

(Detecting Educational Elements in Kutadgu Bilig and Analysing the Views of
Prospective Turkish Teachers for These Elements)

DOKTORA TEZİ

Kürşad Çağrı BOZKIRLI

Danışman: Doç. Dr. Osman MERT
Eş Danışman: Doç Dr. Kerim GÜNDOĞDU

**Erzurum
Haziran, 2015**

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Osman MERT danışmanlığında, Kürşad Çağrı BOZKIRLI tarafından hazırlanan "Kuramsal Bilgi'deki Eğitsel Öpeler, Teşviki ve Bu Öpelerle İnanlık, Nöbetçi Öğretmen: Akademinin Görevleri... İncelenmesi..." başlıklı çalışma 17 / 06 / 2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Osman GÜNDÜZ

İmza: ....

Danışman : Doç. Dr. Osman MERT

İmza: ....

Eş Danışman : Doç. Dr. Kerim GÜNDOĞDU

İmza: ....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ

İmza: ....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yusuf Ziya SÜMBÜLLÜ

İmza: ....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Metin ERKAL

İmza: ....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Sinan KOÇYİĞİT

İmza: ....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğuna onaylarım.

.....

09 Eylül 2015

Prof. Dr. H. Ahmet KIRKILIC

iii Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİMİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doktora tezi olarak sunduğum “Kutadgu Bilig’deki Eğitsel Öğelerin Tespiti ve Bu Öğelere Yönelik Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü eğitim öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

17 / 06 /2015

Kılıçad Çağrı BOZKIRLI

ÖZET

DOKTORA TEZİ

KUTADGU BİLİG’DEKİ EĞİTSEL ÖGELERİN TESPİTİ VE BU ÖGELERE YÖNELİK TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Kürşad Çağrı BOZKIRLI

Danışman: Doç. Dr. Osman MERT

Eş Danışman: Doç. Dr. Kerim GÜNDOĞDU

2015, 184 sayfa

Bu araştırmanın amacı, Kutadgu Bilig’deki eğitsel unsurları tespit etmek ve Türkçe öğretmeni adaylarının bu eserdeki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşlerini belirleyip incelemektir.

Çok yöntemli desenlenen araştırma “Tarama Modeli”nde yürütülmüştür. Araştırmanın amacı gereği hem nitel hem de nicel veriler toplanmıştır. Araştırmanın nitel kısmında öncelikle Kutadgu Bilig’deki eğitsel içerikli beyitler tespit edilmiş; bunun için nitel veri toplama tekniklerinden “Doküman Analizi” kullanılmıştır. İkinci aşamada ise tespit edilen beyitlerdeki eğitsel görüşlerden yararlanılarak “Kutadgu Bilig’deki Eğitsel Düşüncelerin Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesine İlişkin Anket Formu” oluşturulmuş ve 2013-2014 eğitim öğretim yılı içinde Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğrenim gören 554 Türkçe öğretmeni adayına uygulanmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen nitel veriler İçerik Analizi Yöntemi, nicel veriler ise Mann-Whitney ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda Kutadgu Bilig’de eğitsel içerikli beyitlerin birçoğunun çağdaş eğitim anlayışında karşılığının bulunduğu ve bu görüşlerin özellikle gelişim psikolojisi ve öğrenme psikolojisi içinde değerlendirilebileceği; Yusuf Has Hacib’in dile getirdiği eğitsel görüşlere Türkçe öğretmeni adaylarının büyük oranda katıldığı ve birçok görüşün bugün hâlâ geçerliliğini koruduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kutadgu Bilig, Türkçe öğretmeni adayı, eğitsel unsur.

ABSTRACT

DOCTORAL DISSERTATION

DETECTING EDUCATIONAL ELEMENTS IN KUTADGU BILIG AND ANALYSING THE VIEWS OF PROSPECTIVE TURKISH TEACHERS FOR THESE ELEMENTS

Kürşad Çağrı BOZKIRLI

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Osman MERT

Co-Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Kerim GÜNDOĞDU

2015, 184 pages

The goal of this study is to detect the educational elements in Kutadgu Bilig and investigate the views of pre-service Turkish teachers regarding the educational notions in this work.

This study, designed as involving multiple methodologies, has been conducted as survey research. Both qualitative and quantitative data were collected in line with the aim of the study. First of all, educational verses were detected in the qualitative part of the study. For this reason, document analysis, as a kind of qualitative data gathering technique, was used. In the second stage, the questionnaire, regarding to evaluating educational elements in Kutadgu Bilig according to the views of pre-service Turkish teachers, was formed and it was administered to 554 pre-service Turkish teachers studying in Atatürk university the education faculty of Kazım Karabekir. The qualitative data were analysed through content analysis, and quantitative data were analysed by means of Mann-Whitney and Kruskal Wallis tests.

As a result of the study, it has been determined that many of educational verses in Kutadgu Bilig have their counterparts in contemporary educational understanding and these notions are mostly evaluated in the scope of development psychology and psychology of learning. In addition, it has been detected that many of the notions of Yusuf Has Hacib still survive in line with the views of pre-service Turkish teachers.

Keywords: Kutadgu Bilig, Pre-service teacher, educational element.

ÖN SÖZ

Tabiatın bir parçası olan insanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özellikler, düşünme kabiliyetine, dile ve bunlarla elde ettiği bilgi birikimine sahip olmasıdır. Diğer varlıklar gibi zamana ve mekâna bağlı yaşayan insanı ve kültürünü bugünden ve buradan ayırıp geçmişe, geleceğe veya başka mekânlara götüren en önemli vasıta kuşkusuz “dil”dir. Dil, yaşadığı sürece kültürün ulaştığı bütün kavramları kelimelerle bünyesinde toplayarak nesilden nesile aktarır ve eriştiği her neslin hem kimliği hem de hafızası olur. Bireyin yaratma gücünün taşıyıcı ögesi olan dil, bireyi şekillendirir ve onu düzeyine yükselterek kendisine katar. Dilin canlı, ancak değişen taşıyıcıları olan bireyler, yaratıcılıklarıyla kültürü ve dili geliştirerek geleceğe taşırlar.

Dilin ifade gücünün bütün yönleriyle kullanıldığı ürünler olan edebî eserler, yazarının edebî niteliklerinin yanında yazıldığı dönemin sosyokültürel yapısı, dil özellikleri gibi pek çok kavrama ait bilgiyi de geleceğe taşır. Bu bağlamda Türk kültür tarihinde yazıldığı dönemi birçok açıdan temsil eden, bunları günümüze taşıyan en kapsamlı, en önemli eserlerden biri de Kutadgu Bilig’dir. Bireyler arası ilişkiden devlet-birey ilişkisine kadar hayata dair pek çok konunun ele alındığı eser, barındırdığı özellikleri dolayısıyla şimdiye kadar birçok disiplinin araştırma konusu olmuştur. Günümüze kadar gerek yerli gerekse yabancı araştırmacılar tarafından dil, kültür, edebiyat, bilgi ve bilginin değeri, devlet yönetimi, inanç sistemi, aile, çocuk yetiştirme, kadın... gibi açılardan incelenen Kutadgu Bilig, pedagojik açıdan da değerlendirilmiştir. Ancak konuyla ilgili yapılan literatür taramasında eserde eğitimle ilgili dile getirilen görüşlerin günümüz insanı tarafından ne düzeyde kabul gördüğünü gösteren bir araştırmanın bulunmadığı ve eserin eğitsel mesajlarının çağdaş eğitim yaklaşımları açısından değerlendirilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle araştırmamızda Kutadgu Bilig’deki eğitsel öğelerin çağdaş eğitim yaklaşımlarındaki yeri ve bu öğelerin günümüzde ne düzeyde kabul gördüğü incelenmeye çalışılmıştır.

“Kutadgu Bilig’deki Eğitsel Öğelerin Tespiti ve Bu Ögelere Yönelik Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi” adlı bu araştırma “Giriş”, “Kuramsal Çerçeve”, “Yöntem”, “Bulgular”, “Sonuç ve Öneriler” olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır: Çalışmanın “Giriş” bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları açıklanmış; çalışma boyunca kullanılan terimlere ait tanımlara yer verilmiştir. Kutadgu Bilig ve Yusuf Has Hacib ile ilgili bilgilerin de yer aldığı

“Kuramsal Çerçeve” adlı ikinci bölümde ise çeşitli eserlerdeki eğitsel unsurların tespitine yönelik olarak yapılmış araştırmalar ve Kutadgu Bilig’in eğitsel değeri ile ilgili yayınlar hakkında bilgiler sunulmuştur. Araştırmada, “Kuramsal Çerçeve” bölümünden sonra çalışmada kullanılan yöntemin açıklandığı “Yöntem” bölümüne yer verilmiştir. Kutadgu Bilig’deki eğitsel içerikli beyitler ve bu beyitlerin günümüz eğitim anlayışındaki yeriyle ilgili bilgilerin de bulunduğu “Bulgular” bölümünde ise Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel görüşlere yönelik düşüncelerine ilişkin bulgular sunulmuştur. Çalışmanın son bölümünü teşkil eden “Sonuç ve Öneriler” bölümünde de araştırma bulgularından hareketle ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlar ışığında yapılan önerilere yer verilmiştir.

Çalışmam süresince benden desteğini esirgemeyen değerli hocam tez danışmanım Doç. Dr. Osman MERT’e; eş danışmanım Doç Dr. Kerim GÜNDOĞDU’ya; bilgi ve tecrübeleri ile her zaman yanımda olan hocalarım Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ ve Doç. Dr. Semra ALYILMAZ’a; araştırmamın şekillendirilmesinde fikirlerinden faydalandığım hocalarım Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR’e, Doç. Dr. Erdoğan KÖSE’ye, Doç. Dr. Salih Zeki GENÇ’e ve Yrd. Doç. Dr. Sinan KOÇYİĞİT’e; çalışmamla ilgili çeşitli sorunları tartışma imkânı bulduğum Arş. Gör. Dr. Nurşat BİÇER’e, Arş. Gör. Onur ER’e, Arş. Gör. İsmail ÇOBAN’a, Arş. Gör. Faruk POLATCAN’a, Arş. Gör. Nurullah ŞAHİN’e ve Arş. Gör. Ceyhun OZAN’a; sıkıntılı zamanlarımda yanımda olarak çalışmamı bitirmeme büyük katkı sağlayan kıymetli eşime ve biricik kızım Gökçe’ye teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum - 2015

Kürşad Çağrı BOZKIRLI

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iii
TEZ ETİK VE BİLDİRİMİ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
GÖRÜNTÜLER DİZİNİ	xiv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xv

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	2
1.3. Önem.....	3
1.4. Varsayımlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	5
2.1. Çalışılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Kutadgu Bilig	5
2.1.2. Kutadgu Bilig nüshaları.....	13

2.1.3. Bölümler ve içerik	18
2.1.4. Şahıs kadrosu	26
2.1.5. Eserin eğitsel değeri	28
2.1.6. Yusuf Has Hacib	33
2.2. Çalışılan Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM	43
3.1. Araştırmanın Modeli	43
3.2. İncelenen Dokümanlar / Evren ve Örneklem	44
3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması	46
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM	55
4.1. Kutadgu Bilig'deki Eğitsel Unsurlara Yönelik Bulgular	55
4.2. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kutadgu Bilig'deki Eğitsel Düşüncelere İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular	79

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER	141
5.1. Sonuç	141
5.2. Öneriler	151
KAYNAKÇA	153
EKLER	164
ÖZ GEÇMİŞ	168

TABLULAR DİZİNİ

Sayfa No:

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılan Türkçe Öğretmeni Adaylarına İlişkin Demografik Bilgiler	44
Tablo 3.2. Kapsam Geçerlilik Oranları İçin Minimum Değerler.....	49
Tablo 3.3. Kodlara İlişkin Kapsam Geçerlilik Oranları.....	51
Tablo 4.1. Bilgi Felsefesi Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar.....	55
Tablo 4.2. Çocuk Eğitimi Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar.....	56
Tablo 4.3. Gelişim Psikolojisi Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar	65
Tablo 4.4. Öğrenme Psikolojisi Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar	69
Tablo 4.5. Toplumsal Yaşam Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar.....	75
Tablo 4.6. Kutadgu Bilig'deki Eğitsel Düşüncelere Yönelik Görüşlere İlişkin Frekans, Yüzde, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	79
Tablo 4.7. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	83
Tablo 4.8. Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	87
Tablo 4.9. Öğrenim Türü Değişkenine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	93
Tablo 4.10. Anne Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	97
Tablo 4.11. Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	105
Tablo 4.12. Eski Türk Eserlerine İlgi Değişkenine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	114
Tablo 4.13. Kutadgu Bilig'i Daha Önce Okuma Değişkenine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	117
Tablo 4.14. Yaşanılan Bölge Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları	121
Tablo 4.15. “Bölümünüzdeki alan derslerini yeterli buluyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	133

Tablo 4.16. “Bölümünüzdeki eğitim bilimleri derslerini yeterli buluyor musunuz?” Sorusuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları	137
--	-----

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No:

Şekil 2.1. Kutadgu Bilig’deki şahıs kadrosu.....	27
Şekil 3.1. Anket geliştirme süreci	47

GÖRÜNTÜLER DİZİNİ

Sayfa No:

Görüntü 2.1. Kutadgu Bilig'in Viyana (Herat) nüshası	15
Görüntü 2.2. Kutadgu Bilig'in Mısır (Kahire) nüshası	17
Görüntü 2.3. Kutadgu Bilig'in Fergana (Nemengan) nüshası	18
Görüntü 2.4. Yusuf Has Hacib'in Kâşgar'daki türbesinin genel görüntüsü	37
Görüntü 2.5. Yusuf Has Hacib'in kabrinin görüntüsü	37

KISALTMALAR DİZİNİ

TDK	: Türk Dil Kurumu
yy.	: yüzyıl
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
KGO	: Kapsam Geçerlik Oranı

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın problem ve alt problemlerine, amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve araştırmada sıkça kullanılan terim ve kavramlara ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

1.1. Problem

Dil, insanların duygu ve düşüncelerini bildirmek için kullandığı kelime ve işaretlerden oluşan bir araçtır [Türk Dil Kurumu (TDK), 2010]. İletişimi sağlamasının yanında dilin önemli bir özelliği kültürün ve değerlerin aktarıcısı olmasıdır (Mert, Alyılmaz, Bay ve Akbaba, 2009). Bir çeşit kasıtlı kültürleme olan eğitimin (Arslanoğlu, 1996) de temel hedeflerinden olan kültürün ve değerlerin aktarılması o dile ait edebî ürünlerle gerçekleşir. Bu nedenle ana dili öğretiminde kullanılacak metinlerin önemi çok büyüktür (Anıl Yılmaz, 2004; Tekşan, 2012). “Geçmiş yüzyılların başarılı bir eğitimcisi olan C. G. Salzman, aile-çocuk ilişkileri üzerine yazmış olduğu kitabında, bütün rahatsızlıkların ana kaynağının yine bizzat insanın kendisi olduğunu söyler. Cahillik, bâtil inançlar, tembellik, başıbozukluk ve en önemlisi, fikrî hayatın kaynağı olan manevi değerlerin yeterince bilinmemesi, rahatsızlıkların asıl sebebidir” (Kara, 1991, s. 64). Bundan dolayı kültürün ve değerlerin aktarımı milletler açısından bir varlık yokluk meselesidir (Alyılmaz, 2008; Bay, Mert, Alyılmaz ve Albayrak, 2012; Çetin, 2010; Özbay ve Karakuş Tayşi, 2011 Tekşan, 2012). Örneğin “Hitit kültürü gibi bir yapı bugün kendisini sürdüren bir hafıza olmadığından ölüdür. Ya da bir zanaat kendisini aktarmak kabiliyetini kaybetmişse (.....) geçmişe dair bir hatıra aktarmanın ötesinde fonksiyon icra edemeyecektir” (Çetin, 2010, s. 123).

“Kültürleme, bir kişinin içinde yaşadığı toplumun kültürünü öğrenmesi, benimsemesi ve onu yaşamasıdır” (Ergün, 1987, s. 59’dan aktaran Arslanoğlu, 1996, s. 43). Bunu sağlayan en önemli unsurların başında o millete ait dil ve o dile ait edebî eserler gelmektedir.

Türk edebiyatının şaheserlerinden olan Kutadgu Bilig çağlar aşan içeriğiyle kültürün aktarılması, değerlerin öğrenilmesi ve millet olma şuuruna erişilebilmesi anlamında bir hazine konumundadır. Çünkü eser kendisinden önceki Türk kültüründen, dilinden, edebiyatından.... etkilendiği gibi kendisinden sonrakileri de etkilemiştir. Bu anlamda eser Türk milletinin kültürel devamlılığının ürünüdür (Kazmaz, 2000; Öz, 2011). Kutadgu Bilig, üzerinde pek çok araştırma yapılan önemli bir eserdir. Ancak yapılan alanyazın taramasında Kutadgu Bilig'in mesajlarının çağdaş eğitim anlayışındaki yeri ve bu mesajların Türk toplumunda hâlihazırda bir karşılığının olup olmadığının tespitine yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu eksiklik araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

“Kutadgu Bilig'deki Eğitsel Öğelerin Tespiti ve Bu Öğelere Yönelik Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi” adlı bu çalışma ile Kutadgu Bilig'deki eğitsel unsurların tespit edilmesi ve Türkçe öğretmeni adaylarının bu eserdeki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaca dönük olarak “Kutadgu Bilig'deki eğitsel unsurlar ve Türkçe öğretmeni adaylarının bu eserdeki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri nelerdir?” problem durumu ele alınmıştır. Bu çerçevede;

a. Kutadgu Bilig'deki eğitsel unsurlar nelerdir?

b. Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri;

- Cinsiyetlerine,
- Sınıf düzeylerine,
- Öğrenim türlerine,
- Anne eğitim durumlarına,
- Baba eğitim durumlarına,
- Eski Türk eserlerine ilgi duymalarına,
- Kutadgu Bilig'i daha önce okuyup okumalarına,
- Yaşadıkları bölgelere,
- Bölümlerindeki alan bilgisi derslerini yeterli bulup bulmamalarına,

- Bölümlerindeki eğitim bilimleri derslerini yeterli bulup bulmamalarına göre değişmekte midir? sorularına cevap aranmıştır.

1.3. Önem

Kutadgu Bilig İslami dönem Türk edebiyatının ilk ve en önemli eserlerinden biridir. Eseri önemli kılan özelliklerinin başında devlet yönetimi, hukuk, çocuk yetiştirme (pedagoji), askerlik, toplumsal hayat vb. birçok alanla ilgili görüş ve önerilere yer verilmiş olmasıdır.

Yapılan araştırma sonucunda Kutadgu Bilig'in eğitsel özellikleri açısından incelendiği çalışmalara (Abildina ve Dandybayeva; 2011; Akyüz, 2002; Arslan, 2012; Arslanoğlu, 1996; Beslen, 1985; Binark, 1970; Çağırın, 1995; Emiroğlu, 2012; Kocasavaş, 2006; Tekşan, 2012) rastlanmıştır. Ancak bu araştırmaların hiçbirinde eserdeki eğitsel görüşler derinlemesine incelenmemiş, eğitsel içeriğe sahip olduğu belirtilen beyitlerin hiçbirinin modern eğitim anlayışındaki yerinin ne olduğu tespit edilmemiş ve yalnızca eğitsel içeriği olduğu ifade edilen beyitlerden örnekler verilmekle yetinilmiştir. Ayrıca Türkçe öğretmeni adaylarının bu esere ve eserde belirtilen görüşlere yönelik düşüncelerinin araştırıldığı herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yapılan bu araştırmanın yukarıda sözü edilen alanlarda yapılmış ilk çalışma olduğu ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

- 1) Ankete katılanların tüm maddeleri içtenlikle yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Kutadgu Bilig'deki eğitsel unsurlar ile,
- Araştırmaya katılan 554 Türkçe öğretmeni adayı ile,
- Öğretmen adaylarının oluşturulan ankete verdikleri cevaplar ile,
- 2013-2014 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ana Dili: “Çocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil”dir (TDK, 2010).

Kültürleme: “Bireyin doğumundan ölümüne kadar, toplumun istek ve beklentilerine göre toplum tarafından etkilenmesi”dir (Uygunkan, 2005, s. 206).

Yetenek Yönetimi: Örgütlerde ihtiyaç duyulan yetenekler ile sahip olunan yetenekler arasındaki farkı ortadan kaldırmayı hedefleyen bir yönetim sürecidir (Şen, 2009).

Pragmatizm: Eylemlerin doğruluğunu ya da gerçekliğini yalnızca sağladıkları fayda açısından değerlendiren yaklaşımdır (Bakır, 2006).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çalışılan Konu ile İlgili Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Kutadgu Bilig

İslami Dönem Türk edebiyatının bilinen ilk eseri olan Kutadgu Bilig Karahanlılar Dönemi'nde Yusuf Has Hacib tarafından okuyucularına her iki dünyada kurtuluşa ve saadete erişmenin yollarını göstermek amacıyla kaleme alınmıştır (Anıl Yılmaz, 2004; Güzel ve Torun, 2003; Üstün, 2008). “Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig'in daha en başında kitabını kısa ve veciz ifadelerle takdim ederken eserinin insana iki dünyada mutluluk vermesi dileğine yer vermiştir ki, bu da İslam dininin hayata bakışının temel eksenini teşkil eden bir anlayıştır” (Baş, 2010, s. 84). Arslan'a (1986) göre ise eserin yazılışındaki başlıca amaç yazıldığı dönemin aydınlarının siyaset, ahlak vb. konulardaki geleneksel görüşlerini bir araya toplamak, bunları yazıya geçirerek gelecek kuşaklara aktarmak ve özellikle de dönemin yöneticilerine aşulamaktır.

“Eserin adını, Kutadgu Bilig yazmasında b, d, g, p, t, k vb. sesler ayrı harflerle birbirinden kesin olarak ayırt edilmediğinden, filolojik açıdan yanlış olmasına rağmen, Vámbéry “Kudatku Bilik”; Radloff da “Kutadgu Pilik” olarak okumuştur. Uzun bir süre devam eden bu hata, Thomsen'in 1897'de Doğu Bilginlerinin Paris'teki 11. Uluslararası Kongresi'nde sunmuş olduğu bildiriyle düzeltilmiştir” (Mert, 2009, s. 1).

Anlamı günümüz Türkçesine “Mutluluk Veren Bilgi” (Kara, 1991, s. 68; Emiroğlu, 2012, s. 1028), “Mutluluk Bilgisi” (Çağbayır, 2003, s. XVII; Güzel, 2005, s. 357; Yılmaz ve Yılmaz, 2011, s. 7), “Kutlu Olma Bilgisi” (Eker, 2006a, s. 194; Timurtaş, 1990, s. 191) vb. şekillerde çevrilen eserin içeriği incelendiğinde yazılış amacı rahatlıkla anlaşılabilir (Kara, 1991). Eserin konusu mutluluğun elde edilme yollarıdır. Ancak sözü edilen mutluluk yalnızca maddi anlamdaki mutluluk değildir. Hem bu dünyada hem de ahirette mutlu olabilmek için gereken bilgiler çeşitli kurullarla ve tavsiyelerle aktarılır (Okur ve Beyce, 2013). Bununla birlikte Kutadgu

Bilig yalnızca ahlaki ve eğitsel talimatların bir araya toplandığı bir eser değildir. O, insan yaşamının anlam ve önemini analiz eden ve insan davranışları için standart ölçütler oluşturan filozofik bir çalışmadır (Kasıeva, 2011).

Eserin adının günümüz Türkçesine “İktidara Ulaştıran Bilgi” ya da “Devlet Yönetme Bilgisi” şeklinde aktarılması gerektiği de belirtilmiştir (Koca, 2012; Öz, 2011). Kutadgu Bilig’in bilim dünyasına tanıtıldığı makalede de eserin adı “la science du gouvernement” (hükûmet bilgisi) olarak sunulmuştur (Yıldız, 2013). Divânü Lügati’t-Türk’te ‘Kut’, devlet yani siyasal iktidar ve egemenlik anlamında kullanıldığından (Adalıoğlu, 2013) eserin adına yönelik bu görüşlerde de doğruluk payı mevcuttur. Ayrıca eserde “birey-toplum ilişkisinin dengeli bir hâlde yürütülerek devletin nasıl daha iyi idare edileceği ve hangi yaklaşımlarla refah toplumunun ortaya konulacağı üzerinde özellikle durulmuş” (Güzel, 2005, s. 357) olması eser isminin neden bu şekillerde yorumlandığını açıklamaktadır.

Türk dili, edebiyatı, tarihi, kültürü... için büyük önemi haiz Kutadgu Bilig 1069-1070 yıllarında Balasagun’da yazılmaya başlanmış Kaşgar’da sonlandırılmıştır. (Binbaşoğlu, 2009; Caferoğlu, 1984). Eserini 18 ayda tamamlayan (Güzel ve Torun, 2003; Külekçi, 2005) Yusuf Has Hacib, kitabını bitirince “Karahanlı hükümdarı Tabgaç Bugra Kara Han Ebû Ali Hasan Han’a sunmuş, Han da bu eseri çok beğendiği için onu, takdiren “Hâs Hâcib = Uluğ Hâcib’liğe tayin etmiştir” (Ülkütaşır, 1970, s. 91).

Yusuf Has Hacib eserini İslamiyet’in Türkler tarafından kabul edilip yayılmaya başladığı bir dönemde ortaya koymuştur. Bu dönemde Türkler arasında geleneksel kültürden, Budizm ve Maniheizm gibi inanışlardan kaynaklanan birtakım kabul ve tutumlar devam ederken, İslam da yayılmakta ve büyük kültürel değişimlere yol açmaktadır (Önler, 2008, s. 442).

Din değişikliği milletler açısından yalnızca bir inanç sistemi değişikliği olmayıp bireysel ve toplumsal hayatın tüm tabakalarını derinden etkileyen önemli bir olaydır. Hazırlık, kabul, geçiş ve kurumsallaşma gibi aşamaları olan bu uzun ve sancılı sürecin sonucunda eskiye ait olanlar ya terk edilmekte ya da yeni inanç sistemi ile uzlaştırılarak devam ettirilmektedir (Çetin, 2013). Birey ve toplumun bu dönemi kolay bir şekilde atlatması ve sürece adapte olabilmesi, dâhil olunan yeni medeniyetin şekillendirdiği millî bir kültürün inşa edilebilmesine bağlıdır. Bu noktada en önemli görev dönemin

aydınlarına düşmektedir. İşte Kutadgu Bilig bu tarz bir sorumluluğun ürünüdür (Günay Türkeş, 2009; Şeker 2011; Şener, 2006).

Bir geçiş dönemi eseri olan Kutadgu Bilig “dönemine ışık tutması nedeniyle tarihî açıdan önemli bir yere sahiptir. İslam öncesine ve sonrasına ait bilgilerin bulunması, dönemin problemlerine değinmesi ve çözümler sunması eserin geçiş döneminin özelliklerini yansıtmaya yeteneğinin güçlü olduğunu göstermektedir” (Çetin, 2013, s. 336). Ayrıca eser, İslamiyeti kabul eden Türk topluluklarında eski Türk kültürünün varlığını devam ettirme düzeyini gösteren önemli bir kaynaktır (İnalçık, 1966; Binark, 1970; Arslan, 1986).

“Türk Şehnamesi” (Akar, 2010; Akyüz, 2001; Caferoğlu, 1984) olarak değerlendirilen *Kutadgu Bilig* birçok açıdan Türk edebiyatında ilkleri temsil etmektedir. Türk edebiyatının ilk mesnevisi olmasının yanında kaside, tevhid, naat, vasiyetname, şikâyetname, taziyatname, yaşname, münazara, mektup türlerinin ilk örneklerine ve ilk rüya tabirine bu eserde rastlamak mümkündür (Altıntop, 2011; Yavuz, 2007; 2012). Türkçeyi aruza uydurmaktan kaynaklanan birtakım sorunları bulunsa da (Atsız, 2011; Koç, 2002; Köprülü, 2013; Mert, 2009) aruz veznine yer veren ilk eser yine Kutadgu Bilig’dir. Yavuz da (2007, s. 174) konuyla ilgili olarak şunları ifade etmektedir:

Türk edebiyatında *Dîvânü Lügati’t-Türk’te* bulunan yazılış tarihleri belli olmayan aruz ölçüsü ile yazılan şiirler hariç tutulursa, aruz ile yazılan ilk eser budur Eserin vezni; Firdevsi’nin (ö. 1020) *Şehnâme*’sinde kullandığı gibi, (fe’ûlün / fe’ûlün / fe’ûlün fe’ûl)’dür ve bu vezin, Türk edebiyatında görülen on birli hece ölçüsüne denk düşmektedir. Bu itibarla millî zevkin de yansıması olmuştur. Bunun yanında eserin sonundaki “Yiğitlikke Açıp Avuçkalığın Ayur” ve “Ödlek Artakın Dostlar Cefasın Ayur” adlı kasideler (fe’ûlün / fe’ûlün / fe’ûlün / fe’ûlün) vezni ile yazılmıştır”.

Bununla birlikte eserde “eski Türk şiirindeki mısra başı ve iç kafiye dizgelerine de yer verilir, tekrarlardan ve aliterasyonlardan yararlanır. (...) Ses oyunlarının yanı sıra zaman zaman ustalıkla kurgulanmış söz hatta imla oyunlarından da yararlanır” (Eker, 2006a, s. 198). Ayrıca “diyalog, hikâyeleştirme ve doğrudan öğüt verme” (Emiroğlu, 2012, s. 1028) gibi metotların kullanılmasının yanında halk edebiyatı geleneğinin yansıması olarak birtakım atasözleri de kullanılmıştır (Arslan, 2012; Eker, 2006a).

Mesnevi nazım şekli ile kaleme alınan Kutadgu Bilig esere sonradan eklenmiş olan ve yazarı belli olmayan 77 beyitlik ön söz (Özçelik, 2005) dışında 6645 beyittir. “Bunun 125 beyitlik son üç bölümü kaside tarzında söylenmiştir ve vezni de değişiktir. Kitaba yapılmış diğer bir ekleme de en baştaki düz yazı ön sözüdür. Bu şekilde 88 bölümden oluşan eserde, sonlara doğru yer yer boşluklar ve eksiklikler vardır. Ayrıca eserin içinde, yeri geldikçe söylenmiş 173 adet dörtlük vardır” (Yurdakök, 2002, s. 291). Varlıkları ancak kafiye sistemlerinden anlaşılabilen bu dörtlüklerin bazıları aaba şeklinde yani mani tarzında kafiyelenmiştir (Özçelik, 2005).

Kutadgu Bilig nasihatname (pendname) tarzında bir siyasetnamedir (Aydemir, 2013; Erdoğan, 2005; Reçber, 2012). “Eserde bilgi, akıl, devlet, erdem, adalet, dil, anlayış gibi çeşitli hususlar zamanın ahlaki kaynaklarından beslenmek suretiyle ortaya konulur” (Sarıca, 2008, s. 3). Nasihatnameler ile ilgili olarak Kocasavaş (2006, s. 54-55) şu bilgileri vermektedir:

Eski Türk edebiyatına İran ve Arap edebiyatından geçen nasihatname türü, öğretici niteliktedir. İçinde atasözleri, özdeyişler, deyimler, din büyüklerinin, tarikat ulularının seçilmiş sözleri, bazen manzum, bazen mensur olarak yer alır. Nasihatnamelerin çoğu ahlakidir. Nasihatnamelerin yalnız dinî nitelikte olanları, Kur’an ve hadislerden birtakım örnek sözler alınarak yazılanları da vardır. İslam edebiyatında en ünlü nasihatname, İran şairi Feridüddin Attar’ın *Pendname* adlı eseridir.

Siyasetnameler dönemin devlet adamlarına yönelik pratik tavsiyelerde bulunmak amacıyla yazılan siyasi ve ahlaki içerikli edebî eserlerdir (Adalıoğlu, 2013; Aydemir, 2013). Bu türde konuyu daha çekici kılmak, anlatımı güzelleştirmek ve güçlendirmek için tanınmış şairlerden mısralar ve önemli kimselerin hayatlarından ve uygulamalarından örnekler nakledilir (Adalıoğlu, 2013). Arslan’a (1986) ve İnalçık’a (1966) göre siyasetnameler Doğulu toplulukların devletten beklentileri olan adalet duygusunun neticesinde ortaya çıkmıştır. İçinde yaşadığı toplumdaki aksalıkları ve toplumun beklentilerini gören aydınların bunları yöneticilere hatırlatma gayretinin ürünüdürler. Kutadgu Bilig içeriğinden dolayı hem nasihatnemelerin hem de siyasetnamelerin bahsi geçen özelliklerini taşımaktadır.

Siyasetnamelerde Allah’a hamd, Peygamber’e salat ve selamdan sonra takdim edilecek hükümdara övgü yapılır. Kutadgu Bilig’in başında yer alan “Tanrı Azze ve

Cellenin Medhini Söyler”, “Peygamber Aleyhi’s-selamın Medhini Söyler”, “Dört Sahabenin Medhini Söyler”, “Parlak Bahar Mevsimini ve Büyük Buğra Han’ın Medhini Söyler” başlıkları siyasetnamelerle Kutadgu Bilig arasındaki benzerliğin bir başka örneğidir (Adalıoğlu, 2013).

Eserin türü ile ilgili bilgiler esere sonradan eklenen ön sözlerde de mevcuttur. “Buna göre, bu nevi eserlere başka memleketlerde Edebü’l-mülük, Aynü’l-memleke veya Pendname-i mülük, Turanlılar arasında ise Kutadgu Bilig denmektedir” (İnalçık, 1966, s. ?). Eker’e (2006a, s. 194) göre ise Kutadgu Bilig “Batı’da *prenslerin aynası* (mirror for princes) olarak bilinen geleneğe de uygundur”.

Kutadgu Bilig’in kaynakları bilim dünyasının en tartışılan konularından biridir. Üzerinde yoğunlaşılacak düşüncelerden biri Kutadgu Bilig’de Hint, İran, Çin ve Yunan etkisinin olduğudur (Adalıoğlu, 2013; Hamrâeva, 2011). Örneğin Dankoff’a (1983) göre Kutadgu Bilig’de adalet ve akıbeti temsil eden karakterler (Kün Togdı, Odgurmuş) Grek mitolojisinin tanrıçaları Dike ve Dixe’nin yansımalarıdır (Dankoff, 1983’ten aktaran Eker, 2006a). Ayrıca eserde “Odgurmuş’un zâhid simasında canlandırılması ve uzlete çekilmesi, bazı araştırmalarda İran-Hint dinî düşüncelerinin özellikle Budizm’in tesiri olarak değerlendirilmektedir; diğerlerinde ise Kutadgu Bilig’deki ana fikirlerin İbni Sina, Farabî, Sokrates, Platon, hatta Çinli filozof Konfiçyus’un felsefelerinin etkisi altında oluştuğu öne sürülmektedir” (Hamrâeva, 2011, s. 238). Caferoğlu’na (1984) ve Köprülü’ye (2013) göre ise Kutadgu Bilig’in dilinde ve konusunda yoğun Arap ve İran etkisi bulunmaktadır. Thury (1913) ise çok daha dikkat çekici bir görüş öne sürmüştür. Ona göre Kutadgu Bilig Çince bir eserin uyarlanmış şeklinden ibarettir (Thury, 1913’ten aktaran Kara, 1998).

Bu görüşlerin aksine Kutadgu Bilig’in içeriğinin özgün ve kaynağının tamamen Türk kültürü olduğunu belirten çalışmalar da mevcuttur (Dilaçar, 2003; Hamrâeva, 2011). Bombaci’ye (1953) göre Kutadgu Bilig herhangi bir siyasetname ya da pendnameyi kopyalamamış ya da örnek almamıştır (Bombaci, 1953’ten aktaran Adalıoğlu, 2013). Yani tamamen özgün bir eserdir. Kutadgu Bilig’de Alp Er Tonga’nın büyük bir Türk kahramanı olduğunun belirtilmesi, Kutadgu Bilig’in diğer eserlerle benzer olduğu söylenen yönlerinin çok genel olması, toplumsal hayat, ahlak, bilgi ve devlet anlayışına ilişkin görüşlerin Türk kültür ve inancına uygun olması, alegorik bir

eser olması (Adalıoğlu, 2013) gibi özellikleri onu diğer siyasetnamelerden ayıran belli başlı özellikleridir. Ancak İslam medeniyetinin de eserde birtakım izler bıraktığı şüphesizdir. Konu ile ilgili olarak Eker (2006b, s. 104) şunları ifade etmektedir:

Kutadgu Bilig'in herhangi bir Arapça ya da Farsça eserin doğrudan tercümesi ve uyarlaması olduğunu gösteren herhangi bir somut kanıt yoktur. Kur'an, hadis ve diğer temel dinî kaynaklara doğrudan atıf bulunmamakla birlikte, Kutadgu Bilig, çeviriler ve imalar yolu ile bu kaynaklara dayalıdır Kutadgu Bilig, İslami dönem Türk kültürü için özgün bir eserdir. Ancak, Kutadgu Bilig'in konu, içerik, manzume tekniği ve özellikle tevhit ve münacat bölümünün içeriği bakımından özgün olmadığı, aksine, İslami geleneğin Türkçeye uyarlanmış biçimi olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Kutadgu Bilig'in önemli özelliklerinden biri de daha önce bahsedilen geçiş döneminde kullanılan dilin yazılı ilk örneği olmasıdır (Vural, 2010). Ancak Kutadgu Bilig'de dilin kullanılış şekli, onun İslami dönemdeki ilk Türkçe edebî eser olamayacağını göstergesidir (Eker, 2006b). Eserde kullanılan dilin düzeyi bu dönemde daha önce yazılmış olması muhtemel eserlerin varlığını gerekli kılmaktadır.

Yusuf Has Hacib eserini o dönemin yönetici zümresinin dili olan ve Uygur Türkçesinin devamı sayılan (Atsız, 2011; Binark, 1970; Timurtaş, 1990) Hakaniye (Karahanlı) Türkçesi ile kaleme almıştır (Alkayış, 2012; Aydemir, 2013; Baş, 2010). Her ne kadar dinî terim olarak bazı Arapça ve Farsça sözcükler kullanılmış olsa da eserin dili söz varlığı ve dil özellikleri açısından eski Türkçe dönemine çok yakındır (Atsız, 2011).

Kutadgu Bilig incelendiğinde İslamiyet'in Türkler arasında yayılmasının doğal sonucu olarak dile birtakım yabancı sözcüklerin girdiği görülür. Ancak Arapça ve Farsça kökenli bu sözcüklerin sayısının oldukça az olduğu dikkat çekmektedir. (Atsız, 2011; Şener, 2006; Yurdakök, 2002). Eser "bir yandan Arapça, Farsça kökenli dinî terminolojinin önünü açarken, bir yandan da satır arası Kur'an çevirileri ile birlikte Türkçenin bu terimleri karşılayabilecek yeteneğe sahip olduğunu gösterir" (Eker, 2006b, s. 105). Kutadgu Bilig'in söz varlığını oluşturan 2.861 sözcük (Eker, 2006a) içinde yabancı sözcüklerin oranı söz varlığının %10'unu aşmamaktadır (Arslanoğlu, 1996). Bu açıdan bakıldığında eser "dil bakımından milliyetçi davranışlar ihtiva etmesiyle de dikkati çekecek mahiyettedir. Devrinin ileri gelen âlimlerinden olduğunu

bu eseriyle ortaya koyan Yusuf Has Hacib, İslam ahlakını, İslam imanını, kısaca İslam kültürünü kuvvetle benimsemesine rağmen yerli ve millî değerleri de ihmal etmemiştir” (Anıl Yılmaz, 2004, s. 91). Eker (2006a) Kutadgu Bilig’deki dil anlamındaki bu “milliyetçi davranışların” iki nedeninin olabileceğini belirtmektedir. Bunlardan ilki Emevilerin yürüttükleri Arap milliyetçisi politikaların Arap olmayan topluluklarda yarattığı tepki neticesinde ortaya çıkan *Şuubiyye* adı verilen milliyetçi akımdır. Şuubiyyenin yansımalarını Firdevsî’nin “Bu Şehname ile İran dilini diriltiltim.” sözü ile Yusuf Has Hacib ve Kaşgarlı Mahmut’un, Türk dili ve Türk milleti ile övünmelerinde görmek mümkündür. Diğer bir neden ise Köktürklerin ve Uygurların Türkçe yazma geleneklerinin devam ettirilme çabasıdır.

Kutadgu Bilig’in söz varlığı ile ilgili bir diğer ayrıntı Allah, cennet, cehennem, şeytan, melek, salat gibi Arapça temel birtakım dinî terimlerin yerine teñri, tamu(g), yek, ferişte, namaz gibi Türkçe veya Farsça karşılıklarının tercih edilmesidir. Arapça sözcüklerin yerine özellikle Farsça karşılıklarının tercih edilmesi İslamiyet sonrasındaki Türkçe eserlerde Farsça kaynakların etkisini göstermektedir (Atsız, 2011; Eker, 2006b). Bununla birlikte Ersoylu’nun (1983; 1992), yaptığı çalışmalarda Kutadgu Bilig’deki yabancı sözcük sayısının daha önce yapılan çalışmalarda belirtildiği gibi 100-120 civarında değil 413 olduğunu ve düşünülenin aksine bu sözcüklerin Farsça değil [büyük çoğunluğunun (334)] Arapça olduğunu tespit ettiğini belirtmekte fayda vardır. Yavuz da (2007; 2012) benzer bir yaklaşımla Kutadgu Bilig’deki yabancı kelimelerin büyük çoğunluğunun (420) Arapça daha küçük bir bölümünün de (86) Farsça kaynaklı olduğunu belirtmektedir. Başer ise (1991) eserin dilinin büyük oranda İslamiyet öncesi Türk dilinin devamı olduğunu ifade etmektedir.

Kutadgu Bilig yurt içinde ve yurt dışında birçok araştırmaya konu olmuş¹ (Ata, 1993); İngilizce, Almanca, İtalyanca, Rusça, Çince... gibi dillere ve bazı Türk lehçelerine çevrilmiştir (Abildina ve Dandybayeva, 2011; Alkayış, 2012; Kasieva, 2011). Kutadgu Bilig’i konu alan daha önce yapılmış birtakım çalışmalar bulunsa da eser üzerine “bütünlüklü çalışmalar ancak Radloff’un tıpkıbasım yayınıyla başlamıştır.

¹ Kutadgu Bilig ile ilgili yurt içinde yapılmış çalışmalar için bk. Kaymaz, Z. (2009). Kutadgu Bilig hakkında Türkiye’de yapılan yayınlar üzerine bir deneme. *Turkish Studies*. 4(3), 1408-1422; *Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri* bildiri kitabı.

Uygur harfli nüshanın 1890’da tıpkıbasımını yapan Radloff 1892’den itibaren metnin yazı çevrimi ile çevirisini de yayımlamaya başlamıştır. Radloff’un yayınlarından sonra Kutadgu Bilig üzerine çeşitli yayınlar olmuşsa da, R. R. Arat’ın yayınına gelinceye değin metnin tamamını ele alan bir metin ve çeviri çalışması yapılmamıştır” (Ölmez, 2004, s. 104). Reşit Rahmeti Arat, Vámbéry ve Radloff’un görmediği metinleri de kullanarak kendisinden sonraki araştırmalara kaynaklık eden Kutadgu Bilig metnini, metnin günümüz Türkçesine çevirisini ve metnin sözlüğünü hazırlamıştır (İnalçık, 1966; Ölmez, 2004).

Kutadgu Bilig üzerine yurt içinde yapılan çalışmalar incelendiğinde eseri dil açısından inceleyen çalışmaların dışında eserin içeriğinin; eğitim, sosyoloji, felsefe, tarih, askerlik, siyaset, hukuk, ilahiyat, tıp, psikoloji... gibi disiplinler açısından ele alındığı (Akgün, 1996; Aydemir, 2013; Çetin, 2013; Çevik, 2008; Göksu, 2009; Kaymaz, 2009; Sarı ve Akgün, 2008) çalışmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Çok geniş bir alanda araştırmacılara çalışma imkânı sağlaması Kutadgu Bilig’in zengin içeriğinin göstergesidir. Örneğin Göksu (2009, s. 269) Kutadgu Bilig’in Türk savaş sanatı açısından değeri ile ilgili görüşlerini şu şekilde dile getirmektedir:

(...) eserde işlerin, insan için en değerli hazine olan bilgi ve anlayışla düzeltilememesi durumunda savaşın kaçınılmaz olduğuna dikkat çekilerek ordu veya asker celbi, konak yeri ve sefer güzergâhının tespiti, muharebe şekilleri, harp zamanında orduların nasıl tanzim edileceği ve düşman ordusunu mağlup etmek için başvurulacak çarelere de temas edildiği görülmektedir ki bu durum, Türk devlet ve toplum hayatının birçok cephesini aydınlatan Kutadgu Bilig’in, Türk savaş sanatı hakkında da önemli bilgiler içerdiğini göstermektedir.

Kutadgu Bilig’in tamamen bilgiyi ve ahlakı anlatmak ve övmek üzerine olan içeriği incelendiğinde İslam ahlakı temelinde siyaset, askerlik, aile hayatı vb. birçok konuyla ilgili örnekler verilir ve olması gerekenler sıralanır. Eserde sıkça tekrarlanan mesajlardan bazıları şunlardır (Dilaçar, 2003, s. 157):

- Tanrı’ya bağlı bulunma
- Ölümü ve ahireti unutmama
- Akla ve bilgiye değer verme
- Çocukları okutma

- Dinleme ve okumayla bilgi edinme
- Her işte doğruluk arama
- Temiz düşünce sahibi olma
- Dünyaya ve geçici zevklere düşkün olmama
- Dile, boğaza, nefse hâkim olma
- Zor kullanmaktan, hırsızlıktan, yalandan, içkiden, haksızlıktan, kaba sözden, dedikodudan, gevezelikten ve acelecilikten kaçınma
- Sabırlı, cömert, hayırsever olma
- Yapılan bir iyiliğe karşılık beklememe
- Disiplin, doğru yasa, düzen ve adalet sağlama
- İffet ve namusa sınımsız bağlı olma
- Kötü arkadaş edinmeme ve bozgunculara katılmama
- Büyüğe ve kadına saygı
- Çocuklara şefkat, hizmetçilere de insaf gösterme
- Gelenek ve göreneklere bağlı bulunma
- Her işte ılımlı davranma
- Hesaplı iş görme
- Daima ağır başlı, tok gözlü, alçak gönüllü olma
- İyi ad bırakmaya çalışma

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere Kutadgu Bilig'in mesajı insanı iyiye, doğruya ve güzele çağırmaktır. Onun mesajının doğru anlaşılması günümüz insanının birçok probleminin de çözüm yoludur. Arat'ın (1994, s. IX) "Bugün birçok içtimai meselelerin ele alınış şekillerinden endişe edenler, aynı meselelerin bin yıl önce ne şekilde halledilmiş olduğunu ibretle görüp, onda birçok düşündürücü ve teşvik edici fikirler bulacaktır." şeklindeki düşüncesi de bu kanaati destekler niteliktedir.

2.1.2. Kutadgu Bilig nüshaları

Kutadgu Bilig'in bilinen üç nüshası olup, bunlardan biri Viyana'da (Herat), biri Kahire'de, biri de Türkistan'ın Fergana şehir kitaplığında bulunmaktadır. Bu nüshaların Türklerin hükmettiği coğrafyanın farklı bölümlerinde bulunmuş olması eserin, kendi döneminde tüm Türk dünyasınca tanınır olduğu göstermektedir (Atsız, 2011). Viyana nüshası Uygur harfleriyle, diğerleri ise Arap harfleriyle yazılmıştır (Alkayış, 2012;

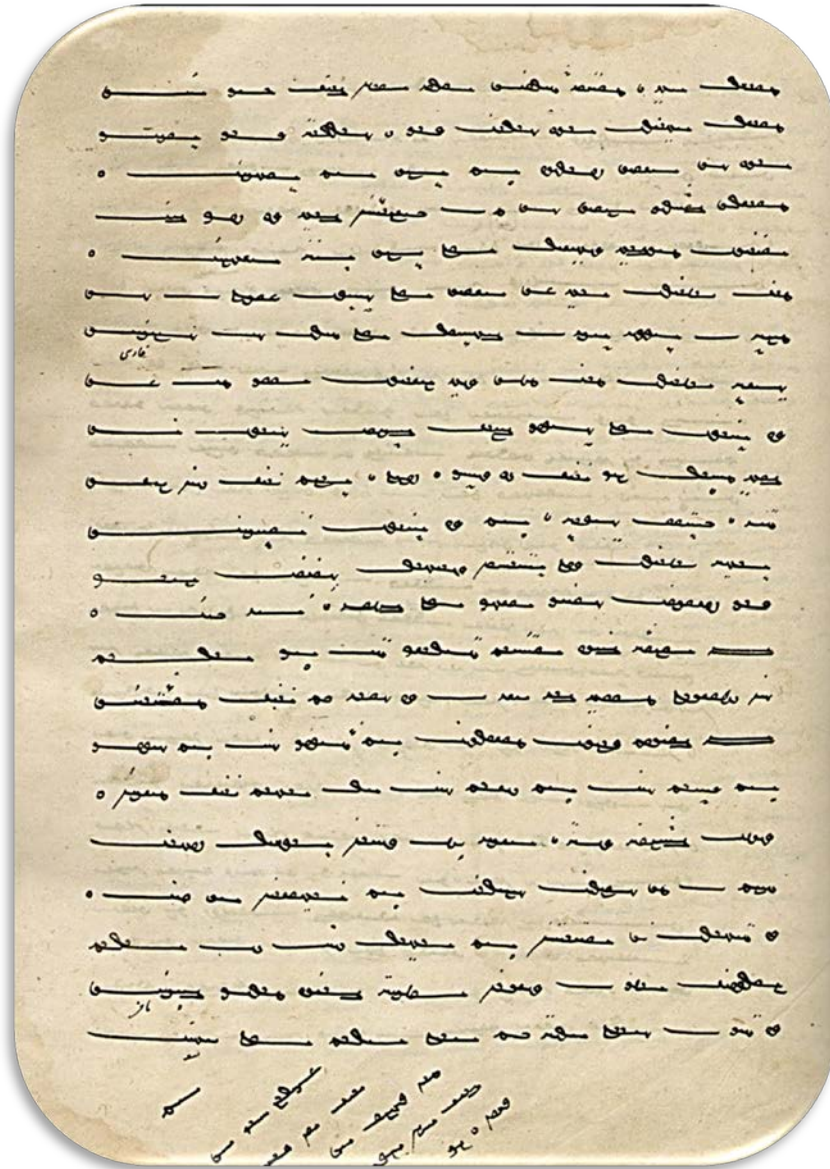
Güzel ve Torun, 2003). Orijinal nüshanın ise hangi alfabeyle yazıldığı belli değildir (Eker, 2006a). Üç nüshanın tamamı da eserin orijinalinden değil, kopyalarından alınmış ikinci kat kopyalardır (Şener, 2006). Eserin Viyana nüshasının 1942, Fergana ve Mısır nüshalarının ise 1943 yılında tıpkıbasımları TDK tarafından yayımlanmıştır (Akar, 2010; Aran, 1944). Reşit Rahmeti Arat Fergana nüshasını esas alarak 1947 yılında ilk olarak çeviri yazısını, 1949 yılında ise günümüz Türkçesine çevirisini yayımlamıştır (Koç, 2002, s. 404). Son olarak, Üşenmez (2013a; 2013b) ve Üşenmez ve Uçar (2014) tarafından tıpkıbasımları yayımlanmıştır.

2.1.2.1. Viyana (Herat) nüshası

Kutadgu Bilig'in ilk bulunan ve tanıtılan nüshasıdır. Uygur harfleri ile yazılmış olması onu diğer iki nüshadan ayıran en önemli özelliğidir.

Viyana (Herat) nüshası tespit edilen ilk nüsha olmasına rağmen “dikkatsiz bir müstensih tarafından yazılmıştır. Bir müsvedde gibidir. Bu nüshada birçok beyit ve mısraların yerleri değişik yazılmıştır. Farkına varılınca düzeltmeler yapılmış, fazla yazılan beyit ve mısraların üzerleri çizilmiştir. Herat nüshasının bazı yaprakları da kaybolmuştur” (Yavuz, 2007, s. 177). Eserin sonuna eklenmiş bir kasidede adı geçen Hasan Kara isimli kişinin bu nüshanın müstensihi olduğu düşünülmektedir (Üşenmez, 2013b; Yavuz, 2007; 2012). “Müstensih Arap harfli nüshayı okuyup Uygur harflerine çevirirken bazı yanlışlıklar yaptığı gibi, kimi ünlü ve ünsüzlerin okunmasında da kendi söyleyişini ön planda tutmuştur. (...) Herat nüshası ilk ele geçen yazma olması dolayısı ile bilimsel çalışmalarda olumsuz bir rol oynamıştır” (Yavuz, 2007, s. 177).

Herat nüshası Herat'tan önce Tokat'a daha sonra da 1474 yılında İstanbul'a getirilmiştir. 18. yüzyılda Avusturyalı tarihçi-diplomat Hammer tarafından satın alınan nüsha şu anda bulunduğu yer olan Avusturya Millî Kütüphanesine verilmiştir (Eker, 2006a; Üşenmez, 2013b; Yavuz, 2007; 2012). “Avusturya Millî Kütüphanesi Arapça Yazmalar bölümü 1860 numarada saklanan bu nüsha” (Üşenmez, 2013b) yazıldığı ve bulunduğu yerlerden hareketle Herat / Viyana nüshası şeklinde isimlendirilmektedir.

Görüntü 2.1. Kutadgu Bilig'in Viyana (Herat) nüshası (Üşenmez, 2013b)

Herat nüshası 1825 yılında Pierre Amédée Jaubert tarafından *Journal Asiatique* dergisinde yayımlanan bir makale² ile bilim dünyasına tanıtılmıştır (Karamanlıoğlu, 1970; Ercilasun 2010; Reçber, 2012;).

Herat Nüshasının Türkiye'deki ilk tıpkıbasımı 1942 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yapılmıştır. Ancak bu tıpkıbasım Herat nüshasının orijinali esas alınarak

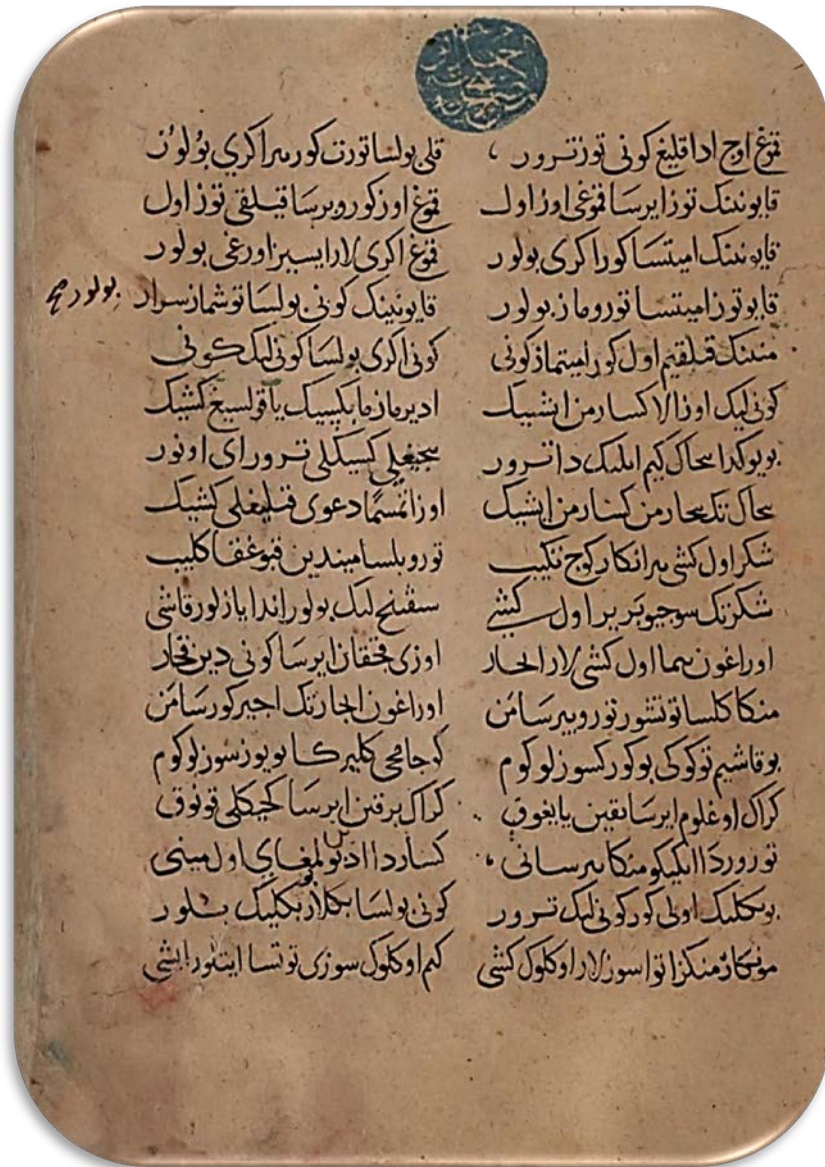
² İlgili yayının künyesi Arslan'ın (1987, s. 1) çalışmasında şu şekildedir: Jaubert, A. (1825). Notice d'unmanuscrit turc en caractères ouigoures, envoyé par M. de Hammer à M. Abel Rémuzat. *Journal Asiatique*, VI, s. 39-52; 78-95.

değil Radloff tarafından üzerinde birçok düzenlemenin yapıldığı ve 1890 yılında yayımlanan ilk tıpkıbasım nüsha esas alınarak yapılmıştır (Üşenmez, 2013b).

Nüshanın ilk şeklinin hangi alfabe ile yazıldığı şu an için tartışmalı bir konudur. Zira eserin metnini, çevirisini ve sözlüğünü yayımlayan Reşit Rahmeti Arat nüshanın Arap alfabesi ile yazılmış bir nüsha esas alınarak Uygur alfabesine aktarıldığını belirtirken Agop Dilaçar nüshanın orijinalinin Uygur alfabesi ile yazıldığını ancak Herat nüshasının, orijinal nüshanın yine Uygur alfabesi ile yazılmış bozuk bir şekli olduğunu ifade etmektedir (Üşenmez, 2013b). Yavuz da (2007; 2012) Arat ile aynı görüşü paylaşmaktadır. Ona göre de Herat nüshası Arap harfli bir metinden kopyalanmıştır.

2.1.2.2. Mısır (Kahire) nüshası

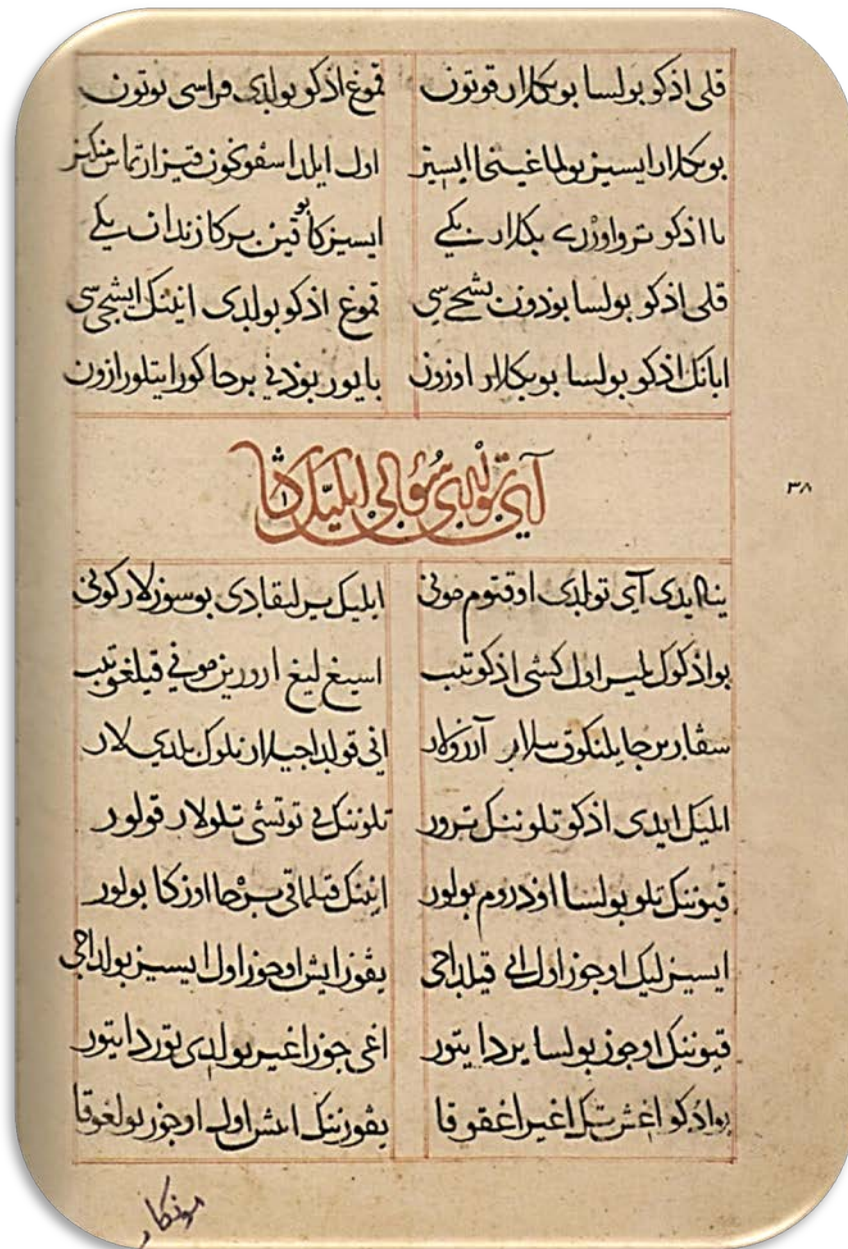
Kutadgu Bilig'in Arap harfli iki nüshasından biri olan bu nüsha Mısır Millî Kütüphanesinde (Hidiv Kütüphanesi) bulunmaktadır (Uçar, 2012, s. 2494). Eksik kelime ve beyitlerin karşılaştırma yapılarak eklendiği nüshanın bazı kısımları ise kayıptır. Bu nüsha Mısır başkumandanı Aydemir (776/1374) adına yazılmıştır (Akar, 2010; Yavuz, 2007; 2012). Ne zaman yazıldığı belli olmayan bu nüsha 1896 yılında (Yılmaz ve Yılmaz, 2011) Alman asıllı Bernhard Moritz tarafından bulunmuştur (Mert, 2009; Akar, 2010)

Görüntü 2.2. Kutadgu Bilig'in Mısır (Kahire) nüshası (Üşenmez ve Uçar, 2014)

2.1.2.3. Fergana (Nemengan) nüshası

Kutadgu Bilig'in bir diğer Arap harfli nüshası olan Mısır (Kahire) nüshası ilk olarak Zeki Velidi Togan tarafından 1913 yılında bulunup tanıtılmışsa da daha sonra kaybolmuştur (Ercilasun, 2010).

Görüntü 2.3. Kutadgu Bilig'in Fergana (Nemengan) nüshası (Üşenmez, 2013a)

1925 yılında Özbek bilgini Fitrat tarafından tekrar bulunan bu nüshada diğer iki nüshada yer alan öz söz yoktur. Nerede, ne zaman, kimce ve kimin için yazıldığı belli olmayan bu nüshanın baş ve son kısımları da eksiktir (Yavuz, 2007; 2012).

2.1.3. Bölümler ve içerik

Kutadgu Bilig'in bölümleri aşağıdaki gibidir (Arat, 2008, s. 51-66; Kaçalın, ?)

- A. Mensur Mukaddime
- B. Manzum Mukaddime

C. Fihristü'l-Ebvâb (Babların Fihristi)

D. Kutadgu Bilig

1. Teñri 'Azze ve Celle Ögdisin Ayur (Tanrı Azze ve Cellenin Övülmesini Anlatır)
2. Yalawaç 'Aleyhi's-Selâm Ögdisin Ayur (Yalvaç Aleyhi's-Selamın Övülmesini Anlatır)
3. Tört Sahâbeniñ Ögdisin Ayur (Dört Sahabenin Övülmesinin Anlatır)
4. Yaruk Yaz Faslın Uluğ Buğra Han Ögdisin Ayur (Parlak Bahar Mevsminin ve Ulu Buğra Han'ın Övülmesinin Anlatır)
5. Yéti Yulduz On İki Ükekni Ayur (Yedi Yıldızı ve On İki Burcu Anlatır)
6. Yalñuk Oğlanı Ağırlıki Bilig Ukuş Birle Erdükin Ayur (İsanoğlunun Değerinin Bilgi ve Akıldan Geldiğini Anlatır)
7. Til Erdemin Münin Asığın Yasın Ayur (Dilin Erdeminin ve Kusurunu, Faydasını ve Zararını Anlatır)
8. Kitâb İdisi Öz 'Udrin Ayur (Kitap Sahibi Kendi Özrünü Anlatır)
9. Edgülük Kılmak Ögdisin Asığlıkın Ayur (İyilik Etmenin Övülmesinin ve Faydalarını Anlatır)
10. Bilig Ukuş Erdemin Asığın Ayur (Bilgi İle Aklın Erdem ve Faydalarını Anlatır)
11. Kitâb Atı Yörügin Yéme Awuçğalığın Ayur (Kitabın Adını, Anlamını ve [Yazarının] Yaşlılığını Anlatır)
12. Söz Başı Kün Toğdı İlig Öze (Söz Başı: Hükümdar Kün Toğdı Hakkında)
13. Ay Toldı Kün Toğdı İlig Tapuğıña Kelmişin Ayur (Ay Toldı'nın Hükümdar Kün Toğdı Hizmetine Geldiğini Anlatır)
14. Ay Toldı Kün Toğdı İlig Tapuğıña Körünmişin Ayur (Ay Toldı'nın Hükümdar Kün Toğdı'nın Huzuruna Çıkışını Anlatır)
15. Ay Toldı İligke Özi Devlet Erdükin Ayur (Ay Toldı Hükümdara Kendisinin Mutluluk Olduğunu Anlatır)
16. Ay Toldı İligke Devlet Sıfatın Ayur (Ay Toldı Hükümdara Devlet Sıfatını Anlatır)

17. Kün Toğdı İlig Ay Toldıka ‘Adil Sıfatın Ayur (Hükümdar Kün Toğdı Ay Toldı’ya Adalet Vasfını Anlatır)
18. Kün Toğdı İlig Ay Toldıka ‘Adil Sıfatı Neteg Erdükin Ayur (Hükümdar Kün Toğdı Ay Toldı’ya Adalet Vasfının Nasıl Olduğunu Anlatır)
19. Ay Toldı İligke Til Erdemin Söz Asığların Ayur (Ay Toldı Hükümdara Dilin Erdemini ve Sözün Faydalarını Anlatır)
20. Kut Kıvılkın Devlet İrsellikin Ayur (Mutluluğun Devamsızlığı ve İkbalin Dönecliğini Anlatır)
21. Ay Toldı Oğlı Ögdülmişke Pend Bérmişin Ayur (Ay Toldı’nın Oğlu Ögdülmiş’e Nasihat Verişini Anlatır)
22. Ay Toldı Oğlı Ögdülmişke Ötlemişin Ayur (Ay Toldı’nın Oğlu Ögdülmiş’i Öğütleyişini Anlatır)
23. Ay Toldı Kün Toğdı İligke Kumaru Bitig Bitimlişin Ayur (Ay Toldı’nın Hükümdar Kün Toğdı’ya Vasiyatname Yazışını Anlatır)
24. Kün Toğdı İlig Ögdilmişni Okimişin Ayur (Hükümdar Kün Toğdı’nın Ögdülmiş’i Çağırışını Anlatır)
25. Ögdülmiş Kün Toğdı İlig Tapuğiña Körünmişin Ayur (Ögdülmiş’in Hükümdar Kün Toğdı’nın Huzuruna Çıkışını Anlatır)
26. Ögdülmiş Kün Toğdı İlig Tapuğiña Kirmişin Ayur (Ögdülmiş’in Hükümdar Kün Toğdı’nın Hizmetine Girişini Anlatır)
27. Ögdülmiş İligke Ukuş Sûretin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Aklın Tarifini Anlatır)
28. Beglikke Sezâ Bolğu Teg Beg Negü Teg Kerekin Ayur (Beyliğe Layık Bir Beyin Nasıl Olması Gerektiğini Anlatır)
29. Ögdülmiş Beglerke Vezîr Bolğu Ne Teg Er Kerekin Ayur (Ögdülmiş Beylere Vezir Olacak İnsanın Nasıl Olması Gerektiğini Anlatır)
30. Ögdülmiş İligke Sü Başlar Er Negü Teg Kerekin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Kumandanın Nasıl Olması Gerektiğini Anlatır)
31. Ögdülmiş İligke Uluğ Hâciblıkka Negü Teg Er Kerekin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Ulu Hacibin Nasıl Olması Gerektiğini Anlatır)
32. Ögdülmiş İligke Kapuğ Başlar Er Negü Teg Kerekin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Kapıcıbaşının Nasıl Olması Gerektiğini Anlatır)

33. Ögdülmiş İligke Yalawaç İdğuka Negü Teg Er Kerekin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Elçi Göndermek İçin Nasıl Bir İnsan Gerektiğini Anlatır)
34. Ögdülmiş İligke Bitigçi İlmğa Negü Teg Kerekin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Kâtibin Nasıl Olması Gerektiğini Anlatır)
35. Ögdülmiş İligke Ağıçı Negü Teg Er Kerekin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Hazinedarın Nasıl Olması Gerektiğini Anlatır)
36. Ögdülmiş İligke Aş Başçihvân Sâlâr Negü Teg Kerekin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Aşçıbaşının Nasıl Olması Gerektiğini Anlatır)
37. Ögdülmiş İligke İdişçi Başı Negü Teg Kerekin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara İckicbaşının Nasıl Olması Gerektiğini Anlatır)
38. Ögdülmiş İligke Tapuğçılar Haki Begler Öze Negü Teg Erdükin Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Hizmetkârların Beyler Üzerindeki Haklarının Neler Olduğunu Anlatır)
39. Kün Toğdı İlig Odğurmışka Bitig Bitip İdmışın Ayur (Hükümdar Kün Toğdı'nın Odgurmış'a Mektup Yazıp Gönderişinin Anlatır)
40. Ögdülmiş Odğurmış Tapa Barmışın Ayur (Ögdülmiş'in Odgurmış'ı Ziyaretinin Anlatır)
41. Odğurmış Ögdülmiş Birle Münâzara Kılmışın Ayur (Odgurmış'ın Ögdülmiş İle Münazara Edişini Anlatır)
42. Odğurmış Ögdülmişke Dünyâniñ 'Ayıbların Ayur (Odgurmış Ögdülmiş'e Dünyanın Kusurlarını Anlatır)
43. Ögdülmiş Odğurmışka Dünyâ Birle Cukbî Kazğañusın Ayur (Ögdülmiş Odgurmış'a Dünya Aracılığıyla Ahretin Kazanılışını Anlatır)
44. Odğurmış İligke Bitig Bitip İdmışın Ayur (Odgurmış'ın Hükümdara Mektup Yazıp Gönderişini Anlatır)
45. Kün Toğdı İlig Odğurmışka İkinç Bitig İdmışın Ayur (Hükümdar Küntoğdı'nın Odgurmış'a İkinci Mektubu Gönderişini Anlatır)
46. Ögdülmiş Odğurmış Birle İkinç Kata Münâzara Kılmışın Ayur (Ögdülmiş'in Odgurmış İle İkinci Defa Münazara Edişini Anlatır)

47. Ögdülmiş Odğurmuşka Beglerke Tapınmak Törüsün Tokusın Ayur (Ögdülmiş Odğurmuş'a Beyelere Hizmet Edişin Töresini ve Usulünü Anlatır)
48. Ögdülmiş Kapuğdaki Er At Birle Negü Teg Tirilgüsin Ayur (Ögdülmiş Kapıdaki Hizmetkârlar İle Nasıl Geçinileceğini Anlatır)
49. Ögdülmiş Odğurmuşka Kara 'Âm Bodun Birle Neteg Katilğu Kerekin Ayur (Ögdülmiş Odğurmuş'a Avam İle Nasıl İlişki Kurulması Gerektiğini Anlatır)
50. 'Alevler Birle Katılmaknı Ayur (Ali-Evladı İle İlişkiyi Anlatır)
51. Bilge 'Âlimler Birle Katılmaknı Ayur (Bilge Âlimler İle İlişkiyi Anlatır)
52. Otaçılar Birle Katılmaknı Ayur (Otaçılarla İlişkiyi Anlatır)
53. Mu'Azimler Birle Katılmaknı Ayur (Efsuncular İle İlişkiyi Anlatır)
54. Tüş Yorğuçılar Birle Katılmaknı Ayur (Düş Yorumcularıyla İlişkiyi Anlatır)
55. Yulduzçılar Birle Katılmaknı Ayur (Müneccimler İle İlişkiyi Anlatır)
56. Şâ'İrler Birle Katılmaknı Ayur (Şairler İle İlişkiyi Anlatır)
57. Tariğçılar Birle Katılmaknı Ayur (Çitçiler İle İlişkiyi Anlatır)
58. Satığçılar Birle Katılmaknı Ayur (Saticılar İle İlişkiyi Anlatır)
59. İgdişçiler Birle Katılmaknı Ayur (Hayvan Yetiştiricileri İle İlişkiyi Anlatır)
60. Uzlar Birle Katılmaknı Ayur (Zanaat Erbabıyla İlişkiyi Anlatır)
61. Çığaylar Birle Katılmaknı Ayur (Yoksullarla İlişkiyi Anlatır)
62. Ewlik Negü Teg Almaknı Ayur (Nasıl Evlenileceğini Anlatır)
63. Oğul Kız Tuğsa Neteg İgidgüsin Ayur (Çocukların Nasıl Terbiye Edileceğini Anlatır)
64. Elig Asrakılarığ Negü Teg Tutğusın Ayur (Hizmetçilere Nasıl Davranılacağını Anlatır)
65. Ögdülmiş Odğurmuşka Aşka Barmak Törüsün Ayur (Ögdülmiş Odğurmuş'a Ziyafete Gidişin Adabını Anlatır)
66. Ögdülmiş Odğurmuşka Aşka Okımak Törüsün Ayur (Ögdülmiş Odğurmuş'a Ziyafete Davet Usulünü Anlatır)

67. Odğurmuş Ögdülmişke Dünyâdın Yüz Ewrüp Barıña Tapı Bolmakın Ayur (Odğurmuş Ögdülmiş'e Dünyadan Yüz Çevirip Olanla Yetindiğini Anlatır)
68. Kün Toğdı İlig Odğurmuşı Üçünç Yolu Ündeyü Idmişin Ayur (Hükümdar Kün Toğdı'nın Odğurmuş'ı Üçüncü Defa Davet Eişini Anlatır)
69. Odğurmuş Ögdülmiş Tapa Kelmişin Ayur (Odğurmuş'ın Ögdülmiş'e Gelişini Anlatır)
70. Kün Toğdı İlig Odğurmuş Birle Körüşmişin Ayur (Hükümdar Kün Toğdı'nın Odğurmuş İle Görüşmesini Anlatır)
71. Odğurmuş İligke Pend Bérmişin Ayur (Odğurmuş'ın Hükümdar'a Öğüt Verişini Anlatır)
72. Ögdülmiş İligke İl İtgü Törüsün Ayur (Ögdülmiş Hükümdara Memleketi Düzenlemenin Usulünü Anlatır)
73. Ögdülmiş Keçmiş Tiriglikke Açıp Tevbeka Oğramışın Ayur (Ögdülmiş'in Geçen Hayatına Acıyarak Tövbe Edişini Anlatır)
74. Odğurmuş Ögdülmişke Kéneş Bérmişin Ayur (Odğurmuş'ın Ögdülmiş'e Tavsiyede Bulunuşunun Anlatır)
75. Könilikke Könilik Kişilikke Kişilik Kılmakın Ayur (Doğruluğa Karşı Doğruluk, İnsanlığa Karşı İnsanlık Gösterileceğini Anlatır)
76. Odğurmuş İglig Bolup Ögdülmişni Ündemişin Ayur (Odğurmuş'ın Hsatalanarak Ögdülmiş'i Çağırını Anlatır)
77. Ögdülmiş Odğurmuşka Tüş Yörügün Ayur (Ögdülmiş Odğurmuş'a Düş Yorumlamayı Anlatır)
78. Odğurmuş Ögdülmişke Tüş Körmişin Ayur (Odğurmuş Ögdülmiş'e Gördüğü Düşü Anlatır)
79. Ögdülmiş Odğurmuş Tüşine Ta'Bır Kılmışın Ayur (Ögdülmiş'in Odğurmuş'ın Düşünü Yorumlayışını Anlatır)
80. Odğurmuş Bu Tüşke Adın Yörüg Ayur (Odğurmuş'ın Bu Düşü Farklı Yorumlayışını Anlatır)
81. Odğurmuş Ögdülmişke Pend Bérmişin Ayur (Odğurmuş'ın Ögdülmiş'e Nasihat Edişini Anlatır)

82. Kumaru Ögdülmişke Odğurmişniñ Ölmişin Ayur (Kumaru Ögdülmiş'e Odgurmış'ın Öldüğünü Anlatır)
83. Kumaru Ögdülmişke Taz'iyet Kılmışın Ayur (Kumaru'nun Ögdülmiş'e Başsağlığı Dileyişini Anlatır)
84. Ögdülmiş Odğurmişka Yas Tutmışın Ayur (Ögdülmiş'in Odgurmış İçin Yas Tutuşunu Anlatır)
85. İlig Ögdülmişke Taz'iyet Kılmışın Ayur (Hükümdarın Ögdülmiş'e Başsağlığı Dileyişini Anlatır)

E. (İlaveler)

1. Yégitlikke Açıp Awuçğalığın Ayur ([Yazar] Gençliğine Acıyarak Yaşlılığını Anlatır)
2. Öçlek Artakın Dôstlar Cefâsın Ayur (Zemânenin Bozukluğu ve Dostların Vefasını Anlatır)
3. Kitâb İdisi Yûsuf Uluğ Hâcib Öziñe Pend Bérür (Kitap Sahibi Yusuf Ulu Hacib Kendi Kendine Nasihat Eder)

Kutadgu Bilig'de Reşit Rahmeti Arat tarafından hazırlanan ön söz dışında esere sonradan eklenmiş biri manzum diğeri mensur olmak üzere toplamda üç ön söz bulunmaktadır (Arslanoğlu, 1996). Manzum ve mensur ön sözler her ne kadar Yusuf Has Hacib tarafından yazılmamış olsalar da edebiyatımızdaki ilk tanıtım yazılarıdır (Yavuz, 2007; 2012).

Mukaddimelerin ardından eser İslami geleneğe uygun olarak Allah, Hz. Muhammet ve dört halife övgüsünün ardından bahar mevsiminin tasviri ve Buğra Han'a yazılan kaside ile devam eder. Asıl metne geçmeden önce yazar bilgi, akıl ve dilin öneminden, insanın değerinden, yedi gezegen ve on iki burçtan.... bahseder ve son olarak karakterleri tanıtır. Asıl metni iki bölüm olarak değerlendirmek mümkündür. Hükümdar Kün Togdı ve vezir Ay Toldı'ya odaklanılan 3120. beyite kadarki bölümden sonra Odgurmış ve Ögdilmiş arasındaki, bireyin dinî inancı ve toplumun politik ihtiyaçları eskeninde şekillenen çatışma üzerine yoğunlaşılır. Yazarın kendisine yönelik nasihatlerinin bulunduğu son bölüm Hz. Peygamber ve dört halifeye selam ile son bulur (Eker, 2006a; 2006b; Yavuz, 2007; 2012).

Kutadgu Bilig içerik itibarıyla Yusuf Has Hacib'in "din, devlet, siyaset, terbiye, beyler ve halk üzerindeki görüşlerini anlatan, nasihat, felsefe, din ve siyaset kitabıdır" (Öz, 2011, s. 20). Özellikle eser boyunca bireyin toplum ve devlet hayatındaki yeri belirlenmeye çalışılırken (Arslanoğlu, 1996) hayatın farklı birçok alanı ile ilgili de görüşler dile getirilir (Önler, 2008). Kutadgu Bilig'in içeriği ile ilgili olarak Kuru (1998) şunları ifade etmektedir:

Yeme içme adabından çocuk terbiyesine, akraba ilişkilerinden anarşi ve içki ile mücadeleye, Ehl-i Beyt sevgisinden, Yunan filozoflarından istifade edilmesi gerektiğine, konuşma adabından bilginin ehemmiyetine, idareci-idare edilen ilişkilerinden sosyal sınıfların izahına kadar çok geniş bir perspektifte ele alınan konular, yüzeysel geçilmemiş detaylı olarak işlenmiştir. Böylece ideal Müslüman-Türk cemiyetinin portresi çizilmeye çalışılmıştır.

Dinî içerikli olması nedeniyle eserde hayatın geçici olduğu sıklıkla vurgulanır ancak bu yapılırken maddi hayattan kopuş da söz konusu değildir (Yıldız, 2013). Bu açıdan Yusuf Has Hacib'in, Hz. Muhammed'in "Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, yarın ölecekmiş gibi ahirete çalış." hadisindeki dengeyi korumaya çalıştığı göze çarpmaktadır.

Yusuf Has Hacib görüşlerini aktarmada dört temel karakter kullanmıştır. Bu karakterlerin aralarındaki diyaloglardan oluşan eser Kün Togdı isimli bilgili bir hükümdarın kendisine devlet idaresinde yardımcı olacak nitelikte, akıllı ve bilgili birini araması ve bu niteliklere sahip Ay Toldı ile tanışması ile başlar. Yazar hükümdar ile vezir Ay Toldı, onun ölümü üzerine Ögdülmiş ve daha sonra da Odgurmış arasında geçen felsefi, toplumsal ve dinî meselelerle ilgili tartışmalarla anlatmak istediklerini açıklamış, örneklendirmiştir. Kişiler arasındaki konuşmalarla ilgili bir diğer husus konuşmaların daima iki kişi arasında geçmesi üçüncü bir kişinin konuşmaya katılmamasıdır (Doğan, 2002a; Çevik, 2008). Konuşmalar sırasında "bütün karakterler nasihate açık, emniyetten, kibirden, inat ve öfkeden uzak bir çizgi sergiler. Konuşmacı, fikrini daima delilleriyle birlikte izah eder ve bu diyaloglarda ideal bir toplumu meydana getiren parçaların hemen hepsi ele alınır" (Kuru, 1998).

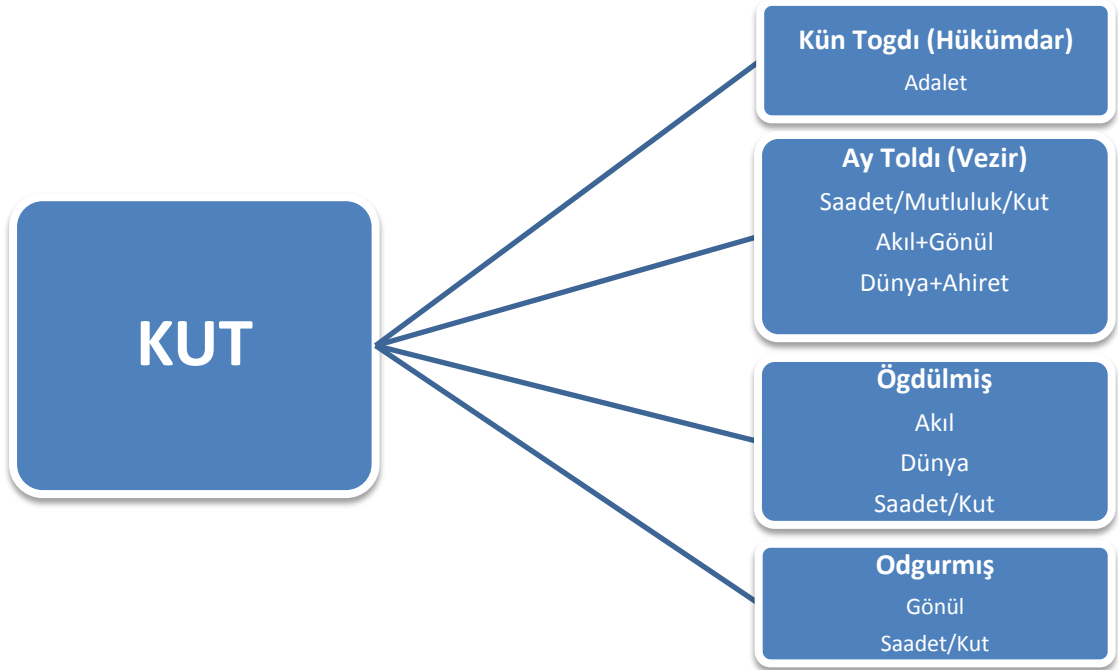
Eseri şöyle özetlemek mümkündür: Hükümdar Kün Togdı yanına Ay Toldı adında bir vezir alır. Vezir bilgili, akıllı ve ahlaklı bir kişidir. Bu nitelikleri Yusuf Has Hacib tarafından sıkça öne çıkarılır ve övülür. Ay Toldı hükümdara devlet yönetiminde

yol gösterir, devleti bayındır kılmada yardım eder. Zaman ilerler, Ay Toldı ölüm gerçeğini hatırlayarak oğlu Ögdülmiş'i hükümdara tanıtır. Ay Toldı'nın ölümünden sonra oğlu Ögdülmiş yerine geçer. Ögdülmiş de tıpkı babası Ay Toldı gibi bilgili, akıllı ve ahlaklı olduğu için makam sahibi olmuştur. Eserin ilerleyen bölümlerinde Ögdülmiş'in Odgurmuş isminde, dünya işlerinden elini eteğini çekmiş, sadece ahireti için uğraşan, rind yaratılışlı bir kişiyi hükümdara anlatması ile Odgurmuş da olay örgüsüne dâhil edilir. Hükümdar; Odgurmuş'u tanımak, onun da bilgi ve faziletinden devleti yönetirken faydalanmak ister. Ancak hükümdar Kün Togdı'nın ve Ögdülmiş'in yoğun ısrarlarına rağmen Odgurmuş yapılan teklifleri reddeder. Bir süre sonra Ögdülmiş devlet işlerinden tamamen ayrılarak inzivaya çekilmek ve kendini ibadete vermek istese de Odgurmuş herkesin kendi yerinde topluma daha fazla yarar sağlayabileceğini ifade eder. Odgurmuş ve vezirlerinin öğütleri ile hükümdar ülkeyi doğru yöneterek halkın müreffeh yaşamasını sağlar (Bozkırlı, 2009).

2.1.4. Şahıs kadrosu

Kutadgu Bilig, Ay Toldı, Kün Togdı, Ögdülmiş ve Odgurmuş isimli dört temel karakter arasında geçen konuşmalardan meydana gelmekte ve her karakter bir özelliği simgelemektedir. Karakterler arasındaki karşılıklı konuşmalar esere manzum bir tiyatro üslubu katmıştır (Ercilasun, 2010; Mert, 2009; Özçelik, 2005; Yurdakök, 2002).

Çevik'e (2008, s. 211) göre "Yusuf Has Hacib eserinde, aslında sembolik kişileri konuşturarak her çağdaki Türk devlet adamlarına çeşitli dersler ve öğütler vermektedir. Günümüz de dâhil, çağlar ötesinde bir devlette ve devlet adamında mutlaka olması gereken vasıfları okuyucuyu sıkmadan, örnek ve atasözleriyle takviye ederek sergilemektedir".

Şekil 2.1. Kutadgu Bilig’deki şahıs kadrosu

“Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig*’i dört kavramı taşıyan esas semboller üzerine kurarken, eserinin genel yapısı ve içerik tafsilatlarını İslam tasavvufu düşüncesine uygun şekilde oluşturmuştur. Yusuf Has Hacib, destandaki “kâmil insan” tipini tek bir kahraman üzerinde ortaya koymaz, bilakis eserde dört esas sembolün ortaya çıkma sırası ve karşılıklı münasebetlerine göre oluşturur” (Hamrâeva, 2011, s. 239). Hükümdar Kün Togdı Güneş gibi herkesi aydınlatmasından dolayı bu ismi alır ve doğruluğu temsil eder. Vezir Ay Toldı mutluluğu temsil eder. Dünyevi mutluluk tıpkı Ay ışığı gibi sürekliliği olmayan gelip geçici nitelikli olduğundan böyle bir benzetme yapılmıştır. Vezirin oğlu Ögdülmiş akı temsil eder. Çünkü her şeyi merak eder ve sorgular. Odgurmuş ise kanaati/akıbeti temsil eder. Toplum hayatından kopmuş bir karakterdir, dünya hayatından bir beklentisi yoktur (Binark, 1970; Çağbayır, 2003; Okur ve Beyce, 2013). Kutadgu Bilig’deki dört temel karakterin dışındaki karakterlerle ilgili olarak Eker (2006a, s. 196-197) şu bilgileri vermektedir:

Eserde bu kahramanlardan başka, Ay-Toldı’nın dostu *Küsemiş*, Odgurmuş’un yardımcısı *Kumarı*, haber götürüp getiren *Yumuşçı*, hükümdarın mabeyncisi *Ersig* gibi tali şahsiyetler de vardır. Türkçe kökenli bu adlar gelişigüzel seçilmemiştir. Örneğin *Ögdülmiş* antroponiminin *Ahmed* veya *Muhammed*’e

karşılık gelebileceği savı, Ögdülmiş'in eserin bütünündeki rolü, yani ikinci planda kalışı ile zayıflar *Odgurmuş* da İslami duyarlılığı temsil eder.

Kutadgu Bilig'deki temel şahıslar tüm eser boyunca varlıklarını korurken yukarıda sıralanan yan karakterler geleneksel anlatı tarzlarına uygun olarak görevlerini icra ettikten sonra bir daha görülmezler (Yavuz, 2007; 2012).

2.1.5. Eserin eğitsel değeri

Kutadgu Bilig Türk eğitim tarihi açısından önemli bir yere sahiptir (Akyüz, 2013; Özkan, 2011). Eser her ne kadar bir siyasetname olsa da bilgiyi ve aklı her şeyin üstünde tutarak insan için çıkış yolları göstermesi ona eğitsel bir nitelik kazandıran unsurlardan biridir (Arslanoğlu, 1996). Eserin hemen her yerinde bilginin değerine ve önemine vurgu yapan (Akgün, 1996; İnalçık, 1966; Özkan, 2011) Yusuf Has Hacib açısından bilginin taşınması gereken özellikler şunlardır:

- Bilgi anlayışı geliştirici olmalıdır.
- Dil ile bilgi arasındaki ilişkiye dikkat edilmelidir.
- Bilgi uygulanır türden olmalıdır.
- Bilgi yeni olmalıdır.
- Bilgi ile pratiği arasında uyum olmalıdır.
- Bilgiler yazıya geçirilmeli, tespit edilmelidir (Akyüz, 2002; Sönmez, 2004, s. 274).

Yusuf Has Hacib okuyucularına yukarıda sıralanan özelliklere sahip olan bilgiyi öğüt vererek aktarır (Akyüz, 2002; Koca, 2011). Öğüt verme klasik kaynaklarda en sık başvurulan yöntemlerden biridir (Koca, 2008, s. 70'den aktaran Çetin, 2010). Kutadgu Bilig'de, "teorik bilgi" olarak değerlendirilebilecek öğüdün uygulanmasının önemi üzerinde sıklıkla durulur. Bu noktadan hareketle eserde modern anlamda yaparak-yaşayarak öğrenmenin telkin edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Akyüz, 2002; Sönmez, 2004). Eserde en sık tekrarlanan öğütlerin başında iyilik ve doğruluk gelir. Bunlarla birlikte inançlı olmak, adil olmak, merhametli olmak, sabırlı olmak, alçak gönüllülük, kanaatkârlık, fedakârlık, yalan söylememe ve bunların önemi vurgulanır (Jan, 2012). Bu açıdan eser değer eğitimi açısından oldukça önemlidir (Tekşan, 2012).

Esere göre bilgi nasıl zamanla öğreniliyorsa kişi fazileti ve iyi davranışı da sonradan öğrenir. Ancak bu bir şarta bağlanmıştır. Esere göre bunun mümkün olabilmesi için iyi yaratılışlı olmak gerekir. Yaradılışında iyilik olan kimsenin her istediğine kavuşacağı belirtilirken, kötülük olanın ise değişme ihtimalinin olmadığı ifade edilmiştir (Akgün, 1997c).

Eserin eğitsel açıdan bir diğer anlamlı tarafı hangi yaş grubundan olursa olsun okuyucunun eserde anlatılanları daha rahat anlayabilmesini sağlamak için sıklıkla somut örnekler verilmesidir. Böylelikle somuttan-soyuta ilkesi de uygulanmıştır (Çetin, 2010; Sönmez, 2004).

Yusuf Has Hacib eğitimde aileye büyük önem vermiştir. İdeal topluma ulaşma amacı ile kaleme aldığı eserinde aile neredeyse okulun yerini alır (Çetin, 2010; Doğan, 2010; Sönmez, 2004). Özellikle çocuk eğitiminde ısrarla ailenin önemine vurgu yapılması annenin çocuğun eğitimindeki rolü düşünüldüğünde tasadüfi değildir. Kara (1991, s. 65) bu durumu şöyle açıklamaktadır:

En merhametli kadın bile, bu duygusu az olan bir annenin çocuğuna gösterdiği merhameti gösteremez. Bu, dışarıdan bakıldığında zor anlaşılan, fakat Yaratıcı tarafından anneye verildiği bilinen bir iç diyalog biçimidir. Yavruya da, anneye bağlılık duygusu verilmiştir. Bir anne, konuşma bilmeyen çocuğuyla bu şekilde konuşabilmektedir. Nasıl bir kadın, başkasının çocuğuna içten merhamet ve sevgi gösteremezse, çocuk da gerçek annesi olmayan bir kadına kalpten bağlanamaz. (...) Çocukların ev dışında anne zenginliğini oluşturan duygulara erişmelerine ve bunlardan gıda almalarına imkân yoktur.

Kutadgu Bilig'deki eğitsel içerikli beyitlerde genel olarak;

- Baba-çocuk ilişkisi,
- Ne ekersen onu biçersen anlayışından hareketle çocuk terbiyesi ve tavsiyeler,
- Çocuk yetiştirmede emek ve çocuğun şekillenmesi,
- Bugünün küçüğü deyip geçmemek gerektiği,
- Çocuğa nasihat,
- Ana babanın hoşnut edilmesi,
- Öğrenmenin yaşadıkça sürdüğü, devamlılığı,
- Görüp öğrenmenin önemi,

- Yalnızca öğrenen ve öğretenlerin insan kabul edilebileceği,
- Akıl ve bilginin değeri,
- İnsanın bilgiyle yükseleceği, itibar kazanacağı ve bilginin insanda bir farklılık yaratacağı,
- Dünyaya bilgi ile hâkimiyet sağlanacağı,
- Kitabın ve yazının önemi,
- Kitapla eğitim-öğretim,
- Bildiklerini yazıya aktarmanın önemi,
- Yol göstericilik,
- Âlimlere saygı göstermek gerektiği ve onların ülkelerine çok faydalarının dokunacağı,
- Kalem ve kılıç ilişkisi,
- Kalemle iyinin-doğrunun gösterilmesi,
- Törelere etkisi, töre ve usulü öğrenme,
- Emeğe saygı,
- İnsanlara nasıl davranılması gerektiği,
- Yeteneğin değerlendirilmesi,
- Davranış güzelliğinin takdir edilmesi (Kocasavaş, 2006, s. 55) vb. gibi konular üzerinde durulmuştur.

Eğitimin önemi Kutadgu Bilig’de sıklıkla vurgulanan konulardandır. Yusuf Has Hacib’in;

Beyit No:		
3217	kişi iki türlü kişi atanur biri öğretigli biri öğrenür	İki türlü insan derler; biri öğreten, biri öğrenen. Bu ikisinden başkasını hep hayvan kabul et; hangisini istersen onu seç.
3218	ikide naru barça yılkı sanı tilese munı tut tilese anı	

(Arat, 2008; Kaçalın, ?)

şeklindeki ifadeleri onun eğitime verdiği önemin en çarpıcı örneklerinden biridir³.

Bugün birçoğu geçerliliğini yitirmiş olsa da eserde çocuk eğitimi ve kadının sosyal hayattaki yeri ile ilgili çeşitli tavsiyelerde bulunulmuştur (Eker, 2006a). Daha önce de belirtildiği gibi eserde aile âdeti okulun yerini almıştır. Yusuf Has Hacib çocuğun evde yetiştirilmesi gerektiğini, ailesi dışındakilerce eğitilemeyeceğini, nazlı büyütülmemesini, çocuk eğitiminde gerekirse dayağa başvurulabileceğini... belirtmiştir. Kutadgu Bilig’de kadına yönelik olumlu görüşler yer alsa da bir o kadar sert ve olumsuz görüşler de dile getirilmiştir. Türk toplumunun İslam öncesinde ve sonrasında kadına bakışıyla hiç uyuşmayan özellikle kadının sosyal hayattaki yeri ile ilgili bu olumsuz görüşlerde İslamla yeni tanışmış olan Türkler üzerindeki İran, Arap ve Antik Grek kültürünün etkisinin olduğu belirtilmektedir (Anıl Yılmaz, 2004). Avrupa’da Aydınlanma Çağı -ki bu Aydınlanma felsefesinin ortaya çıktığı, “17. ve 18. yüzyıllarda gelişen, akılcı düşüncüyü eski, geleneksel, değişmez kabul edilen varsayımlardan, ön yargılardan ve ideolojilerden özgürleştirmeyi ve yeni bilgiye yönelik kabulü geliştirmeyi amaçlayan düşünsel gelişimi kapsayan dönemi” (<http://tr.wikipedia.org>) ifade eder- düşünürlerinin kadına ve kadının sosyal hayattaki yerine yönelik bakışları incelendiğinde kendilerinden yaklaşık 700 yy. önce yaşayan Yusuf Has Hacib’in görüşlerinden çok farklı şeyler dile getirmediikleri dikkat çekmektedir. Aydınlanma düşüncesine önemli katkıları bulunan Jean Jacques Rousseau, Montesquieu, John Locke, Immanuel Kant... gibi bazı düşünürler kadınlarla erkeklerin eşit olamayacağını, erkeğin kadına göre yaratılışından gelen akli ve fiziksel bir üstünlüğünün olduğunu, kadınların siyasi hak sahibi olamayacaklarını ve hatta vatandaş sayılamayacaklarını, çocuk doğurmanın ve anneliğin kadının yapabileceği en iyi iş olduğunu... (Atamaz Topçu, 2015) savunmaktadırlar. Bu açıdan Yusuf Has Hacib’in değerli ve hâlâ geçerli pek çok önerisini (Sarica, 2008) bir kenara bırakarak kadın ve çocuklara yönelik birtakım görüşlerini çağdaş değer yargılarıyla sorgulamak oldukça anlamsız görülmektedir. Önler de (2008, s. 448) Kutadgu Bilig’de kadının sosyal hayattaki yerine ilişkin beyitlerin nasıl değerlendirilmesi gerektiği ile ilgili olarak görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

³ Araştırmada Arat (2007; 2008) ve Kaçalın (?) tarafından yayımlanan Kutadgu Bilig’in orijinal metninden ve Arat (1994; 2008) tarafından yayımlanan metin çevirisinden faydalanılmıştır.

Bu beyitlerde dile getirilen düşünce ve değerlendirmeler, ataerkil toplumların tümünde ortak sayılabilir. Ancak, kadınların hiçbir şekilde erkeklerle bir arada bulunmamaları, tamamen kapalı ve ev içinde yaşamaları gerektiği düşüncesi, ne tarım toplumunda ne de göçebe hayvancılıkla geçinen toplumlarda geçerli olabilir. İster tarım, ister göçebe hayvancılıkla uğraşan toplumlarda olsun kadın, bu toplum yapılarının doğal bir gereği, üretimde yer alan bir birey olarak toplumun içindedir. Kadının tamamen eve kapatılması, erkeklerin bulunduğu alanlara girmemesi ancak kentleşmiş toplumlarda ve aristokrat bir yaşama biçiminde olanaklıdır. Kadınlı ilgili bu değerlendirmeler haremlık selamlık olarak adlandırılan yaşama biçiminin düşünsel temelini ve gerekçesini dile getirmektedir.

Eğitimin çıkış noktası sahip olduğu felsefi yaklaşımlardır. Eğitim bu felsefi yaklaşımlar çerçevesinde öğretim amaçlarına ulaşır. Eğitimin temel amacı öğrencilerin veya yetiştirilen bireylerin belli başlı istendik özelliklere sahip olmasını sağlamaktır. Bu bakımdan düşünüldüğünde Yusuf Has Hacib tarafından dile getirilen birçok görüş aslında çeşitli eğitim felsefesi yaklaşımlarını yansıtmaktadır.

2.1.5.1. Daimicilik

Temelinde idealizm ve realizmin bulunduğu bu akımın varsayımlarını Aristo, Platon, Descartes, J. Locke, Spinoza... gibi idealist düşünürlerin görüşleri oluşturmaktadır. Bu akıma göre: (1) Orta Çağ'daki eğitim anlayışı eğitime yeniden dâhil edilmelidir (Sönmez, 2011). (2) "...bilginin kaynağı akıldır; akıl da değişmez olduğu için öğrencilere her zaman ve her yerde geçerli olan bilgi ve değerler kazandırılmalıdır. Bu sebeple zihin gelişimine önem verilmelidir" (Metin Aslan, 2014, s. 3). (3) "Kişinin duyuşsal alanını geliştirmek için felsefe, teoloji ve matematiğin yanı sıra tarih, edebiyat, başat kültürel değerler, otobiyografi, artistik eleştiri gibi dersler" (Sönmez, 2011, s. 73) öğretim programlarında yer almalıdır.

2.1.5.2. Esasicilik

Daimicilik gibi bu akım da idealist ve realist felsefeye dayanır. Esasiciliğe göre insan doğuştan bilgiye sahip değildir. Öğretmen eğitimde temel aktördür. Yani öğretmen merkezli bir eğitim anlayışını benimser. Disipline büyük önemin verildiği eğitimin temel amacı kültürü gelecek nesillere aktarmaktır. Bu akıma göre öğretimde geleneksel metotlar kullanılmalıdır (Arslanoğlu, 2012; Sönmez, 2011).

2.1.5.3. İlerlemecilik

Pragmatizmin eğitimdeki karşılığı olarak nitelendirilmektedir. Bu yaklaşım geleneksel öğretim anlayışına karşı çıkararak öğretmen değil öğrenci merkezli bir eğitim anlayışına dayanır. Disiplin ve zorlama değil demokratik bir eğitimin benimsendiği bu akımda öğrencinin edindiği bilgiyi kullanabilmesi ve etkileşimli öğrenme esas alınmıştır (Cevizci, 2012; Ergün, 2014).

2.1.5.4. Yeniden kurmacılık

Bu akıma göre eğitimin temel amacı kültürel krizlerin aşılması için toplumun yeniden yapılandırılmasıdır. Okul ise toplumun yeniden inşasında öncülük etmelidir. Demokrasi bu akımın da en önemli kavramlarından biridir. İdeal toplumu şekillendirecek eğitimin temel özellikleri demokrasiyi, sevgiyi ve hoşgörüyü esas almasıdır (Ergün, 2014; Sönmez, 2011).

Sonuç olarak Kutadgu Bilig’de, daimicilik ve esasicilik eğitim felsefi akımları ağırlıklı olmak üzere, ilerlemeci veya daha geniş anlamda pragmatist unsurlara da rastlanmaktadır.

2.1.6. Yusuf Has Hacib

“İslami dönem Türk edebiyatı, sanatı ve bilim hayatının bilinen Türkçe eser sahibi ilk aydını, ilk sosyoloğu, ilk siyaset kuramcısı” (Eker, 2006a, s. 194), tarihçisi, eğitimcisi, felsefecisi (Akgün, 1996) olan Yusuf Has Hacib’in hayatı hakkında bugün itibarıyla yeterli bilgi bulunmamaktadır. Hakkında bilinenler Kutadgu Bilig’deki beyitlerden elde edilenlerden ibaret olan müellif, kendi adını da eserinin yalnızca bir beyitinde kullanmıştır. İlgili beyit aşağıdaki gibidir:

6627	ay yûsuf kerek sözni sözle köni kereksiz sözüg kizle kılğa kora	Ey Yusuf, gerekli ve doğru sözü söyle; gereksiz sözü gizle, onun zararı dokunur.
------	--	--

(Arat, 2008; Kaçalın, ?)

Eserindeki bilgilerden Yusuf Has Hacib’in bugün Kırgızistan sınırları içinde bulunan Balasagun’da doğduğu anlaşılmaktadır (Alyılmaz, 2009; Ercilasun, 2010; Keskin, 2009). Eserini 50’li yaşlarda yazmaya başladığından hareketle 1015-1017 yılları arasında dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Doğu Karahanlı hükümdarlarından Hasan b. Arslan (ö. 1103) ve babası Buğra Tigin Süleyman Arslan (ö. 1058) devirlerinde yaşamıştır (Yavuz, 2007; 2012).

Soylu bir aileye mensup olan Yusuf Has Hacib'in iyi bir eğitim aldığı (Ercilasun, 2010), Farsça ve Arapça bildiği anlaşılmaktadır (Akyüz, 2001; Binbaşoğlu, 2009; Külekçi, 2005). Türk diline ve kültürüne hâkimiyetinin yanında Çin, Yunan, Hint, İran kültürlerine de yabancı değildir (Arslan, 1986; İncalcık, 1966). Örneğin İranlıların Alper Tonga'ya Afrasiyab dediklerini (280. beyit) belirtmesi ve Dahhak ile Feridun'a dair sözleri (241. beyit) Şehname'yi iyi bildiğinin göstergeleridir (İncalcık, 1966; Kafesoğlu, 1980). Cebir ve Öglid geometrisini bilecek kadar eğitilmiş ve entelektüel olan Yusuf Has Hacib (Eker, 2006a; Şener, 2006), İslamiyet öncesi Türk kültürünü ve düşünürlerini bildiği gibi (Koçak, 2013) Farabi, Biruni, İbn Sina, Ömer Hayyam... gibi düşünürlerin görüşlerinden de haberdardır ve etkilenmiştir (İnan, 1970; Şeker, 2011; Yıldırım, Yüzbaşıyev, Karakoç Alatl ve Saklan, 2011). İncalcık'a (1966) göre "Konfüçyüs'un eserlerinden bazılarının Uygurcaya tercüme olduğunu gösteren deliller mevcuttur ve onun ahlak, hukuk ve devlet idaresi hakkındaki görüşleriyle Yusuf Has Hacib'in fikirleri arasında "inkâr olunmaz benzerlikler vardır" (İncalcık, 1966, s. ?). "Güneşin, ayın, gezegenlerin ve yıldızların sıralanışlarıyla ilgili görüşleri de İlk Çağ filozoflarından Aristo'nun görüşlerini andırmaktadır" (Akgün, 1997b, s. 30).

Kutadgu Bilig'in giriş kısmındaki Allah, Hz. Muhammet ve Dört Halife'ye övgü bölümü eserin İslami yazım geleneğine uygun oluşturulduğunu göstermesinin yanında yazarının İslami kültürü de iyi bildiğini göstermektedir (Adalıoğlu, 2013). Eker'e (2006b, s. 106) göre de "Bu bölümdeki yoğun İslami 'söylem', Yusuf Has Hacib'in, İslam dininin inanç ve ibadet ile ilgili konularına ayrıntılarıyla vâkıf olduğunu, Kur'an'ı lafzı ve manasıyla çok iyi kavradığını göstermektedir."

Yusuf Has Hacib toplumu ilgilendiren "din, mitoloji ve dinler tarihi, felsefe, ruh bilimi, bilgi kuramı, eğitim öğretim, aile düzeni, yasa ve töre bilgisi, devlet ve saray örgütü, siyaset ve diplomatlık, ordu ve strateji, tarih, coğrafya, etnoloji, tören ve şölen düzeni, sofrâ görgüsü, millî spor ve oyunlar, rüya yorumu, gök bilimi, matematik, zooloji, edebiyat, şiir sanatı, sağlık bilgisi gibi çok çeşitli konuları" (Böler, 2009, s. 399) eseri Kutadgu Bilig'de elen alan ve bunlarla ilgili bilgiler veren büyük bir âlimdir (Yavuz, 2007, s. 2012).

Hem bir mütefekkir hem de şair olan Yusuf Has Hacib yıkılmaya yüz tutan ahlak prensiplerini, devlet idarecilerine, memurlara ve halka hatırlatmak için Kutadgu

Bilig'i kaleme almıştır (Gülensoy, 1970). Kutadgu Bilig 18 ayda yazılmıştır. İçeriği düşünüldüğünde böyle bir eseri zikredilen süre içerisinde vücuda getirmek oldukça zor görünse de Yusuf bilgi birikimi, gözlem yeteneği ve tecrübesiyle eserini kısa sürede hazırlamış ve sunmuştur (Yavuz, 2007; 2012). Bunun ardından ise dönemin en yüksek bürokratik mevkilerinden biri olan "Has Hacib"likle ödüllendirilmiştir (Djumagulova, 2014; Kuru, 1998). Yusuf Has Hacib'e bu unvanı kazandıran eserinde ele aldığı ideal devlet ve toplumun yeniden yapılandırılması gibi konular Batı politik felsefesinde Yusuf Has Hacib'ten ancak yüzyıllar sonra yer bulabilmiştir (Doğan, 2002a). Bu onun edebî kişiliğinin yanında ileri görüşlü bir devlet adamı olduğunun da en önemli göstergelerinden biridir. Avrupa'da ilkel bir feodal düzenin hüküm sürdüğü bir dönemde Yusuf Has Hacib'in yüzyıllar ötesine hitap eden bir eser vermiş olması Türklerin ulaştığı kültürel seviyeyi göstermesi açısından da önemlidir (Koçak, 2013).

Yusuf Has Hacib görüşlerini İslami edebiyat geleneğindeki klişe ve mazmunlarla değil gerçek dünyanın güzelliklerini kullanarak ifade eder. Eserinin çeşitli bölümlerinde özellikle kişileştirme, teşbih, tekrar... gibi edebî sanatlardan ustalıkla yararlanır. Görüşlerini ifade ederken kullandığı yalın, abartısız ve içten üslubu (Eker, 2006b) anlattıklarını benimsediğini (Eker, 2006a; Yavuz, 2007; 2012) göstermekte ve "başka şiiirler de yazmış olabileceğini akla getirmektedir" (Ata, 1993, s. 301). Ancak bugün için bilinen tek eseri Kutadgu Bilig'dir. Yusuf Has Hacib'in abartısız, yalın, herkesin anlayabileceği ancak bir o kadar da ustaca anlatımı seçmesi şüphesiz Türkçeye ne kadar güvendiğini göstermektedir. Ancak bunun daha önemli nedeni Türklere İslamiyeti daha iyi tanıtarak birçok açıdan çok gelişmiş durumda olan Budist Uygurlara (Şahin, 2012) karşı bir üstünlük sağlamaktır. O, telif eseriyle bunu başarmış ve daha çok tercümeyle dayanan Budist Uygur edebiyatını susturarak çok geride bırakmıştır (Yavuz, 2007; 2012).

Yusuf Has Hacib devlet yöneticilerine ahlak dersi veren kuru bir nasihatçi değildir. İnsan hayatına topyekûn şekil vermeyi amaçlayan bir felsefenin yaratıcısı ve büyük bir düşünce adamıdır (Baş, 2010; Kocasavaş, 2006). Bununla birlikte "eğitimsizliğini şairliği ile birleştirebilmiş bir bilim adamıdır. Şiir türünden faydalanması görüş, düşünce ve bilgilerin kalıcılığını artırmıştır. Duyarlı bir vatandaş olan Hacib, hem içinden çıktığı toplumu yaşadığı dönemde eğitmek hem de gelecekte Türk milletini en iyi şekilde temsil edebilecek nesillerin yetişmesi için kafa yormuştur" (Emiroğlu,

2012, s. 1028). Felsefesinin temelinde insan olan Yusuf Has Hacib'e göre bireyin iyiye, doğruya ve güzele ulaşması ile toplum da gelişecek ve ideale yaklaşacaktır (Öz, 2011; Yavuz, 2007; 2012).

Yusuf Has Hacib'in en önemli özelliklerinden biri de "hurafelerden uzak, akıl ve deney bilgisini ön plana alan, mikro çözümleme yöntemini kullanarak makro sorunları çözmek isteyen analitik karaktere sahip bir düşünür ve toplum mühendisi olmasıdır" (Akyüz, 2002, s. 208). Akıl ve bilgi onun en sık kullandığı kavramlardır (Djumagulova, 2014). Ona göre insanın hayatta bir anlamının ve yerinin olması akıl ve bilgiye bağlıdır. Bilgi o kadar değerlidir ki ibadet etmek için bile bilgili olmak şarttır. Bilgi ise akıl olmadan elde edilemeyeceğinden her türlü iyiliğin kaynağı akıldır ve akıl da Tanrı'nın bir lütfudur. Ayrıca insan doğar doğmaz bilgi sahibi değildir, yaşadıklarıyla öğrenir ve bilgi sahibi olur. Bilgi sahibi olan ise dünyaya hükmeder (Akgün, 1996; Yavuz, 2007). Bilginin elde edilmiş şekli ile ilgili görüşleri Aydınlanma düşünürlerinden John Locke'un "tabula rasa" (boş levha) önermesi ile ortaya koyduklarıyla çok yakındır. Bilginin işlevi ile ilgili görüşleri ise âdeta çağdaş dünya toplum düzenine işaret etmektedir. Bu bağlamda Arat (1994, s. IX), Yusuf Has Hacib'le ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Eserin içine girip, zevkine varacak kadar sabır ve sebât edenler, şüphesiz, *Kutadgu Bilig*'i, yalnız yazıldığı devir içinde değil, bugünkü şartlar içinde de seveceklerdir. Yusuf Has Hacib'in beşeri meseleleri ele alış tarzı ve bunu yaparken gösterdiği samimîlik hâlâ gönüllere hitâp etmekte ve insanı düşündürmektedir.

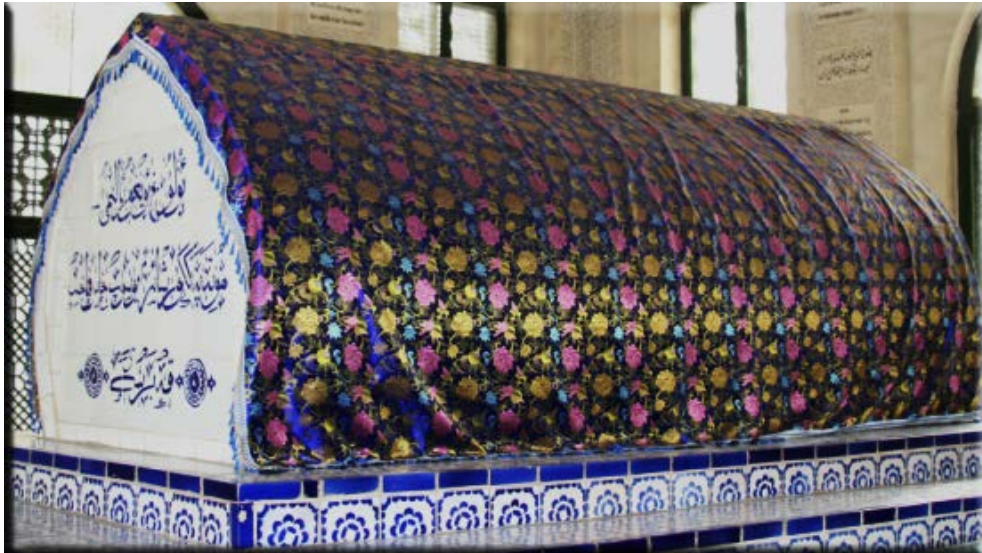
Yusuf Has Hacib'in özellikle âlemin işleyişiyle ilgili görüşlerini ifade ettiği bölümlerde Dünya'nın dönüşünden bahsetmesi, bazı yıldızların yön tayin etmek için yaratıldıklarını belirtmesi (Akgün, 1997b, s. 30) ve Ay'ın ışığını Güneşten aldığını bilmesi (Başer, 1990, s. 6) anlamlıdır.

Yusuf Has Hacib eseriyle birçok edebî türün ilk örneğini vermiş ve kendisinden sonra gelen mütefekkirleri de etkilemiştir. Yusuf Has Hacib'in etkisi "daha sonraki yüzyıllarda başta Âşık Paşa olmak üzere, Mevlâna'da, Gülşehri'de, Yunus'ta, Fuzûlî'de ve Erzurumlu İbrahim Hakkı'da görülecektir. Böylece Yusuf Has Hacib'in sözleri daha sonraki Türk edebiyatında hayat bulmuş ve gönüllerden gönüllere akarak, dillerde söylenegelmiştir" (Yavuz, 2007, s. 177).

Eseriyle bu denli büyük bir etkiye sahip Yusuf Has Hacib “XI. yüzyılın üçüncü çeyreği içinde ölmüştür” (Eker, 2006a, s. 194). Kabri Kâşgar’da bulunan Yusuf Has Hacib (Alyılmaz, 2015, s. 71), eserinde tüm söylediklerinin gayesini açıklarken de Mevlana’nın “Tevazuda toprak gibi ol.” sözünü hatırlatırcasına “herkesin iyiliğini istemekte ve okuyandan yalnızca dua beklemektedir” (Kuru, 1998).

Görüntü 2.4. Yusuf Has Hacib’in Kâşgar’daki türbesinin genel görüntüsü (foto: Cengiz ALYILMAZ)

Görüntü 2.5. Yusuf Has Hacib’in kabrinin görüntüsü (foto: Cengiz ALYILMAZ)

2.2. Çalışılan Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Binark (1970) “Kutadgu Bilig’de Evlenme, Aile ve Çocuk Terbiyesi” isimli çalışmasında ilk olarak Kutadgu Bilig’in içeriği hakkında bilgiler vermiştir. Daha sonra Kutadgu Bilig’in teorik değil çoğunlukla pratik, gündelik hayatta uygulanabilir ahlaki görüşler barındırdığından hareket edilerek Kutadgu Bilig’deki aile, evlenme, kadın ve ebeveynlerin çocuğun eğitimindeki yeri ile ilgili beyitler ortaya konarak, günümüzde çözümsüz gibi görünen birçok toplumsal meselenin aslında Kutadgu Bilig’de 900 yıl önce çözülmüş olduğu sonucuna varılmıştır.

Beslen (1985) “Kutadgu Bilig’de Eğitim” adını taşıyan araştırmasında Kutadgu Bilig’deki eğitim anlayışını nefisle mücadele, kalıtım, bilgi edinmenin önemi, aile ve yöneticilerin durumu olmak üzere eğitimi etkilediğini belirttiği beş faktör açısından ele almıştır. Araştırmacıya göre nefis insanın yanlış yapmasındaki en önemli etkidir. Bu açıdan Kutadgu Bilig’in nefisle mücadeleyi öneren beyitlerinden örnekler sunmuştur. Kalıtımı açıklarken ise özellikle Kutadgu Bilig’de aklın önemini vurgulayan beyitler örnek verilmiştir. Eserin eğitim açısından bir diğer öneminin bilgiye çok sık vurgu yapılması olduğunu belirten araştırmacı özellikle aile bölümünde çocuk eğitimi ile ilgili olduğunu belirttiği beyitlere yer vermiştir. Son olarak devlet yöneticilerine önerilerde bulunulan beyitlerin eğitsel olarak anlamlı olduğunun belirtildiği çalışmada sonuç olarak Kutadgu Bilig’de öngörülen eğitim anlayışına insalığın yeni ulaşabilmiş olmasının eserin en dikkat çeken özelliği olduğu belirtilmektedir.

Çağırın’ın (1995) “Kutadgu Bilig’de Eğitim ve Öğretim” isimli çalışmasında ilk olarak Kutadgu Bilig’in yazılmasına kadar olan dönemde yani Hunlarda, (Kök)türklerde ve Uygurlardaki eğitim ve öğretime dair bilgiler vermiştir. Karahanlılara kadar Türk eğitim tarihinin özetlenmesinin ardından çalışmada Kutadgu Bilig’de eğitim ve öğretim iki ana başlık altında ele alınmıştır. Araştırmacı eserdeki eğitim anlayışını Tanrı’nın yarattıklarını eğitmesi, hakanın tebasını eğitmesi ve çocuk eğitimi olarak sınıflandırmıştır. Eserdeki öğretim anlayışı ise akıllı olma, bilgili olma ve faziletli olma ile ilgili örnekler verilerek açıklanmış; ardından Kutadgu Bilig’deki eğitim ve öğretim yöntemi ve eserde eğitimcilere verilen önem üzerinde durulmuştur. Bu araştırmanın sonucunda araştırmacı Kutadgu Bilig’in önerdiği eğitim anlayışının teorik ve uygulamalı bir eğitim olduğu, faziletli bireylerden oluşan ideal bir toplum yaratma

amacı taşıdığı ve modern eğitim sisteminin bu eserdeki önerilerden yararlanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Arslanoğlu (1996), “Kutadgu Bilig’de Eğitim Bilim ve Akıl” adlı çalışmasında Kutadgu Bilig’in içeriği hakkında çeşitli özellikleri ile ilgili bilgiler verilmiş ve eserde eğitim, öğretim ile ilgili olduğu belirtilen beyitler sıralanmıştır. Araştırmacı birçok olumlu özelliği olduğunu belirttiği eserde birtakım olumsuz noktaların olduğunu da belirtmiştir. Özellikle kadına ilişkin olumsuz mesajların varlığına dikkat çeken araştırmacıya göre Yusuf Has Hacib’in bu olumsuz bakış açısının ne eski Türk âdetleriyle ne de İslam’la açıklanabilme durumu yoktur. Zira hem eski Türk yaşantısında kadının önemli bir yeri vardır hem de İslam kadına büyük kıymet vermiştir. Eserin bir diğer olumsuz yanının ise fal, efsun, büyü gibi akıl dışı şeylerin eserde yer yer itibar görmesi olduğunu belirten araştırmacıya göre eleştirilebilecek yanlarına rağmen takdir edilecek yanları daha ağır basmaktadır. Bu açıdan araştırmacı özellikle millî bir eğitim arzulanıyorsa bu tarz eserlerden daha fazla yararlanılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Akyüz’ün (2002), “Kutadgu Bilig’de Sosyo-Pedagojik ve Siyasal Söylem” isimli çalışması altı temel bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Yusuf Has Hacib’in hayatı ve kişiliği üzerinde durulmuş, ikinci bölümde Kutadgu Bilig hakkında genel bilgi verilerek eser hakkında bir değerlendirme yapılmış, üçüncü bölümde Yusuf Has Hacib’in gözünden Kutadgu Bilig’in yazıldığı dönem ve bu dönemin sorunları ele alınmış, dördüncü ve beşinci bölümlerde sırasıyla eserdeki felsefi ve toplumsal düşünceler incelenmiştir. Son olarak araştırmacı tarafından Kutadgu Bilig’deki pedagojik motiflerin ele alındığı çalışmada Kutadgu Bilig’in başından sonuna kadar eğitsel motifler taşıdığı, özellikle çocuğun eğitiminin evde gerçekleştirilmesinin belirtildiği beyitler vasıtasıyla örgün eğitime alternatif, aileyi esas alan bir yaygın eğitim anlayışının önerildiği ve Yusuf Has Hacib’in eğitimin toplum üzerindeki etkisini çok iyi bildiği için pedagojik bir siyasetname olan Kutadgu Bilig’i kaleme aldığı sonucuna varılmıştır.

Özden (2002; 2007) “Kutadgu Bilig’de Ahlak Kavramı ve Tıp Etiğine Katkısı” isimli çalışmasında *Kutadgu Bilig*’in yazarı, yazılış amacı, eser meydana getirilirken etkilenilen kaynaklar ve içeriği hakkında bilgiler vermiştir. Eserde verilen mesajlar

arasından özellikle ahlak kavramı ön plana çıkarılmıştır. Bu yapılırken Sokrates, Platon, Aristoteles, Kindi, Razi, Farabi, İbn-i Sina, T. Hobbes, J. Locke, D. Hume, I. Kant, J. Bentham, J. S. Mill'in ahlak görüşleri *Kutadgu Bilig*'deki ahlak kavramı ile karşılaştırılmıştır. Araştırmacıya göre *Kutadgu Bilig*'de yer alan ahlaki kavramlarla adı geçen düşünürlerin ele aldıkları ahlaki kavramlar ilişkilidir. Bunun nedeni eserdeki ahlaki yargıların evrensel nitelik taşımasıdır. Çalışmada evrensel nitelikli mesajları olan *Kutadgu Bilig*'deki değerler tıp etiğinin temel ilkeleri olan; yarar sağlama, zarar vermeme, özerklik, adalet, aydınlatılmış onam (rıza), gizliliğe saygı, sadakat gibi ilkelerle de örtüştüğü tespit edilmiştir.

Kocasavaş'ın (2006) “Kutadgu Bilig’de Eğitim-Öğretim Anlayışı” isimli araştırmasına göre Türkler oldukça geniş bir eğitim-öğretim teşkilatına sahiptirler. Özellikle İslamiyet öncesinde herkesin görebileceği meydanlara dikilen yazıtlar Türk toplumunda geniş bir okuryazar kesimin bulunduğunu göstermektedir. *Kutadgu Bilig* de 11. yy.’da Türklerde pozitif bilgiye verilen önemi gösteren kanıtlardan biridir. Eserde eğitim-öğretim ile ilgili çok sayıdaki beyit dikkati çekmektedir. Bu beyitler içerik itibarıyla baba-çocuk ilişkisi, çocuk terbiyesi ve tavsiyeler, öğrenmenin yaşadıkça sürmesi, görüp öğrenmenin önemi, öğreten ve öğrenenin insan olabileceği, akıl ve bilginin değeri, insanın bilgiyle yükseleceği, dünyaya bilgi ile hâkimiyet sağlayacağı, kitabın önemi, bilinenlerin yazıya aktarılmasının önemi, kalem-kılıç ilişkisi, törelerin etkisi, emeğe saygı, yeteneklerin değerlendirilmesi, davranış güzelliğinin takdir edilmesi vb. şekillerdedir.

Önler (2008) “Kutadgu Bilig’de Toplumsal Kabul ve Geleneklerden Yansımalar” adlı çalışmasında *Kutadgu Bilig*'in yazıldığı dönemin toplumsal özellikleri ve bu özelliklerin esere yansımaları ile ilgili bilgilere yer vermiştir. Araştırmacıya göre *Kutadgu Bilig*'de hayatın değişik alanlarına ilişkin birçok bilgilere yer verilmiştir. Eserin yazılış tarihi, İslamiyet’in Türk boyları arasında yayılış sürecinin ilk evrelerine denk gelmektedir. Bu evre, Türk kavimleri arasında yoğun kültürel değişimin yaşandığı bir süreçtir. Bir yanda geleneksel kültür ile Budizm ve Maniheizm gibi inanışlardan gelen kabul ve tutumlar devam ederken, öte yanda İslam kültürü artan bir hızla toplumda yaygınlık kazanmaktadır. Özellikle kadınlara ilişkin düşünce ve yargılarda, eski kültürlerin yanı sıra İslam kültürünün de etkili olduğunun belirtildiği çalışmada

çeşitli toplumsal tutum ve kabullerin İslamiyet öncesi dönem ile İslami dönem ilişkileri irdelenmiştir.

Çetin (2010) “Kutadgu Bilig’de Türk Aile Kültüründe Bir Babanın Oğul İmajı ya da Süregiden Bellek/Kültür” adlı çalışmasında millî kültürün yeniden canlanmasını sağlayan araştırmaların önemi üzerinde durmaktadır. Ona göre bu çalışmalar bir yönüyle felsefe, sosyoloji gibi normatif bilimlerle tarih ve halk bilimi gibi sahaların ortak faaliyetlerini ifade eder. Millî hafızanın tazelenmesi, millî kültüre ait kaybolmaya yüz tutmuş unsurların yeniden hayat bulması anlamını taşır. Buna dair pek çok kaynak bu noktada devreye girebilir. *Kutadgu Bilig* bunlardan biridir. Bu türden eserler bir milletin kültürel kodlarına dair işaretler barındırırlar. Kutadgu Bilig’de rastlanan bir babanın oğlundan beklentilerine dair yazdıkları şekil itibarıyla tarihî bir görüntüde olsa da öz açısında genel bir var oluş durumunu temsil eder. Bu nedenle *Kutadgu Bilig* gibi eserler üzerinde yapılacak çalışmalar ideal Türk ailesi adına çıkarımlar yapmak açısından büyük önem taşımaktadır.

Abildina ve Dandybayeva’nın (2011), Kutadgu Bilig’in içeriği ve eser üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi verdikleri “Didactical Ideas in the Poem of Yusuf Balasaguni “Kudatgu Bilik” isimli çalışmalarında Kutadgu Bilig’in yalnızca bir siyaset kitabı olmadığı kültürel, edebî ve eğitsel açıdan da bir abide olduğu belirtilmektedir. Araştırmacılara göre eserin özellikle eğitsel yönü üzerinde durulmalı ve eser bu yönüyle acilen tanıtılmalıdır. Ayrıca eser, okuyucularında ahlaki boşluğu doldurmakta ve onlara bilgi temelli bir yaşam sunmaktadır.

Arslan (2012) tarafından doküman incelemesi yöntemiyle yapılan “Kutadgu Bilig’de Dinleme ve Konuşma Becerisine İlişkin Sözler” isimli çalışmada Kutadgu Bilig’deki konuşma ve dinleme becerilerine ilişkin sözlerin var olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın sonunda Kutadgu Bilig’de “Sözü çok söyleme, sırasında ve az söyle; binlerce söz düğümünü bu bir sözde çöz.”; “Çok söylemekle insan âlim olmaz; çok dinlemekle âlim baş köşeyi bulur.” “Bil ki ancak iki türlü insan konuşmaz: biri bilgisiz, biri de dilsiz.”; “Sözü çok söyledin, dikkat et, tazeliğini kaybetmesin; çok sözden insan usanır.”; “Her sözü dinle, ancak lüzumlu olanı al; lüzumsuz olan sözleri orada bırak.” gibi dinleme ve konuşma eğitiminde kullanılabilecek birçok özlü sözün olduğu ve bu

sözlerden hareketle konuşma ve dinleme eğitimine ilişkin çeşitli kurallara ulaşılabileceği belirlenmiştir.

Emiroğlu (2012) tarafından yapılan “Kutadgu Bilig’de Çocuk Eğitimi” isimli çalışma ile Kutadgu Bilig, çocuk eğitimiyle ilgili görüş, düşünce, öneri ve nasihatler bakımından ele alınıp incelenmiştir. Verilerin doküman incelemesi yöntemi ile elde edildiği, tarama modelindeki bu çalışmanın neticesinde eserin günümüze hitap eden bilgi ve açıklamalar içerdiği tespit edilmiştir. Araştırmacıya göre Kutadgu Bilig’de anne ve babanın çocuğun eğitimiyle ilgili olarak görev ve sorumluluklarına sık sık vurgu yapılmış, doğrudan anne ve babalara önemli öğütler verilmiştir. Bununla birlikte bu öğütlerin bazıları eserin yazıldığı dönemin bakış açısını yansıtan batıl inançları da barındırmaktadır.

Tekşan’ın (2012) “Türkçe Dersi Değerler Eğitiminde Kutadgu Bilig’in Kullanımı” adlı araştırmasında Kutadgu Bilig, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (6, 7. sınıflar) yer verilen yirmi değer dikkate alınarak betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmaya göre Kutadgu Bilig’de bağımsızlık, özgürlük ve vatanseverlik değerleri dışında diğer bütün değerlerin yer aldığı tespit edilmiştir. Adil olma, dürüstlük, bilimsellik, yardımseverlik, duyarlılık eserde üzerinde en çok durulan değerlerdendir. Araştırmanın sonucuna göre değerleri yansıtan beyitler Türkçe dersinde kullanılarak öğrencilere değer öğretimi gerçekleştirilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Kutadgu Bilig'deki pedagojik unsurların ve Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki pedagojik unsurlara yönelik görüşlerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırma çok yöntemli bir araştırmadır.

Çok yöntemli bir araştırmada, farklı veri toplama ve analiz yöntemleri tek bir araştırma paradigması içinde kullanılır (Ahmed ve Sil, 2012; Balcı, 2009; Braithwaite *vd.*, 2006). Bu araştırma yaklaşımının yararlarını şöyle sıralamak mümkündür (Gil-Garcia ve Pardo, 2006, s. 3):

- Çok yöntemli araştırmalar tüm cevaplara ulaşmaya yardım eder ve anlama kapasitesini geliştirir.
- Üzerinde çalışılan olgunun farklı yönleri hakkında bilgi edinilmesini sağlar.
- Belirli bir ortamda olup bitenlerin yorumlanmasını sağlar.
- Araştırmacının çalışmasının kapsamını genişletmesini ve olgunun farklı yönlerini araştırmaya dâhil etmesini sağlar.
- Yeni ya da mantığa aykırı faktörlerin keşfedilmesiyle gelecekteki araştırmaları teşvik eder.
- Veri çeşitlemesi sağlar (Meetoo ve Temple, 2003).

Çok yöntemli şekilde desenlenen betimsel nitelikli bu araştırma tarama modelinde yürütülmüştür. Bu tür araştırmalar, “geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2010, s. 77). Bu tür araştırmalarda araştırmacı var olan durumu ayrıntılı bir biçimde betimler ve durumla ilgili detaylı bir şekilde bilgi verir (Karakaya, 2011). Çalışılan durumun özellikleri özetlenebildiğinden eğitim araştırmalarında kullanılan en yaygın modeldir (Büyüköztürk *vd.*, 2011; Ekiz, 2009).

3.2. İncelenen Dokümanlar / Evren ve Örneklem

Araştırmanın nitel kısmını oluşturan Kutadgu Bilig'deki pedagojik unsurların tespit edilmesi aşamasında Arat (2007; 2008) ve Kaçalın (?) tarafından yayınlanan Kutadgu Bilig'in orijinal metninden ve Arat (1994; 2008) tarafından yayınlanan günümüz Türkçesine çevirisi yapılan metinden yararlanılmıştır.

Araştırmanın nicel bölümünde ise 2013-2014 öğretim yılı bahar dönemi içerisinde Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki pedagojik unsurlara yönelik görüşleri incelenmiştir. Türkçe öğretmeni adaylarının görüşleri Kutadgu Bilig'den hareketle hazırlanan anket yoluyla toplanmıştır. Uygulamalar sırasında evrenin tamamına ulaşıldığı için örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Çalışmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 3.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1.

Araştırmaya Katılan Türkçe Öğretmeni Adaylarına İlişkin Demografik Bilgiler

Demografik Özellikler	f	%
Cinsiyet		
Kadın	341	61,6
Erkek	213	38,4
Toplam	554	100
Sınıf Düzeyi		
1. Sınıf	96	17,3
2. Sınıf	107	19,3
3. Sınıf	200	36,1
4. Sınıf	151	27,3
Toplam	554	100
Öğrenim Türü		
1. Öğretim	392	70,8
2. Öğretim	162	29,2
Toplam	554	100
Anne Eğitim Durumu		
Okuryazar değil	118	21,3

İlkokul	267	48,2
Ortaokul	98	17,7
Lise	50	9,0
Üniversite	21	3,8
Toplam	554	100
Baba Eğitim Durumu		
Okuryazar değil	30	5,4
İlkokul	206	37,2
Ortaokul	116	20,9
Lise	155	28,0
Üniversite	47	8,5
Toplam	554	100
Eski Türk Eserlerine İlgi Duyma		
Evet	365	65,9
Hayır	189	34,1
Toplam	554	100
Kutadgu Bilig'i Daha Önce Okuma		
Evet	194	35,0
Hayır	360	65,0
Toplam	554	100
Yaşanılan Bölge		
Doğu Anadolu	274	49,5
Güneydoğu Anadolu	52	9,4
İç Anadolu	29	5,2
Marmara	38	6,9
Ege	15	2,7
Akdeniz	35	6,3
Karadeniz	109	19,7
Yabancı Uyruklu	2	0,4
Toplam	554	100
Bölümdeki Alan Derslerini Yeterli Bulma		
Evet	123	22,2

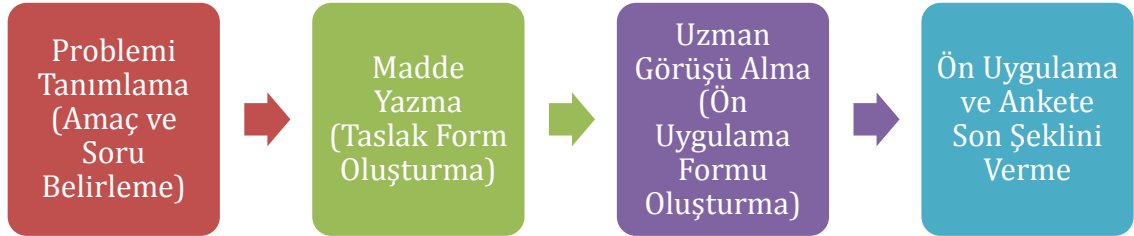
	Hayır	431	77,8
	Toplam	554	100
Bölümdeki Eğitim Bilimleri Derslerini			
Yeterli Bulma			
	Evet	223	40,3
	Hayır	331	59,7
	Toplam	554	100

Tablo 3.1'e göre araştırmaya toplam 554 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından 341'i kadın, 213'ü erkektir. Sınıf düzeylerine göre katılımcıların 96'sı 1. sınıf, 107'si 2. sınıf, 200'ü 3. sınıf ve 151'i de son sınıf öğrencisidir. Birinci öğretimden (normal öğretim) 392 kişi araştırmaya katılırken, ikinci öğretimden 162 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırma kapsamında görüşleri alınan Türkçe öğretmeni adaylarının ebeveynlerinin eğitim durumları incelendiğinde 118'inin annesi okuryazar değilken, 267'sinin ilkökul, 98'inin ortaokul, 50'sinin lise, 21'inin üniversite mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Baba eğitim durumuna göre 30 öğretmen adayının babası okuryazar değilken, 206'sı ilkökul, 116'sı ortaokul, 155'i lise ve 47'si de üniversite mezunudur. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarından 365'i eski Türk eserlerine ilgi duyarken, 189'u ilgi duymamaktadır. Araştırma kapsamında incelenen eser olan Kutadgu Bilig'i daha önce okuma durumları incelendiğinde katılımcıların 194'ü Kutadgu Bilig'i daha önce okumuş, 360'ı okumamıştır. Katılımcıların 274'ü Doğu Anadolu, 52'si Güneydoğu Anadolu, 29'u İç Anadolu, 38'i Marmara, 152'i Ege, 35'i Akdeniz, 109'u ise Karadeniz Bölgesi'ndendir. 2 katılımcı ise yabancı uyrukludur. Katılımcıların 123'ü bölümlerindeki alan bilgisi derslerinin yerli bulurken 431'i yetersiz bulmaktadır. Bununla birlikte 223'ü bölümde aldıkları eğitim bilimleri derslerini yeterli bulurken, 331'i yetersiz görmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında öncelikle Kutadgu Bilig metni taranarak eğitsel içeriğe sahip olduğu düşünülen beyitler tespit edilmiştir. Beyitlerin tespitinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde araştırma kapsamındaki olgularla ilgili yazılı materyaller incelenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187). Araştırmanın ikinci kısmında ise tespit edilen beyitlerden hareketle bir anket oluşturulmuştur. Anket,

“insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali”dir (Thomas, 1998’den aktaran Büyüköztürk, 2005). Anket geliştirme süreci Şekil 3.1’deki gibidir:

Şekil 3.1. Anket geliştirme süreci (Büyüköztürk, 2005)

Araştırmada kullanılan anketin geliştirilmesinde yukarıdaki aşamalar takip edilmiştir. Öncelikle araştırmanın amacına uygun olduğu düşünülen beyitler tespit edilmiş, bu beyitlerdeki görüşler esas alınarak anket maddeleri oluşturulmuştur. Madde yazımından önce beyitler gruplandırılarak aynı ya da benzer içeriğe sahip beyitler ortak bir ifade altında toplanmıştır. Oluşturulan maddeler iki eğitim bilimleri ve dört Türkçe eğitimi uzmanınca incelenmiş ve alınan dönütler neticesinde anket maddeleri gözden geçirilerek düzenlenmiştir. Uzman görüşü alınarak düzenlenen taslak form 42 maddeden oluşmuştur.

Anket, geliştirilme sürecinin son aşamasında büyük bir gruba uygulanmadan önce bu grubu temsil eden daha küçük bir gruba uygulanır. İlgili grupla yapılan uygulama sırasında anket ile ilgili görüşlerin yazılı olarak alınması ve katılımcılarla birlikte anket maddelerinin değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Çünkü bu uygulama anketin nihai şeklinden önce gerekli düzeltmelerin yapılmasını sağlar (Houston, ?). Bu amaçla 2013-2014 öğretim yılında Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde öğrenim gören 20 Türkçe öğretmeni adayını ile bir ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Yapılan ön uygulama sırasında tüm katılımcıların anket maddeleri ile ilgili görüşlerini önce yazılı olarak belirtmeleri istenmiş, uygulama ardından da katılımcılarla bireysel görüşmeler yapılarak anket hakkındaki görüşleri alınmıştır. Ön uygulama neticesinde, katılımcıların anlamakta zorluk çektiklerini belirttikleri maddeler gözden geçirilerek düzenlenmiş, benzer içeriğe sahip olduğunu belirttikleri maddeler ise tek bir ifade altında toplanmıştır. Son düzenlemeler neticesinde 35 maddelik nihai form (EK 1) oluşturulmuştur. Nihai anket formu, “Kesinlikle Katılıyorum” (5),

“Katılıyorum” (4), “Kısmen katılıyorum” (3), “Katılmıyorum” (2), “Kesinlikle Katılmıyorum” (1) cevaplama seçeneklerinden oluşan 5’li Likert tarzındadır. Likert tipi ölçme araçlarında “bireylere, bir dizi tutum ifadesi sunulur, bireyler de bu ifadelere, genellikle ‘tamamen katılıyorum’, ‘katılıyorum’, ‘kararsızım’, ‘katılmıyorum’ ve ‘hiç katılmıyorum’ şeklinde 5 kategoride tepkide bulunur (kendine uyanı seçer); birey burada yargıcı olarak ifadeleri değerlendirmez, kendi tutumunu yansıtır” (Erkuş, 2012, s. 78). Anketin nihai şekli iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm katılımcıların demografik bilgilerinin elde edilmesinin amaçlandığı kişisel bilgi formundan ikinci bölüm ise anket maddelerinden meydana gelmiştir. Nihai şeklini alan “Kutadgu Bilig’deki Eğitsel Düşüncelerin Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesine İlişkin Anket Formu” 2013-2014 öğretim yılı bahar yarıyılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde uygulanmıştır. Uygulamalar dönem içerisinde dersler esnasında yapılmıştır. Uygulama öncesinde dersin hocasından uygulama için izin istenmiş, ders hocasının onayı ile ve ders başında araştırmacıya tanıdığı zaman içerisinde yapılmıştır. Uygulama öncesinde katılımın gönüllü olduğu ve zorunluluğun olmadığı katılımcılara hatırlatılmış, son olarak anket yönergesi katılımcılara okunarak uygulama gerçekleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Kutadgu Bilig’in incelenmesi sonucunda elde edilen nitel veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227). Bu bağlamda beyitler ilk olarak içerikleri esas alınarak kodlanmıştır. Kodlama, beyitin içeriğinden hareketle eğitsel karşılıklarının tespiti şeklinde yapılmıştır. Kodlamalar bir eğitim bilimi ve bir de Türkçe eğitimi uzmanı ile birlikte yapılmıştır. Kodlama işlemi tamamlandıktan sonra belirlenen eğitsel karşılıkların, beyit içeriğine uygunluğunu tespit etmek için Lawshe (1975) tarafından geliştirilen teknik (kapsam geçerlik oranları) kullanılmıştır. Uzman görüşlerine dayalı nitel araştırmaların nicel çalışmalara dönüştürülmesinde kullanılan bu tekniğin (Yurdugül, 2005; Yurdugül ve Bayrak, 2012) 6 aşaması bulunmaktadır. Bu aşamalar aşağıdaki gibidir (Yurdugül, 2005, s. 1):

- a) Alan uzmanları grubunun oluşturulması
- b) Aday ölçek formlarının hazırlanması
- c) Uzman görüşlerinin elde edilmesi
- d) Maddelere ilişkin kapsam geçerlik oranlarının elde edilmesi
- e) Ölçeğe ilişkin kapsam geçerlik indekslerinin elde edilmesi
- f) Kapsam geçerlik oranları/indeksi ölçütlerine göre nihai formun oluşturulması

“Lawshe tekniğinde, en az 5 en fazla ise 40 uzman görüşüne ihtiyaç vardır” (Yurdugül, 2005, s. 2). Oluşturulan uzman grubunun maddeler ile ilgili görüşleri “gerekli”, “yararlı fakat gereksiz” ve “gereksiz” gibi üçlü kategoriler şeklinde derecelendirilir. Daha sonra da madde için “gerekli” diyen uzman sayısı üzerinden hesaplama yapılır (Ayre ve Scally, 2014, s. 79). Bu tekniğe göre hesaplama yapılırken aşağıdaki formül kullanılır (Lawshe, 1975, s. 567).

$$KGOİ = \frac{NG - N/2}{N/2}$$

Yukarıdaki formülde “KGOİ i. maddenin kapsam geçerlik oranını göstermek üzere, NG i. madde için “gerekli” diyen uzman sayısını, N ise toplam uzman sayısını göstermektedir” (Yurdugül ve Bayrak, 2012, s. 266). Kapsam geçerlik oranları +1 ile -1 arasında değerler alır. Eğer 0 ve negatif değerler elde edilmişse o madde direkt elenir (Yurdugül, 2005). Kapsam geçerlik oranlarının istatistiksel olarak anlamlılığı Tablo 3.2’de gösterilen minimum değerler üzerinden belirlenir.

Tablo 3.2.

Kapsam Geçerlilik Oranları İçin Minimum Değerler (Lawshe, 1975)

Uzman Sayısı	Minimum Değer
5	.99
6	.99
7	.99
8	.78
9	.75

10	.62
11	.59
12	.56
13	.54
14	.51
15	.49
20	.42
25	.37
30	.33
35	.31
40	.29

p= .05

Bu araştırma kapsamında öncelikle eğitsel içerikli beyitlerden hareketle oluşturulan eğitsel karşılıkların beyitin içeriğine uygunluğunu değerlendirmesi için 11 kişilik bir uzman grubu oluşturulmuştur. Uzman grubu Türkçe eğitimi alanında yüksek lisans derecesine sahip 1 Türkçe öğretmeni, ilgili alandan yüksek lisans derecesine sahip 3 ve doktora derecesine sahip 1 araştırma görevlisi ve yine aynı alandan 3 öğretim üyesi, eğitim bilimleri alanında yüksek lisans derecesine sahip 2 ve doktora derecesine sahip 1 araştırma görevlisinden meydana gelmiştir. Tablo 3.2'ye göre bu araştırma açısından anlamlılık düzeyi .59'dur.

İkinci aşamada beyitlerin orijinal şekilleri, modern Türkçedeki karşılıkları ve araştırmacı tarafından belirlenen eğitsel karşılıklarından ve eğitsel karşılığın içeriğe uygunluğunun uzman tarafından değerlendirileceği “Uygun”, “Düzeltilmeli” ve “Uygun Değil” kategorilerinden meydana gelen bir form oluşturulmuştur (EK 2). Son aşamada oluşturulan form uzmanlara dağıtılarak değerlendirme yapmaları istenmiştir. Yapılan uygulama sonucunda elde edilen değerler Tablo 3.3'deki gibidir.

Tablo 3.3.

Kodlara İlişkin Kapsam Geçerlilik Oranları

Kod	Beyit	KGO
Akıl Sağlığının Önemi	294	1
Basitten Karmaşığa İlkesi	4380 / 4381 / 4382	0,64 / 1 / 1
Bilginin Kullanımı	3220	1
Bilgiye Açık Olma	3221	1
Bireysel Farklılık	872 / 873 / 875	0,64 / 0,64 / 1
Ceza	1494 / 5062	0,64 / 0,64
Cezai Ehliyet	295 / 296	0,64 / 0,82
Cinsiyet Ayrımcılığı	1303 / 1304 / 4510 / 4511 / 4512 / 4513 / 4514 / 4517 / 4518 / 4519 / 4520 / 4521 / 4522	0,64 / 0,64 / 0,64 / 0,82 / 1 / 1 / 1 / 1 / 1 / 0,64 / 1 / 0,64 / 0,82
Çocuğa Verilen Değer	186 / 1164 / 3380 / 3382 / 3387 / 3388 / 4507 / 4510 / 4511 / 4512 / 5291	0,82 / 0,64 / 0,64 / 0,64 / 0,64 / 0,64 / -0,1 / 0,64 / 0,82 / 1 / 0,82
Çocuğun Ailedeki Yeri	186	0,82
Davranışçılık, John Lock Felsefesi	1680 / 1681 / 1683 / 1824 / 1825 / 1827	0,82 / 0,64 / 0,64 / 0,64 / 0,82 / 0,82
Disiplin	1219 / 1220 / 1221 / 1226 / 1227 / 1491 / 1494 / 4509	1 / 0,82 / 0,82 / 0,82 / 1 / 1 / 0,64 / 1
Ebeveyn Rollerini	1166 / 1218 / 1219 / 1220 / 1221 / 1223 / 1224 / 1225 / 1226 / 1228 / 1486 / 1489 / 1491 / 3391 / 4504 / 4506 / 4508 / 4509	0,82 / 0,82 / 1 / 0,82 / 0,82 / 1 / 1 / 1 / 0,82 / 0,82 / 1 / 0,82 / 1 / 0,82 / 0,64 / 0,64 / 0,64 / 1
Ebeveyn Sorumluluğu	1166, 1218, 1220, 1221, 1225, 1226, 1227, 1228, 1486, 1489, 1491, 3384, 3391, 3582, 4504, 4505, 4506, 4508, 4509	0,82 / 0,82 / 0,82 / 0,82 / 0,82 / 1 / 0,82 / 1 / 0,82 / 1 / 0,82 / 1 / 1 / 0,82 / 1 / 0,64 / 0,64 / 0,64 / 0,64 / 1
Eğitim Yöntemi	1221	0,82
Eğitimin Önemi	3217, 3218	0,82 / 0,82
Eğitimin Sonucu	1489, 1491	0,82 / 1
Görgü	2754	1

Hazırbulunuşluk	293	0,82
İbret Alma	5158	1
İtaat	190, 1802, 4178, 5061, 5062, 5154	0,64 / 1 / 1 / 0,64 / 0,64 / 0,82
Kadının Sosyal Hayattaki Yeri	1303, 1304, 4513, 4514, 4517, 4518, 4519, 4520	0,64 / 0,64 / 1 / 1 / 1 / 1 / 0,64 / 1
Kalıtım	872, 873, 876, 878, 879, 881, 882, 883, 1624, 1648, 1650, 1682, 1683, 1825, 1827, 1950, 1959	0,64 / 0,64 / 1 / 0,64 / 1 / 1 / 1 / 1 / 1 / 0,82 / 1 / 0,82 / 0,64 / 0,82 / 0,82 / 1 / 0,82
Kritik Dönem	1050, 1493, 1495, 1822, 1823, 4037, 5716	0,82 / 0,82 / 0,82 / 1 / 0,82 / 1 / 1
Matematiğin Önemi	4379, 4381, 4382	1 / 1 / 1
Model Alma	189, 190, 874, 877, 884, 885, 886, 1013, 1297, 4194, 4241, 4242, 4243, 4244, 5061, 5154	0,64 / 0,64 / 1 / 1 / 1 / 0,82 / 1 / 1 / 1 / 1 / 0,82 / 1 / 0,82 / 1 / 0,64 / 0,82
Model Olma	1013, 1225, 1486, 1793, 4178	1 / 1 / 1 / 1 / 1
Olgunlaşma	293, 1050	0,82 / 0,82
Ödül	636, 1802	0,64 / 1
Ölçme ve Değerlendirme	636	0,64
Pekiştirme	636	0,64
Pragmatizm	3003	1
Sorumluluk	295, 296	0,64 / 0,82
Çocuk Yetişkin İlişkileri	5060, 5062	0,64 / 0,64
Sosyal İlişkilerde Karşılıklılık	4192	0,64
Sosyal Öğrenme	874, 877, 884, 885, 886, 1297, 4194, 4241, 4242, 4243, 4244	1 / 1 / 1 / 0,82 / 1 / 1 / 1 / 0,82 / 1 / 0,82 / 1
Sosyalleşme	3171, 3174	1 / 1
Teorik Bilginin Önemi	3216, 3221	1 / 1
Uyarıcı Zenginliği	2754	1
Vefa	1166, 3378, 3384	0,82 / 1 / 1
Yanlış Ebeveyn Tutumları (İlgisiz Ana Baba)	1224	1

Yanlış Ebeveyn Tutumları (Koruyucu Ebeveyn)	1223	1
Yaparak Yaşayarak Öğrenme	636	0,64
Yazının Önemi ve İşlevi	2223, 2224	1 / 1
Yetenek Yönetimi	1651	0,82

Tablo 3.3'e göre araştırmaya katılan uzmanlar yalnız bir beyit (4507) için tespit edilen eğitsel karşılığın uygun olmadığını (KGO= -0,1) belirtmişlerdir. İlgili beyit için tespit edilen eğitsel karşılık uzmanlarca uygun görülmediği için kullanılmamıştır. Diğer tüm beyitler için tespit edilen karşılıklar bu araştırma için minimum anlamlılık düzeyi olan .59'un üzerinde olduğundan araştırma kapsamında kullanılmıştır.

Anket yoluyla toplanan verilerin analizinde istatistik paket programı kullanılmıştır. Analizlerde hangi testlerin kullanılacağına belirlenmesi için normallik varsayımları sınanmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine ilişkin olarak Kolmogorov-Smirnov Testi yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov Testi sonuçlarına göre ankette yer alan 35 maddeden elde edilen verilerin normal dağılmadığı belirlenmiştir ($p < .05$). Buna göre verilerin analizinde parametrik olmayan testlerden yararlanılmıştır.

Öncelikli olarak Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel unsurlara yönelik görüşlerine ilişkin frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Öğretmen adaylarının görüşleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak iki gruptan oluşan cinsiyet, öğretim türü, eski Türk eserlerine ilgi, Kutadgu Bilig'i okuma, bölümdeki alan derslerini yeterli bulma durumu ve bölümdeki eğitim bilimleri derslerini yeterli bulma durumu değişkenleri için Mann-Whitney U testi; ikiden fazla gruptan oluşan sınıf düzeyi, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve yaşanan bölge değişkenleri için ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Kruskal Wallis H testi sonucunda anlamlı bir farka ulaşılması hâlinde, farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla her bir grup ikilisi için Mann Whitney U testi yapılmıştır. Mann-Whitney U Testi iki ilişkisiz örneklemeden elde edilen puanların birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test etmek için kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2010, s. 155). Kruskal Wallis H testi ise ikiden fazla gruptan oluşan ölçüm sonuçlarının ortalamaları arasındaki

farkın karşılaştırılmasında kullanılır (Can, 2013). Verilerin analizinde 0.05 önem düzeyi olarak kabul edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Kutadgu Bilig'deki eğitsel unsurlara ve bu bu unsurlara yönelik Türkçe öğretmeni adaylarının görüşlerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Kutadgu Bilig'deki Eğitsel Unsurlara Yönelik Bulgular

Tablo 4.1.

Bilgi Felsefesi Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar

Tema	Kategori	Kod	Frekans	Beyit No
Bilgi Felsefesi	Bilginin Değeri	Teorik Bilginin Önemi	2	3216, 3221
		Bilgiye Açık Olma	1	3221
		Bilginin Kullanımı	1	3220

Tablo 4.1'e göre Kutadgu Bilig'de "Bilgi Felsefesi" teması altında "Teorik Bilginin Önemi" ile ilgili 2, "Bilginin Kullanımı" ile ilgili 1 ve "Bilgiye Açık Olma" ile ilgili 1 beyit tespit edilmiştir. İlgili beyitler aşağıdaki gibidir:

Beyit	Eğitsel Karşılığı	
3216 bilig öğren aşnu tapuğka üküş biligsiz tapuğ aşğı bolmaz ülüş	İbadet etmek için önce çok bilgi edin, bilgisiz ettiğin ibadetten fayda gelmez.	Teorik Bilginin Önemi
3220 bilig bildiñ erse tükel öğrenip anı işlet emdi kör emgek ıdıp	Zahmetle öğrenerek bütün bilgilere sahip oldun; şimdi bunları zahmet çekmeden işlet.	Bilginin Kullanımı

3221	kalı bilmediñ erse öğren bilig tapuğlarka ötrü tegürgil elig	Eğer henüz öğrenmedinse bilgi öğren, ibadetlere ondan sonra başla.	Teorik Bilginin Önemi, Bilgiye Açık Olma
------	---	---	---

Tablo 4.2.

Çocuk Eğitimi Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar

Tema	Kategori	Kod	Frekans	Beyit No
Çocuk Eğitimi	Ailenin Çocuğa Bakışı	Çocuğa Verilen Değer	10	186, 1164, 3380, 3382, 3387, 3388, 4510, 4511, 4512, 5291
		Disiplin	8	1219, 1220, 1221, 1226, 1227, 1491, 1494, 4509
		Vefa	3	1166, 3378, 3384
		Çocuğun Ailedeki Yeri	1	186
		İbret Alma	1	5158
		Pragmatizm	1	3003
	Ebeveynlere İlişkin Görüşler	Ebeveyn Sorumluluğu	20	1165, 1166, 1218, 1220, 1221, 1225, 1226, 1227, 1228, 1486, 1489, 1491, 3384, 3391, 3582, 4504, 4505, 4506, 4508, 4509
		Ebeveyn Roller	18	1166, 1218, 1219, 1220, 1221, 1223, 1224, 1225, 1226, 1228, 1486, 1489, 1491, 3391, 4504, 4506, 4508, 4509

Eğitimin İçeriği	Matematiğin Önemi	3	4379, 4381, 4382
	Eğitimin Önemi	2	3217, 3218
	Eğitimin Sonucu	2	1489, 1491
	Yazının Önemi ve İşlevi	2	2223, 2224
	Eğitim Yöntemi	1	1221
	Ölçme ve Değerlendirme	1	636
	Yetenek Yönetimi	1	1651
Yanlış Ebeveyn Tutumları	İlgisiz Anne Baba	1	1224
	Koruyucu Ebeveyn	1	1223

Tablo 4.2'ye göre Kutadgu Bilig'de "Çocuk Eğitimi" teması altında "Ebeveyn Sorumluluğu" ile ilgili 20, "Ebeveyn Roller" ile ilgili 18, "Çocuğa Verilen Değer" ile ilgili 10, "Disiplin" ile ilgili 8, "Matematiğin Önemi" ile ilgili 3, "Vefa" ile ilgili 3, "Eğitimin Önemi" ile ilgili 2, "Eğitimin Sonucu" ile ilgili 2, "Yazının Önemi ve İşlevi" ile ilgili 2, "Çocuğun Ailedeki Yeri" ile ilgili 1, "Eğitim Yöntemi" ile ilgili 1, "İbret Alma" ile ilgili 1, "İlgisiz Ana Baba" ile ilgili 1, "Koruyucu Ebeveyn" ile ilgili 1, "Ölçme ve Değerlendirme" ile ilgili 1, "Pragmatizm" ile ilgili 1 ve "Yetenek Yönetimi" ile ilgili 1 beyit tespit edilmiştir. İlgili beyitler aşağıdaki gibidir:

Beyit	Eğitsel Karşılığı
186 sözüm oğluma sözledim men toña oğul minde altın maña ne teñe	Ey yiğit, ben sözü oğlum için söyledim; oğul benden aşağıdır, bana nasıl denk olur. Çocuğa Verilen Değer, Çocuğun Ailedeki Yeri

636	bıřurđu tapuğda sınağu kr ağırlasa ötrü ktrg r	Kulu önce hizmette pişirmeli ve iyice sınamalı, ondan sonra kendisini yükseltip dllendirmeli.	lme ve Değertlendirme
1164	oğul kız sakını bu tpsz teñiz oğul kız sarığ kıldı kızđu meñiz	Oğul ve kız derdi dipsiz bir denizdir; oğul ve kız al yanağı soldurur.	Çocuğa Verilen Değer
1165	kimiñ boldı erse oğul kız kisi negü teg kelir ol kiřiniñ usı	Kimin karısı, oğlu ve kızını varsa, o kişi nasıl rahat uyuyabilir.	Ebeveyn Sorumluluğu
1166	oğul kızda ötrü ata yr etin oğul kız atamaz atası atın	Oğul ve kız yüzünden baba daima eziyet çeker; fakat oğul ve kız atasının adını dahi anmaz.	Ebeveyn Rollerini, Ebeveyn Sorumluluğu, Vefa
1218	ata emgeki bolsa oğlu ze ol oğlu bilir ötrü kıl k yañ tze	Baba oğlunun yetişmesi için emek sarf ederse, oğlu o terbiyeyle iyi yetişebilir.	Ebeveyn Rolleri, Ebeveyn Sorumluluğu
1219	kısa tutsa oğlın kr edđu bolur atası anası yaruğu bolur	Baba oğlunu sıkı bir terbiye altında yetiştirirse, anası ve babası bundan dolayı mutluluk duyar.	Disiplin, Ebeveyn Rolleri
1220	kalı kıstaı bolmasa ol oğul yawa boldı sen ol oğuldın tñl	Eğer onu sıkı terbiye altında yetiştirecek biri bulunmazsa, oğul heder olur; sen artık ondan umudunu kes.	Disiplin, Ebeveyn Rolleri, Ebeveyn Sorumluluğu

1221	oğulluk ata bolsa bilge tetig kısa tutğu tutçı emi bu itig	Oğulun babası bilge ve zekiyse, oğula daima sıkı terbiye vermelidir; bunun usulü ve çaresi budur.	Disiplin, Ebeveyn Roller, Ebeveyn Sorumluluğu, Eğitim Yöntemi
1223	kimiñ oğlağı bolsa oğlı kızı añar yığlağı boldı muñluğ özi	Kimin çocukları naz içinde yetiştirilirse, o kişiye ağlamak düşer; keder ona yazılıdır.	Ebeveyn Roller, Korumucu Ebeveyn
1224	kiçigde ata ıdsa oğlın yawa oğuldın yazuk yok atadın cefâ	Baba oğlunu küçüklüğünde başıboş bırakırsa, kabahat ve suç oğulda değil, babadadır.	İlgisiz Ana Baba, Ebeveyn Roller
1225	oğul kız isiz bolsa kılkı yañı ol isiz ata kıldı ıdtı oñı	Çocukların tavrı hareketi kötüyse, o kötülüğü baba yapmıştır; çocuğu iyi olmaktan mahrum eden odur.	Ebeveyn Roller, Ebeveyn Sorumluluğu
1226	kısa tutsa oğlın ata öğretü uluğ bolsa sewnür oğul kız yetü	Baba çocuğunu sıkı bir terbiye altına alıp ona her şeyi öğretirse çocuğu gelişip büyüyünce sevinir.	Disiplin, Ebeveyn Roller, Ebeveyn Sorumluluğu
1227	oğuluğ kısa tut ata bolğuçı saña külmesüni kédin kelgüçi	Ey baba olan, çocuğunu sıkı terbiye et; arkadan gelenler sana gülmesinler.	Disiplin, Ebeveyn Sorumluluğu

1228	oğul kıızka öğretgü erdem bilig bu erdem bile bolsu kılkı silig	Oğula ve kııza bilgi ve erdem öğretmeli ki, onlar iyi ve güzel yetişsinler.	Ebeveyn Rollerini, Ebeveyn Sorumluluğu
1486	oğul kıız sebebi ata ol ana kılınç artasa ya itilse yana	Çocukların iyi veya kötü olmalarına ana babaları sebep olur.	Ebeveyn Rollerini, Ebeveyn Sorumluluğu
1489	körü ıdma öğretgil erdem bilig bilig erdemini bulsu ilke elig	Gözden ırak bulundurma, ona erdem ve bilgi öğret; bilgi ve erdemle memlekette mevki sahibi olsun.	Ebeveyn Rollerini, Ebeveyn Sorumluluğu, Eğitim Sonucu
1491	yawa ıdma boşlağ yığa tut kısa yığa tutsa oğlan bulur kut basa	Serbest ve başıboş bırakma, sıkı tut, kötü hareketlerine engel ol; oğul sıkı terbiye altında bulundurulursa sonunda bahtiyar olur.	Disiplin, Ebeveyn Rollerini, Ebeveyn Sorumluluğu, Eğitim Sonucu
1494	ayama oğul kıızka berge yétür oğul kıızka berge bilig öğretür	Gerekirse, oğula kııza acımadan dayak at; dayak oğula kııza bilgi öğretir.	Disiplin
1651	yimiş yégü ni‘met çéçekinde kör kamuğ neñke yañzađ munı bilgü teñ	Meyveyi, yiyecek nimetleri çéçekteyken görmeli; her işte misal olarak bunu örnek tutmalı.	Yetenek Yönetimi

2223	bitig birle yalñuk bitir bilmişin bitise bilür er negü kılmışın	İnsan bildiklerini yazıyla yazar; yazarsa ne yapmış olduğunu bilir.	Yazının Önemi ve İşlevi
2224	tetiglik nişâni-turur bu bitig bitig bilgüçi er bolur ked tetig	Bu yazı zekâ nişanıdır; yazı bilen insan çok zeki olur.	Yazının Önemi ve İşlevi
3003	asığlığ kul erse oğulda yakın asığsız oğulnı yağı bil sakın	Faydalı kişi, kul bile olsa, oğuldan daha yakındır; faydasız oğulu düşman bil, ondan sakın.	Pragmatizm
3217	kişi iki törlüg kişi atanur biri öğretigli biri öğrenür	İki türlü insan derler; biri öğreten, biri öğrenen.	Eğitimin Önemi
3218	ikide naru barça yılkı sanı tilese mumı tut tilese anı	Bu ikisinden başkasını hep hayvan kabul et; hangisini istersen onu seç.	Eğitimin Önemi
3378	kalı bolsa isiz ulıtğay séni özüñ ölse terkin unıtğay séni	Eğer evlat hayırsız çıkarsa hayatta seni inletir; ölünce de seni çabucak unuttur.	Vefa
3380	kalı bolsa isiz ulıtğay séni özüñ ölse terkin unıtğay séni	Oğul kız insana düşmandır, düşman neyine gerek; daha iyidir düşmansız hayat sürmek.	Çocuğa Verilen Değer

3382	ne edgü bilig bérdi bilgi koyuğ oğul kız atı erke kitmez oyuğ	Bilgisi derin olan insan ne iyi bilgi vermiştir; oğul kızın adı, insan için giderilemeyen bir gölgedir.	Çocuğa Verilen Değer
3384	özün sızğurur sen oğul kız téyü bu emgek biligli oğul kız kayu	Sen oğul kız diye kendini üzersin; bu zahmeti takdir eden oğul kız nerede.	Ebeveyn Sorumluluğu
3387	oğul kız törüse kimesi sınır kime sinsa suwda tirig kim kalur	Oğul kız dünyaya gelirse gemisi parçalanır; gemi parçalanırsa su içinde kim diri kalır.	Çocuğa Verilen Değer
3388	oğul kız atasın suyurkağu ol oğul kız atası yémi ağu ol	Oğul kız sahibi babanın kusuruna bakmamalı; oğul kız babasının yediği zehirdir.	Çocuğa Verilen Değer
3391	oğul kız atası tü emgek küder belâ mihnet erse yañan teg yüder	Oğul kız babası her türlü zahmete katlanır; bela ve mihnetleri de fil gibi yüklenir.	Ebeveyn Rollerini Ebeveyn Sorumluluğu
3582	anıñda basa kör oğul kız-turur oğul kız yükin yüdmek emgek erür	Ondan sonra oğul kız dünyaya gelir; onların yükünü yüklenmek zahmetli bir iştir.	Ebeveyn Sorumluluğu

4379	okı zarb u kısmet tükêl bil kûsûr tükêlke tükêl imtihân ol yetür	Çarpmayı ve bölmeyi oku, bütün kesirleri iyice öğren; bu kâmil insan için mükemmel bir imtihandır; bunu yap.	Matematiğin Önemi
4381	yana cem 'ü tefrîk misâhatka öt yéti kat felekni yatur yamça tut	Sonra cemi [toplama] tefrik [ayırma] ve mesahaya [ölçme] geç; yedi kat feleği bir çöp parçasıymış gibi avucunda tut.	Matematiğin Önemi
4382	takı kolsa cebr ü mukâbel okı yéme oklidis kapğı yetrü tokı	Daha da istersen cebir ve mukabele [karşılaştırma] oku; bir de Oklidis'in kapısını da iyice çal.	Matematiğin Önemi
4504	oğul kız törüse seniñ ay teñin ewiñde igidgil igidme öñin	Senin ay gibi bir oğlun veya kızın doğarsa onu kendi evinde terbiye et, bu işi başka ellere bırakma.	Ebeveyn Rollerini, Ebeveyn Sorumluluğu
4505	awurtası edgü kişi tut arığ oğul kız arığ kopğa turğay fâriğ	Süt ninesi olarak iyi ve temiz bir kadın tut; oğlun kızın temiz büyür.	Ebeveyn Rollerini, Ebeveyn Sorumluluğu
4506	oğul kızka öğret bilig hem edeb añar iki ajun anıñ aşğı tap	Oğluna kızına bilgi ve edep öğret; her iki dünyada bu onlar için faydalı olur.	Ebeveyn Rollerini, Ebeveyn Sorumluluğu

4508	kamuğ erdem öğret oğulka tükol ol erdem bile bu tere berge mâl	Oğula bütün erdemleri tam olarak öğret; o bu erdemlerle ileride mal sahibi olur.	Ebeveyn Rollerini Ebeveyn Sorumluluğu
4509	süre ıdma boşlağ oğuluğ yawa yawa bolğa boşlağ yügürgey éve	Oğulu başıboş dolaşmaya bırakma; başıboş kalırsa her tarafa gider, yazık olur.	Disiplin, Ebeveyn Rollerini Ebeveyn Sorumluluğu
4510	kızığ tutma ewde uzun begsizin ökünç birle ölgey özüñ iğsizin	Kızı çabuk evlendir, uzun süre evde tutma, yoksa hastalığa gerek kalmadan bu pişmanlık seni öldürür.	Çocuğa Verilen Değer
4511	ayâ koldaş ardaş söz aydım kese bu kız toğmasa yég tirig turmasa	Ey dost arkadaş, sana kesin bir söz söyleyeyim; bu kızlar doğmasa, doğarsa da yaşamasa daha iyi olur.	Çocuğa Verilen Değer
4512	kalı tuğsa yégrek aña yér koyı ewi bolsa koşnı ölügler toyı	Eğer dünyaya gelirse, onun yerinin altı veya evinin mezara komşu olması daha hayırlıdır.	Çocuğa Verilen Değer
5158	atanıñ ananıñ ölümü tükol oğul kızka pend ol ukup özke al	Ananın babanın ölümü çocuklar için tam bir nasihattir; bunu anlayıp benimse.	İbret Alma
5291	seniñde kédin kalğa tutsa ölüm oğul kız isizlikke bulğay tolum	Ölüm yakalarsa bu mal geride kalacak, oğul kız onu kötü yollarda sarf edecektir.	Çocuğa Verilen Değer

Tablo 4.3.

Gelişim Psikolojisi Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar

Tema	Kategori	Kod	Frekans	Beyit No
Gelişim Psikolojisi	Ahlak Gelişimi	İtaat	6	190, 1802, 4178, 5061, 5062, 5154
	Bilişsel Gelişim	Uyarıcı Zenginliği	1	2754
	Gelişimi Etkileyen Faktörler	Kalıtım	17	872, 873, 876, 878, 879, 881, 882, 883, 1624, 1648, 1650, 1682, 1683, 1825, 1827, 1950, 1959
	Gelişim İlkeleri	Bireysel Farklılık	3	872, 873, 875
	Temel Kavramlar	Kritik Dönem	7	1050, 1493, 1495, 1822, 1823, 4037, 5716
		Olgunlaşma	2	293, 1050
		Hazırbulunuşluk	1	293
	Yaşlılık Dönemi	Akıl Sağlığının Önemi	1	294

Tablo 4.3.'e göre Kutadgu Bilig'de "Gelişim Psikolojisi" teması altında "Kalıtım" ile ilgili 17, "Kritik Dönem" ile ilgili 7, "İtaat" ile ilgili 6, "Bireysel Farklılık" ile ilgili 3, "Olgunlaşma" ile ilgili 2, "Akıl Sağlığının Önemi" ile ilgili 1, "Hazırbulunuşluk" ile ilgili 1 ve "Uyarıcı Zenginliği" ile ilgili 1 beyit tespit edilmiştir. İlgili beyitler aşağıdaki gibidir:

Beyit	Eğitsel Karşılığı
190 kişidin kişiye kumarı söz ol kumarı sözüg tutsa asğı yüz ol	Kişiden kişiye, miras olarak söz kalır; vasiyet edilen sözü tutmanın faydası çoktur. İtaat

293	kiçig oğlanıĝ kör ukuşka ulam yaşı yetmeginçe yorıma kılâm	Küçük bir oğlana bak, akıl ona ulaşacaktır; fakat yaşı gelmedikçe kalemler yürümez.	Hazırbulu nuşluk, Olgunlaş ma
294	ukuşluĝ kişi kör karısa munar ukuş kitti tép hem kalem me tınar	Akıllı kişi de yaşlanınca bunar; akıl gittiği için kalem de susar.	Akıl Saĝlığının Önemi
872	ilig aydı edgü iki törlüg ol muniında biri çın tutar edgü yol	Hükümdar dedi ki: İyi insan iki türlü olur; bunlardan biri doğrudan doğruya iyilik yolunu tutar.	Bireysel Farklılık, Kalıtım
873	bir edgü bolur kör anadın tuĝup yorır ol köni çın kör edgü bolup	Biri anadan doğma iyi olur; iyi bir kişi doğru ve dürüst bir hayat sürer.	Bireysel Farklılık, Kalıtım
875	iki törlüg ol kör bu isiz yéme ikigüni bir tép isizke sama	Kötü insan da iki türlü olur; bunların ikisini de aynı derecede kötü sayma.	Bireysel Farklılık
876	toĝa isiz ol kör muniında biri bu er ölmeginçe arıma kir	Bunlardan biri doğuştan kötüdür; bu insan ölene dek kötüdür; bu insanın kiri ölene dek temizlenmez.	Kalıtım
878	toĝa edgüdin tutçı edgü kelir ajun bodnı andın asıĝlar alır	Doğuştan iyi olandan hep iyilik gelir; dünya halkı hep ondan yararlanır.	Kalıtım
879	toĝa isiz erse añar yok otı ajunka belâ ol bodunka yutı	Doğuştan kötü olanın ıslahına çare yoktur; o dünya için bela, halk için felakettir.	Kalıtım
881	ürün süt bile kirse edgü kılık ölüm tutmaĝınça ewürmez yorık	Eğer iyilik ananın ak sütü ile insanın ruhuna girerse, o kişi ölünceye kadar doğru yoldan çıkmaz.	Kalıtım

882	tadu birle katlıp törümiş kılınç ölüm buzmağınça buzulmaz erinç	İnsanın yaratılışına sinmiş olan ahlak, ölüm bozmadıkça kesinlikle bozulmaz.	Kalıtım
883	karında törümiş kılınç öğretig yağız yér katında kiter ay tetig	Ana karnında oluşan doğa ve terbiye ancak kara toprak altında insanı terk eder; ey zeki.	Kalıtım
1050	ne kim işler erse tükelin küder tükegli tükese énişke yanar	Her şey kendi olgunluğunu bekler; tam olgunluğa erişince tekrar inişe başlar.	Kritik Dönem, Olgunlaşma
1493	kiçig erken öğret oğulka bilig kiçigde bilig bilse kötrür elig	Oğula küçükken bilgiyi öğret; küçüklüğünde bilgi öğrenirse hayatta başarılı olur.	Kritik Dönem
1495	kiçiglikte bilse oğul kız neni karıp ölmeginçe unıtmaz anı	Oğul kız küçüklükte ne öğrenirse, yaşlanıp ölünceye kadar onu unutmaz.	Kritik Dönem
1624	negü ekse yérke yana ol önür oğul tuğsa kılkı ataka barur	Yere ne ekilirse, yine o biter oğlunun doğası da babasına çeker.	Kalıtım
1648	uluğ bolğu olan ne ersig toğan kiçigde bolur barça belgü nişân	Doğuştan mert ve insan olup yükselecek oğlanın daha küçükken bütün alametleri belirir.	Kalıtım
1650	kamuğ bolğu neñke bolur belgü teñ kiçigde bedüginçe ol bolğu teñ	Bütün olacak şeylerin olacağını gösteren bir belirti vardır; küçüklükten itibaren büyüyünceye dek belirti hep kendini gösterir.	Kalıtım
1682	ukuş ol anı yalñuk öğrenmedi tadu birle katlıp törütür idi	Çalışmakla elde edilemeyen şey akıldır; Tanrı onu insanın hamuruna katar.	Kalıtım

1683	ukuşta adın barça erdemlerig kişi öğrenür ötrü yetlür bilig	Kişi akıl dışında bütün erdemleri öğrenir ve böylece bilgisi gelişir.	Kalıtım
1802	yana ma ay ilig ata alkışı oğulka tegir ol sewinçi tuş	Bir de ey hükümdar, oğul babasının rızasını ne kadar alırsa, onun duasına o kadar erişir.	İtaat
1822	takı bir sebep kolsa oğlan bilig kiçigde tegürgü biligke elig	Bir şart daha var; çocuk bilgi isterse, öğrenmeye küçük yaştan başlamalı.	Kritik Dönem
1823	kiçig oğlan erken bilig öğrenür uluğ bolsa ötrü tilekke tegür	İnsan küçük çocukken bilgi öğrenir ve büyüünce dileğine kavuşur.	Kritik Dönem
1825	bilig tut ya erdem kişi öğrenür meger bu ukuş ol tadudın önür	Bilgiyi olsun, erdemi olsun, insan öğrenebilir; fakat akıl, insan ile birlikte doğar.	Kalıtım
1827	kişi öğrenür bilgi artar üküş neçe öğrenip uksa bolmaz ukuş	İnsan çok şey öğrenir ve bilgisi artar; ne kadar öğrenip anlasa bile yine de aklı elde edemez.	Kalıtım
1950	atası beg erse oğul tuğdı beg oğul tuğsa beg hem ataları teg	Babası beyse, oğul da bey doğar; o da babaları gibi bey olur.	Kalıtım
1959	uruğ edgü bolsa er edgü tuğar er edgü bolup ötrü törke ağar	Soyu iyiye, insan iyi olarak doğar ve iyi olduğu için başköşeye geçer.	Kalıtım
2754	kiçigde körü kalsa altun kümüş anıñ suklukı bolmaz ança üküş	Küçüklüğünde altın ve gümüş gören kişi kendisini pek fazla mal hırsına kaptırmaz.	Uyarıcı Zenginliği
4037	tapuğka açayın tése er kapuğ kiçig oğlan erken kılınğu tapuğ	İnsan hizmet kapısını açmak isterse, küçük yaşta hizmete başlamalıdır.	Kritik Dönem

4178	kiçigke uluğluk uluğdın kelir uluğka tapınsa kiçig kut alır	Küçüğe büyüklük büyükten gelir; büyüğe hizmet ederse küçük mutluluğa ulaşır.	İtaat
5061	kiçig tutsa kılsa uluğlar sözi selâmet tirildi kutuldı özi	Küçükler büyüklerin sözünü dinleyip ona göre hareket ederlerse, selamete yaşar ve emniyette olurlar.	İtaat
5062	kiçig bolsa imîn uluğ şerrindin selâmet bulunsa umup hayrındın	Küçükler büyüklerin şerrinden emin olmalıdır; böylece onlardan hayır umarak emniyet içinde yaşarlar.	İtaat
5154	atañ öldi bardı saña bérdi pend ata pendı tutsa şeker bolğa kand	Baban öldü gitti ve bu ölümüyle sana öğüt verdi; baba nasihatini tutarsan, o sana bal şeker olur.	İtaat
5716	yégitlik üdinde yetürgil tapuğ karılık yetilse barır küç kamuğ	İbadeti gençlik çağında yerine getir; yaşlılık gelince insanın gücü kalmaz.	Kritik Dönem

Tablo 4.4.

Öğrenme Psikolojisi Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar

Tema	Kategori	Kod	Frekans	Beyit No
Öğrenme Psikolojisi	Öğrenme Kuramlarına İlişkin Kavramlar	Model Alma	16	189, 190, 874, 877, 884, 885, 886, 1013, 1297, 4194, 4241, 4242, 4243, 4244, 5061, 5154
		Sosyal Öğrenme	11	874, 877, 884, 885, 886, 1297, 4194, 4241, 4242, 4243, 4244

	Davranışçılık, John Locke Felsefesi	6	1680, 1681, 1683, 1824, 1825, 1827
	Model Olma	5	1013, 1225, 1486, 1793, 4178
Öğrenmeyi Etkileyen Faktörler	Bireysel Farklılık	3	872, 873, 875
Öğretim İlkeleri	Basitten Karmaşığa İlkesi	3	4380, 4381, 4382
	Yaparak Yaşayarak Öğrenme	1	636
Temel Kavramlar	Ceza	2	1494, 5062
	Ödül	2	636, 1802
	Pekiştirme	1	636

Tablo 4.4'e göre Kutadgu Bilig'de "Öğrenme Psikolojisi" teması altında "Model Alma" ile ilgili 16, "Sosyal Öğrenme" ile ilgili 11, "Davranışçılık, John Locke Felsefesi" ile ilgili 6, "Model Olma" ile ilgili 5, "Bireysel Farklılık" ile ilgili 3, "Basitten Karmaşığa İlkesi" ile ilgili 3, "Ceza" ile ilgili 2, "Ödül" ile ilgili 2, "Pekiştirme" ile ilgili 1 ve "Yaparak Yaşayarak Öğrenme" ile ilgili 1 beyit tespit edilmiştir. İlgili beyitler aşağıdaki gibidir:

Beyit		Eğitsel Karşılığı
189	kümüş işke tutsa tüker alkınur sözüm işke tutsa kümüş kazganur	Gümüşü bir işe harcarsan tükenir; sözümü işe harcarsan gümüş kazanılır.
190	kişidin kişiye kumarı söz ol kumarı sözüg tutsa aşğı yüz ol	Kişiden kişiye, miras olarak söz kalır; vasiyet edilen sözü tutmanın faydası çoktur.

636	bıŖurđu tapuğda sınağu kr ağırlasa ötrü ktrg r	Kulu önce hizmette piŖirmeli ve iyice sınamalı, ondan sonra kendisini yükseltip dllendirmeli.	Ödül, PekiŖtirme, Yaparak YaŖayarak ğrenme
872	ilig aydı edgü iki trlđ ol munıńda biri ın tutar edgü yol	Hükümdar dedi ki: İyi insan iki türlü olur; bunlardan biri doğrudan doğruya iyilik yolunu tutar.	Bireysel Farklılık
873	bir edgü bolur kr anadın tuğup yorır ol kni ın kr edgü bolup	Biri anadan doğma iyi olur; iyi bir kiŖi doğru ve dürüst bir hayat sürer.	Bireysel Farklılık
874	takı biri edgü kr tkn bolur isizke katılrsa ol isiz kılır	Biri de taklit yoluyla iyi olur; kötüye uyarsa kötülük yapar.	Model Alma, Sosyal ğrenme
875	iki trlğ ol kr bu isiz yme ikigni bir tp isizke sama	Kötü insan da iki türlü olur; bunların ikisini de aynı derecede kötü sayma.	Bireysel Farklılık
877	takı biri tkn bolur bu isiz iŖi edgü bolsa tüzer bu ma iz	Diğeriyse taklit yoluyla kötü olur; arkadaŖı iyi olursa, o da iyi yola gider.	Model Alma, Sosyal ğrenme
884	kalı edgke bolsa isiz iŖi isiz boldı kılkı ol isiz tuŖı	Eğer iyiye kötü bir arkadaŖ olursa, onun doğası da arkadaŖınmıki gibi kötü olur.	Model Alma, Sosyal ğrenme
885	isiz me katılrsa kr edgü bile kamuğ edglkke bu buldı yola	Kötü de iyi ile dŖp kalkarsa, bütün iyiliklere ulaŖmak için bir meŖale bulmuŖ olur.	Model Alma, Sosyal ğrenme

886	takı bir sebep kör bu edgü isiz yakınlık yolındın tüzer tüzse iz	İyi ve kötülerin bu yollara girmesinin sebeplerinden biri iyi veya kötü arkadaş bulmalarıdır.	Model Alma, Sosyal Öğrenme
1013	uluğdın eşitgü kereklig sözüg kiçigke ayu bérgü tutsa özün	Gerekli sözü büyüklerden dinlemeli ve ona göre hareket etmeleri için küçüklere söylemeli.	Model Alma, Model Olma
1225	oğul kız isiz bolsa kılkı yañı ol isiz ata kıldı ıdtı oñı	Çocukların tavrı hareketi kötüyse, o kötülüğü baba yapmıştır; çocuğu iyi olmaktan mahrum eden odur.	Model Olma
1297	isiz işke yakma saña kılğa kor isizlik yılan ol séni tikge kör	Kötü arkadaşla yaklaşma, sana zarar getirir; kötülük yılandır, dikkat et seni sokar.	Model Alma, Sosyal Öğrenme
1486	oğul kız sebebi ata ol ana kılınç artasa ya itilse yana	Çocukların iyi veya kötü olmalarına ana babaları sebep olur.	Model Olma
1494	ayama oğul kızka berge yétür oğul kızka berge bilig öğretür	Gerekirse, oğula kıza acımadan dayak at; dayak oğula kıza bilgi öğretir.	Ceza
1680	biligsiz tuğar ol turu öğrenür bilig bilse ötrü kamuğ iş unar	İnsan bilgisiz doğar ve yaşadıkça öğrenir; bilgi sahibi olunca da her işini başarır.	Davranışçılı k, John Locke Felsefesi

1681	anadın toğuğlı biligsiz tuğar bilig öğrenür ötrü törke ağar	Anadan doğan doğan bilgisiz doğar, bilgiyi öğrenir, böylece itibar kazanır.	Davranışçılık, John Locke Felsefesi
1683	ukuşta adın barça erdemlerig kişi öğrenür ötrü yetlür bilig	Kişi akıl dışında bütün erdemleri öğrenir ve böylece bilgisi gelişir.	Davranışçılık, John Locke Felsefesi
1793	atañ öldi kaldıñ sen oğlan kiçig kiçigke bedüktin bolur yol keçig	Baban öldüğünde sen küçük bir oğlandın; küçüklere yolu izi büyükler gösterir.	Model Olma
1802	yana ma ay ilig ata alkışı oğulka tegir ol sewinçi tuşı	Bir de ey hükümdar, oğul babasının rızasını ne kadar alırsa, onun duasına o kadar erişir.	Ödül
1824	bilig erdem edgü kılınç ya kılık kişi öğrenür ötrü tüzlür yorık	İnsan bilgiyi, erdemi, iyi tavır ve hareketi öğrenir ve böylece gidişi düzelir.	Davranışçılık, John Locke Felsefesi
1825	bilig tut ya erdem kişi öğrenür meger bu ukuş ol tadudın önür	Bilgiyi olsun, erdemi olsun, insan öğrenebilir; fakat akıl, insan ile birlikte doğar.	Davranışçılık, John Locke Felsefesi
1827	kişi öğrenür bilgi artar üküş neçe öğrenip uksa bolmaz ukuş	İnsan çok şey öğrenir ve bilgisi artar; ne kadar öğrenip anlasa bile yine de akıllı elde edemez.	Davranışçılık, John Locke Felsefesi
4178	kiçigke uluğluk uluğdın kelir uluğka tapımsa kiçig kut alır	Küçüğe büyüklük büyükten gelir; büyüğe hizmet ederse küçük mutluluğa ulaşır.	Model Olma

4194	isiz iş tutunma yırak tur teze isiz iş azıtur seni yol öze	Kötüyü arkadaş edinme, ondan uzak dur, kaç; kötü arkadaş seni yolundan şaşırtır.	Model Alma, Sosyal Öğrenme
4241	isizke katılma ay edgü kişi isiz bolğa kılkıñ ol isiz tuş	Ey insan kötüye katılma; tıpkı o kötünün doğası gibi, seninki de kötü olur.	Model Alma, Sosyal Öğrenme
4242	yawuzka yağuma ay üdrüm talu yawuz bolğa atıñ irilgey tolu	Ey, seçkin güzide insan kötüye yaklaşma, adın kötü olur, mutluluğuna zarar gelir.	Model Alma, Sosyal Öğrenme
4243	yarağsız kişiye yorıma yaka yarağsız saña kelge tutğa yaka	Yakışsız kişilere yakın gitme; yoksa onlar da sana gelir ve yakanı bırakmazlar.	Model Alma, Sosyal Öğrenme
4244	üküş kördüm edgü atanmış kişi isizke katıldı buzıldı işi	İyi nam ile tanınmış birçok kişi gördüm; kötü insanlarla karışınca işleri bozuldu.	Model Alma, Sosyal Öğrenme
4380	ya taz'îf ya tansîf özün yetrü bil kalı bildiñ erse 'aded cedri kıl	Sen tazif [iki kat etme] ve tansifi [ikiye bölme] iyice öğren; bunları öğrendikten sonra, aded cezrini [sayı kökü] ele al.	Basitten Karmaşığa İlkesi
4381	yana cem'ü tefrîk misâhatka öt yéti kat felekni yatur yamça tut	Sonra cemi [toplama] tefrik [ayırma] ve mesahaya [ölçme] geç; yedi kat feleği bir çöp parçasıymış gibi avucunda tut.	Basitten Karmaşığa İlkesi

4382	takı kolsa cebr ü mukâbel okı yéme oklidis kapğı yetrü tokı	Daha da istersen cebir ve mukabele [karşılaştırma] oku; bir de Oklidis'in kapısını da iyice çal.	Basitten Karmaşığa İlkesi
5061	kiçig tutsa kılsa uluğlar sözi selâmet tirildi kutuldu özi	Küçükler büyüklerin sözünü dinleyip ona göre hareket ederlerse, selamete yaşar ve emniyette olurlar.	Model Alma
5062	kiçig bolsa imîn uluğ şerrindin selâmet bulunsa umup hayrındin	Küçükler büyüklerin şerrinden emin olmalıdır; böylece onlardan hayır umarak emniyet içinde yaşarlar.	Ceza
5154	atañ öldi bardı saña bérđi pend ata pendı tutsa şeker bolğa kand	Baban öldü gitti ve bu ölümüyle sana öğüt verdi; baba nasihatini tutarsan, o sana bal şeker olur.	Model Alma

Tablo 4.5.

Toplumsal Yaşam Temasına İlişkin Kod, Kategori ve Frekanslar

Tema	Kategori	Kod	Frekans	Beyit No
Toplumsal Yaşam	Toplum Hayatı	Cinsiyet Ayrımcılığı	13	1303, 1304, 4510, 4511, 4512, 4513, 4514, 4517, 4518, 4519, 4520, 4521, 4522
		Kadının Sosyal Hayattaki Yeri	8	1303, 1304, 4513, 4514, 4517, 4518, 4519, 4520
		Cezai Ehliyet	2	295, 296
		Çocuk	2	5060, 5062

Yetişkin İlişkileri		
Sorumluluk	2	295, 296
Sosyalleşme	2	3171, 3174
Görgü	1	2754
Sosyal İlişkilerde Karşılıklık		
	1	4192

Tablo 4.5'e göre Kutadgu Bilig'de "Toplumsal Yaşam" teması altında "Cinsiyet Ayrımcılığı" ile ilgili 13, "Kadının Sosyal Hayattaki Yeri" ile ilgili 8, "Cezai Ehliyet" ile ilgili 2, "Çocuk Yetişkin İlişkileri" ile ilgili 2, "Sorumluluk" ile ilgili 2, "Sosyalleşme" ile ilgili 2, "Görgü" ile ilgili 1 ve "Sosyal İlişkilerde Karşılıklık" ile ilgili 1 beyit tespit edilmiştir. İlgili beyitler aşağıdaki gibidir:

Beyit		Eğitsel Karşılığı
295	kalı télve ursa kör ölse kişi ölüm yok añar hem birilmez şişi	Eğer bir deli, vurup öldürürse birini, o deliye ölüm cezası yoktur; kısas yapılmaz.
296	negülük tése sen ukuşsuz-turur ukuşsuz kişiler ülügsüz-turur	Niçin dersen, o akılsızdır; akılsız kişiler ne mükâfat görür ne de ceza.
1303	tişig boşlağ ıdma yapa tut kapuğ tişidin tegir erke teñsiz kamuğ	Dişiyi başıboş bırakma, kapıyı kapalı tut; erkeğe her türlü uygunsuzluk dışiden gelir.
1304	yatığ ewke ıdma çıkarma tişig katılmazda aşnu sınağıl kişig	Yabancıyı eve sokma, dişiyi çıkarma; içli dışlı olmadan önce kişiyi sına.

2754	kiçigde körü kalsa altun kümüş anıñ suklukı bolmaz ança üküş	Küçüklüğünde altın ve gümüş gören kişi kendisini pek fazla mal hırsına kaptırmaz.	Görgü
3171	kadaşlığ bolur sen kerek bu kadaş kadaş bolmasa tutğu erke adaş	İnsanın akrabası varsa yanında bulunmalı; akrabası yoksa insan ahbab edinmeli.	Sosyalleşme
3174	kadaşñ yok erse yorı tut adaş adaş edgü bolsa bu boldı kadaş	Akraban yoksa arkadaş ve ahbab edin, iyi arkadaş akraba gibi olur.	Sosyalleşme
4192	negü teg kılınsa saña koldaşñ sen andağ kılınğıl sewinsü işñ	Arkadaşın sana nasıl davranırsa, sen de ona öyle davran, sevinsin.	Sosyal İlişkilerde Karşılıklılık
4510	kızığ tutma ewde uzun begsizin ökünç birle ölgey özün igsiniz	Kızı çabuk evlendir, uzun süre evde tutma, yoksa hastalığa gerek kalmadan bu pişmanlık seni öldürür.	Cinsiyet Ayrımcılığı
4511	ayâ koldaş ardaş söz aydım kese bu kız toğmasa yég tirig turmasa	Ey dost arkadaş, sana kesin bir söz söyleyeyim; bu kızlar doğmasa, doğarsa da yaşamasa daha iyi olur.	Cinsiyet Ayrımcılığı
4512	kalı tuğsa yégrek aña yér koyı ewi bolsa koşnı ölügler toyı	Eğer dünyaya gelirse, onun yerinin altı veya evinin mezara komşu olması daha hayırlıdır.	Cinsiyet Ayrımcılığı
4513	tişilerni ewde küdezgl tuçı tişiniñ taşı teg bolmaz içi	Kadını her vakit evde koru; kadının içi dışı gibi olmaz.	Cinsiyet Ayrımcılığı, Kadının Sosyal Hayatındaki Yeri

4514	yatıĝ ewke ıdma çıkarma tişig krp yolda alĝan kz ol bu kişig	Yabancıyı eve sokma, kadını dıŝarıya çıkarma; bu kadınları sokakta gören göz onların gönlünü eler.	Cinsiyet Ayrımcılıĝı, Kadın Sosyal Hayattaki Yeri
4517	tişig katma erke yg igde kalı kattıñ erse keer kegde	Yemekte içmekte kadınları erkeklere katma; eĝer katarsan lyy kaırırılar.	Cinsiyet Ayrımcılıĝı, Kadın Sosyal Hayattaki Yeri
4518	tişig ıdma ewde öñin ıkĝalı kalı ıkısa yitrr knilik yolu	Kadını evden dıŝarı bırakma; eĝer çıkarsa doĝru yoldan ŝaŝar.	Cinsiyet Ayrımcılıĝı, Kadın Sosyal Hayattaki Yeri
4519	tiŝi aslı et ol kdezg etig yıdır et kdezmese bolmaz itig	Kadının aslı ettir, eti korumalı; gzetmezsen et kokar, bunun çaresi yoktur.	Cinsiyet Ayrımcılıĝı, Kadın Sosyal Hayattaki Yeri
4520	aĝır tut tişig sen negü kolsa bir ewiñ kapĝı bekle yırak tutĝıl er	Kadına saygı göster, ne isterse ver; evin kapısını kilitle eve erkek sokma.	Cinsiyet Ayrımcılıĝı, Kadın Sosyal Hayattaki Yeri
4521	vef yok bularda ozadın ber közi kañ bakısa bu kñli naru	Bunlarda öteden beri vefa yoktur; gözleri nereye bakarsa gönülleri oraya akar.	Cinsiyet Ayrımcılıĝı
4522	cefâ birle nmiŝ igidmiŝ yıĝa yimiŝi aĝu ol añar bolma a	Onlar zahmetle süren ve yetiŝen bir aĝaca benzer; meyvesi zehirdir, ona karşı iŝtah ve ihtiras besleme.	Cinsiyet Ayrımcılıĝı
5060	uluĝlar kerek kim kiçigke selm aŝundursa ötrü bolur iş temm	Büyüklerin kklere selam vermesi gerekir ve böylece işler yoluna girer.	ocuk Yetişkin İlişkileri

5062	kiçig bolsa imîn uluğ şerrindin selâmet bulunsa umup hayrındin	Küçükler büyüklerin şerrinden emin olmalıdır; böylece onlardan hayır umarak emniyet içinde yaşarlar.	Çocuk Yetişkin İlişkileri
------	--	--	---------------------------

4.2. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kutadgu Bilig'deki Eğitsel Düşüncelere İlişkin Görüşlerine Dair Bulgular

Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşlerine ilişkin frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 4.6.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.6.

Kutadgu Bilig'deki Eğitsel Düşüncelere Yönelik Görüşlere İlişkin Frekans, Yüzde, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

n=	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Kısmen katılıyorum		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		\bar{x}	SS
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
İfadeler	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	334	60.3	171	30.9	42	7.6	3	0.5	4	0.7	4.50	.72
2. Erkek çocuk babaya çeker.	68	12.3	142	25.6	237	42.8	78	14.1	29	5.2	3.26	1.01
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	404	72.9	108	19.5	27	4.9	8	1.4	7	1.3	4.61	.76
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	377	68.1	110	19.9	43	7.8	8	1.4	16	2.9	4.49	.92
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayaa başvurulabilir.	32	5.8	46	8.3	154	27.8	128	23.1	194	35	2.27	1.19

6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	120 21.7	106 19.1	123 22.2	108 19.5	97 17.5	3.08	1.40
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	358 64.6	125 22.6	31 5.6	19 3.4	21 3.8	4.41	1.01
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	39 7	70 12.6	204 36.8	150 27.1	91 16.4	2.67	1.11
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	16 2.9	35 6.3	146 26.4	167 30.1	190 34.3	2.13	1.05
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	286 51.6	156 28.2	71 12.8	19 3.4	22 4	4.20	1.05
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	37 6.7	78 14.1	126 22.7	142 25.6	171 30.9	2.40	1.24
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	15 2.7	20 3.6	21 3.8	67 12.1	431 77.8	1.41	.93
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	40 7.2	41 7.4	77 13.9	140 25.3	256 46.2	2.04	1.24
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	46 8.3	90 16.2	173 31.2	131 23.6	114 20.6	2.68	1.21
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	204 36.8	180 32.5	120 21.7	39 7	11 2	3.95	1.02
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	428 77.3	90 16.2	17 3.1	10 1.8	9 1.6	4.66	.77
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	357 64.4	138 24.9	42 7.6	10 1.8	7 1.3	4.49	.81

18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	271 48.9	160 28.9	92 16.6	22 4	9 1.6	4.19	.96
19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	363 65.5	136 24.5	39 7	8 1.4	8 1.4	4.51	.81
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	322 58.1	127 22.9	65 11.7	29 5.2	11 2	4.30	1.00
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	309 55.8	149 26.9	62 11.2	20 3.6	14 2.5	4.30	4.30
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	188 33.9	182 32.9	118 21.3	41 7.4	25 4.5	3.84	3.84
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	162 29.2	156 28.2	140 25.3	58 10.5	38 6.9	3.62	3.62
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	150 27.1	161 29.1	143 25.8	66 11.9	34 6.1	3.59	3.59
25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	45 8.1	37 6.7	63 11.4	99 17.9	310 56	1.93	1.93
26. Kadınlara güvenilmez.	61 11	37 6.7	74 13.4	86 15.5	296 53.4	2.06	2.06
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	26 4.7	19 3.4	28 5.1	58 10.5	423 76.4	1.50	1.50
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	345 62.3	150 27.1	39 7	9 1.6	11 2	4.46	4.46
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	157 28.3	199 35.9	141 25.5	39 7	18 3.2	3.79	3.79
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	30 5.4	42 7.6	85 15.3	137 24.7	260 46.9	2.00	1.99

31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	385 69.5	127 22.9	25 4.5	9 1.6	8 1.4	4.57	4.57
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	347 62.6	146 26.4	40 7.2	13 2.3	8 1.4	4.46	4.46
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	71 12.8	57 10.3	155 28	149 26.9	122 22	2.65	2.65
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	257 46.4	135 24.4	102 18.4	36 6.5	24 4.3	4.02	4.02
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	28 5.1	35 6.3	52 9.4	119 21.5	320 57.8	1.81	1.81

Tablo 4.6'ya göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşlerine göre “Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.” ($\bar{X}=4,66$), “Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.” ($\bar{X}=4,61$) ve “Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.” ($\bar{X}=4,57$) görüşleri en yüksek ortalamaya sahip görüşler iken “Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.” ($\bar{X}=1,41$), “Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.” ($\bar{X}=1,50$) ve “Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.” ($\bar{X}=1,81$) görüşleri ise en düşük ortalamaya sahip görüşlerdir. Türkçe öğretmeni adayları, “Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.” ($\bar{X}=4,51$), “Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.” ($\bar{X}=4,50$), “Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.” ($\bar{X}=4,50$), “Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.” ($\bar{X}=4,49$) “Bilgi yaşadıkça öğrenilir.” ($\bar{X}=4,49$), “Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.” ($\bar{X}=4,46$), “Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.” ($\bar{X}=4,46$), “Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.” ($\bar{X}=4,41$), “Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.” ($\bar{X}=4,30$), “Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.” ($\bar{X}=4,30$), “Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.” ($\bar{X}=4,20$), “Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.” ($\bar{X}=4,19$) ve “Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe

kazandırmaz.” görüşlerine 4,00 ortalamasının üzerinde katıldıklarını bildirmişlerdir. Türkçe öğretmeni adayları “Kızları erken evlendirmek gerekir.” ($\bar{X}=1,93$), “Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.” ($\bar{X}=2,00$), “Kadınlara güvenilmez.” ($\bar{X}=2,06$), “Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.” ($\bar{X}=2,04$), “Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.” ($\bar{X}=2,13$), “Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.” ($\bar{X}=2,27$), “Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.” ($\bar{X}=2,40$), “İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.” ($\bar{X}=2,65$), “Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.” ($\bar{X}=2,67$) ve “Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.” ($\bar{X}=2,68$) görüşlerine ise 3,00 ortalamasının altında katıldıklarını bildirmişlerdir.

Kadın ve erkek Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak yapılan Mann-Whitney U Testi sonuçları Tablo 4.7’deki gibidir.

Tablo 4.7.

Cinsiyet Değişkenine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	U	Z	p
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	Kadın	341	98884	289.98	32060	-2.680	.007*
	Erkek	213	54851	257.52			
2. Erkek çocuk babaya çeker.	Kadın	341	88779	260.35	30468	-3.363	.001*
	Erkek	213	64956	304.96			
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	Kadın	341	94981.5	278.54	35962.5	-.248	.804
	Erkek	213	58753.5	275.84			
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Kadın	341	100634	295.11	30310	-3.984	.000*
	Erkek	213	53101	249.30			
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Kadın	341	82529.5	242.02	24218.5	-6.872	.000*
	Erkek	213	71205.5	334.30			
6. Çocuk kendi evi dışında	Kadın	341	96026	281.60	34918	-.779	.436

yetiştirilmemelidir.	Erkek	213	57709	270.93			
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Kadın	341	98639.5	289.27	32304.5	-2.583	.010*
	Erkek	213	55095.5	258.66			
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Kadın	341	90313	264.85	32002	-2.450	.014*
	Erkek	213	63422	297.76			
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Kadın	341	88344	259.07	30033	-3.587	.000*
	Erkek	213	65391	307.00			
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Kadın	341	99287.5	291.17	31656.5	-2.778	.005*
	Erkek	213	54447.5	255.62			
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Kadın	341	89726.5	263.13	31415.5	-2.760	.006*
	Erkek	213	64008.5	300.51			
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	Kadın	341	90498	265.39	32187	-3.103	.002*
	Erkek	213	63237	296.89			
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	Kadın	341	89601.5	262.76	31290.5	-2.920	.003*
	Erkek	213	64133.5	301.10			
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	Kadın	341	88441	259.36	30130	-3.476	.001*
	Erkek	213	65294	306.54			
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	Kadın	341	94861.5	278.19	36082.5	-.134	.893
	Erkek	213	58873.5	276.40			
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	Kadın	341	98835.5	289.84	32108.5	-3.140	.002*
	Erkek	213	54899.5	257.74			
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	Kadın	341	97412	285.67	33532	-1.795	.073
	Erkek	213	56323	264.43			
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	Kadın	341	97944	287.23	33000	-1.958	.050
	Erkek	213	55791	261.93			
19. Bilgi hem dünya hem de	Kadın	341	97398	285.62	33546	-1.802	.072

ahiret saadetinin anahtarındır.	Erkek	213	56337	264.49			
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	Kadın	341	97405.5	285.65	33538.5	-1.705	.088
	Erkek	213	56329.5	264.46			
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	Kadın	341	95205	279.19	35739	-.351	.726
	Erkek	213	58530	274.79			
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	Kadın	341	97151	284.90	33793	-1.439	.150
	Erkek	213	56584	265.65			
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	Kadın	341	95105.5	278.90	35838.5	-.270	.787
	Erkek	213	58629.5	275.26			
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	Kadın	341	97803	286.81	33141		.073
	Erkek	213	55932	262.59		-1.790	
25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	Kadın	341	83777.5	245.68	25466.5	-6.550	.000*
	Erkek	213	69957.5	328.44			
26. Kadınlara güvenilmez.	Kadın	341	79278	232.49	20967	-9.139	.000*
	Erkek	213	74457	349.56			
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	Kadın	341	84876.5	248.90	26565.5	-7.151	.000*
	Erkek	213	68858.5	323.28			
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	Kadın	341	98699.5	289.44	32244.5	-2.586	.010*
	Erkek	213	55035.5	258.38			
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	Kadın	341	94675.5	277.64	36268.5	-.027	.978
	Erkek	213	59059.5	277.27			
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	Kadın	341	92971	272.64	34660	-.965	.335
	Erkek	213	60764	285.28			
31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	Kadın	341	97977.5	287.32	32966.5	-2.263	.024*
	Erkek	213	55757.5	261.77			
32. Yetişkinler toplumsal	Kadın	341	96727	283.66	34217	-1.336	.182

hayatta çocukları dikkate almalıdır.	Erkek	213	57008	267.64			
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	Kadın	341	91466	268.23			
	Erkek	213	62269	292.34	33155	-1.775	.076
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	Kadın	341	94176	276.18			
	Erkek	213	59559	279.62	35865	-.263	.793
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	Kadın	341	93399	273.90			
	Erkek	213	60336	283.27	35088	-.751	.453

*p<0.05

Tablo 4.7'ye göre kadın ve erkek Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında 18 görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır ($p<0.05$). Buna göre “Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.”, “Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.”, “Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.”, “Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.”, “Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.”, “Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.”, ve “Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.” görüşlerine kadın Türkçe öğretmeni adayları erkek Türkçe öğretmeni adaylarından anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Erkek çocuk babaya çeker.”, “Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.”, “Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.”, “Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.”, “Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.”, “Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.”, “Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.”, “Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.”, “Kızları erken evlendirmek gerekir.”, “Kadınlara güvenilmez.” ve “Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.” görüşlerine ise erkek Türkçe öğretmeni adayları kadın Türkçe öğretmeni adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

Sınıf düzeyi değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak Kruskal Wallis Testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 4.8'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8.

Sınıf Düzeyi Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	Ki-Kare	p	Fark
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	1. sınıf	96	242.99	3	7.377	.061	
	2. sınıf	107	289.62				
	3. sınıf	200	282.35				
	4. sınıf	151	284.43				
2. Erkek çocuk babaya çeker.	1. sınıf	96	282.60	3	1.129	.770	
	2. sınıf	107	264.98				
	3. sınıf	200	276.74				
	4. sınıf	151	284.14				
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	1. sınıf	96	274.07	3	2.636	.451	
	2. sınıf	107	263.42				
	3. sınıf	200	278.36				
	4. sınıf	151	288.53				
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	1. sınıf	96	278.35	3	2.521	.472	
	2. sınıf	107	281.03				
	3. sınıf	200	266.72				
	4. sınıf	151	288.73				
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	1. sınıf	96	265.14	3	26.514	.000*	4-2
	2. sınıf	107	243.23				4-3
	3. sınıf	200	261.30				4-1
	4. sınıf	151	331.10				
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	1. sınıf	96	323.62	3	10.475	.015*	1-4
	2. sınıf	107	263.94				1-2
	3. sınıf	200	273.25				1-3

açısından değeri yoktur.	3. sınıf	200	281.66				
	4. sınıf	151	261.09				
	1. sınıf	96	289.89				
	2. sınıf	107	297.09				2-4
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	3. sınıf	200	284.06	3	8.463	.037*	1-4
	4. sınıf	151	247.05				3-4
	1. sınıf	96	311.33				
	2. sınıf	107	273.94				
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	3. sınıf	200	279.27	3	7.784	.051	
	4. sınıf	151	256.17				
	1. sınıf	96	291.33				
	2. sınıf	107	268.63				
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	3. sınıf	200	272.42	3	2.529	.470	
	4. sınıf	151	281.73				
	1. sınıf	96	269.74				
	2. sınıf	107	289.00				
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	3. sınıf	200	274.40	3	1.197	.754	
	4. sınıf	151	278.40				
	1. sınıf	96	289.98				
	2. sınıf	107	289.71				
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	3. sınıf	200	279.98	3	4.192	.241	
	4. sınıf	151	257.63				
	1. sınıf	96	275.04				
	2. sınıf	107	273.82				
19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	3. sınıf	200	272.53	3	1.357	.716	
	4. sınıf	151	288.26				
	1. sınıf	96	264.16				
20. Bilgisiz ibadetten fayda	1. sınıf	96	264.16	3	2.551	.466	

gelmez.	2. sınıf	107	282.95				
	3. sınıf	200	271.46				
	4. sınıf	151	290.12				
	1. sınıf	96	259.16				
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	2. sınıf	107	277.28	3	10.189	.017*	4-1
	3. sınıf	200	263.52				4-3
	4. sınıf	151	307.83				
	1. sınıf	96	265.58				
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	2. sınıf	107	254.09	3	6.213	.102	
	3. sınıf	200	279.15				
	4. sınıf	151	299.47				
	1. sınıf	96	257.53				
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	2. sınıf	107	262.27	3	5.971	.113	
	3. sınıf	200	277.87				
	4. sınıf	151	300.51				
	1. sınıf	96	264.13				
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	2. sınıf	107	272.24	3	8.190	.042*	3-4
	3. sınıf	200	301.70				
	4. sınıf	151	257.68				
	1. sınıf	96	245.77				
25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	2. sınıf	107	275.09	3	6.291	.098	
	3. sınıf	200	284.25				
	4. sınıf	151	290.44				
	1. sınıf	96	272.63				
26. Kadınlara güvenilmez.	2. sınıf	107	276.62	3	.543	.909	
	3. sınıf	200	283.36				
	4. sınıf	151	273.47				

	1. sınıf	96	275.13				
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	2. sınıf	107	294.44	3	3.568	.312	
	3. sınıf	200	278.10				
	4. sınıf	151	266.21				
	1. sınıf	96	278.39				
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	2. sınıf	107	282.44	3	1.411	.703	
	3. sınıf	200	268.73				
	4. sınıf	151	285.05				
	1. sınıf	96	267.52				
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	2. sınıf	107	304.29	3	4.137	.247	
	3. sınıf	200	271.43				
	4. sınıf	151	272.90				
	1. sınıf	96	291.98				
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	2. sınıf	107	281.26	3	11.053	.011*	3-4
	3. sınıf	200	294.03				1-4
	4. sınıf	151	243.74				2-4
	1. sınıf	96	281.43				
31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	2. sınıf	107	263.77	3	2.596	.458	
	3. sınıf	200	274.34				
	4. sınıf	151	288.92				
	1. sınıf	96	280.23				
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	2. sınıf	107	278.30	3	1.456	.693	
	3. sınıf	200	268.99				
	4. sınıf	151	286.47				
	1. sınıf	96	299.48				
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	2. sınıf	107	287.90	3	7.730	.052	
	3. sınıf	200	282.96				

	4. sınıf	151	248.93			
	1. sınıf	96	251.91			
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	2. sınıf	107	269.56	3	5.070	.167
	3. sınıf	200	281.55			
	4. sınıf	151	294.04			
	1. sınıf	96	265.78			
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	2. sınıf	107	291.09	3	5.188	.159
	3. sınıf	200	289.06			
	4. sınıf	151	260.01			

Sınıf düzeyi değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında 11 görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır ($p < 0.05$). Buna göre “Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.” görüşüne 4. sınıf öğretmen adayları 1, 2, ve 3. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.” görüşüne 1. sınıf öğretmen adayları 2, 3, ve 4. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.” görüşüne 4. sınıf öğretmen adayları 1. ve 3. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.” görüşüne 2. sınıf öğretmen adayları 4. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.” görüşüne 1. ve 2. sınıf öğretmen adayları 4. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.” görüşüne 2. sınıf öğretmen adayları 3. ve 4. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.” görüşüne 2. sınıf öğretmen adayları 1. ve 4. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.” görüşüne 1, 2 ve 3. sınıf öğretmen adayları 4. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.” görüşüne 4. sınıf öğretmen adayları 1. ve 3. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Yazı

yazmak zekâ göstergesidir.” görüşüne 3. sınıf öğretmen adayları 4. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.” görüşüne ise 1, 2 ve 3. sınıf öğretmen adayları 4. sınıf öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

Öğrenim türü değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak Mann-Whitney U Testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 4.9’da gösterilmiştir.

Tablo 4.9.

Öğrenim Türü Değişkenine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	U	Z	p
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	I. Öğretim	392	107945	275.37	30917	-.562	.574
	II. Öğretim	162	45790	282.65			
2. Erkek çocuk babaya çeker.	I. Öğretim	392	111976	285.65	28556	-1.966	.049*
	II. Öğretim	162	41759	257.77			
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	I. Öğretim	392	107050.5	273.09	30022.5	-1.298	.194
	II. Öğretim	162	46684.5	288.18			
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	I. Öğretim	392	111548	284.56	28984	-1.964	.050
	II. Öğretim	162	42187	260.41			
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayaa başvurulabilir.	I. Öğretim	392	102210	260.74	25182	-3.991	.000*
	II. Öğretim	162	51525	318.06			
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	I. Öğretim	392	111593.5	284.68	28938.5	-1.676	.094
	II. Öğretim	162	42141.5	260.13			
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	I. Öğretim	392	107085	273.18	30057	-1.167	.243
	II. Öğretim	162	46650	287.96			
8. Çocuk sıkı disiplin	I. Öğretim	392	113064.5	288.43	27467.5	-2.602	.009*

altında yetiştirilmelidir.	II. Öğretim	162	40670.5	251.05			
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	I. Öğretim	392	109178.5	278.52	31353.5	-.243	.808
	II. Öğretim	162	44556.5	275.04			
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	I. Öğretim	392	108828	277.62	31704	-.031	.976
	II. Öğretim	162	44907	277.20			
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	I. Öğretim	392	113575.5	289.73	26956.5	-2.888	.004*
	II. Öğretim	162	40159.5	247.90			
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	I. Öğretim	392	110393.5	281.62	30138.5	-1.297	.195
	II. Öğretim	162	43341.5	267.54			
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	I. Öğretim	392	110294	281.36	30238	-.941	.347
	II. Öğretim	162	43441	268.15			
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	I. Öğretim	392	110075	280.80	30457	-.778	.436
	II. Öğretim	162	43660	269.51			
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	I. Öğretim	392	109666.5	279.76	30865.5	-.544	.587
	II. Öğretim	162	44068.5	272.03			
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	I. Öğretim	392	107844.5	275.11	30816.5	-.747	.455
	II. Öğretim	162	45890.5	283.27			
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	I. Öğretim	392	107486	274.20	30458	-.892	.372
	II. Öğretim	162	46249	285.49			
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	I. Öğretim	392	107223	273.53	30195	-.983	.326
	II. Öğretim	162	46512	287.11			
19. Bilgi hem dünya hem	I. Öğretim	392	105023.5	267.92	27995.5	-2.613	.009*

de ahiret saadetinin anahtarıdır.	II. Öğretim	162	48711.5	300.69			
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	I. Öğretim	392	107890.5	275.23	30862.5	-.584	.559
	II. Öğretim	162	45844.5	282.99			
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	I. Öğretim	392	104788.5	267.32	27760.5	-2.595	.009*
	II. Öğretim	162	48946.5	302.14			
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	I. Öğretim	392	104693	267.07	27665	-2.493	.013*
	II. Öğretim	162	49042	302.73			
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	I. Öğretim	392	107502	274.24	30474	-.771	.441
	II. Öğretim	162	46233	285.39			
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	I. Öğretim	392	109707.5	279.87	30824.5	-.559	.576
	II. Öğretim	162	44027.5	271.77			
25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	I. Öğretim	392	108317.5	276.32	31289.5	-.299	.765
	II. Öğretim	162	45417.5	280.35			
26. Kadınlara güvenilmez.	I. Öğretim	392	107394	273.96	30366	-.883	.377
	II. Öğretim	162	46341	286.06			
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	I. Öğretim	392	109338.5	278.92	31193.5	-.438	.661
	II. Öğretim	162	44396.5	274.05			
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	I. Öğretim	392	107905	275.27	30877	-.594	.552
	II. Öğretim	162	45830	282.90			
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	I. Öğretim	392	109872.5	280.29	30659.5	-.667	.505
	II. Öğretim	162	43862.5	270.76			
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	I. Öğretim	392	110132	280.95	30400	-.842	.400
	II. Öğretim	162	43603	269.15			

31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	I. Öğretim	392	106510.5	271.71	29482.5	-1.640	.101
	II. Öğretim	162	47224.5	291.51			
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	I. Öğretim	392	108701.5	277.30	31673.5	-.053	.957
	II. Öğretim	162	45033.5	277.98			
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	I. Öğretim	392	110333	281.46	30199	-.932	.351
	II. Öğretim	162	43402	267.91			
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	I. Öğretim	392	106418	271.47	29390	-1.470	.142
	II. Öğretim	162	47317	292.08			
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	I. Öğretim	392	112430	286.81	28102	-2.387	.017*
	II. Öğretim	162	41305	254.97			

*p<0.05

Öğrenim türü değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında sekiz görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır ($p<0.05$). Buna göre “Erkek çocuk babaya çeker.”, “Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.”, “Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.” ve “Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.” görüşlerine I. öğretimde öğrenim gören öğretmen adayları II. öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarından anlamlı ölçüde daha fazla katılmakta iken “Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.”, “Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.”, “Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.” ve “Matematik öğrenmek önemlidir.” görüşlerine ise II. öğretimde öğrenim gören öğretmen adayları I. öğretimde öğrenim gören öğretmen adaylarından anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

Anne eğitim durumu değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak Kruskal Wallis Testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 4.10'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10.

Anne Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	Ki-Kare	p	Fark
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	Okuryazar değil	118	251.17	4	5.578	.233	
	İlkokul	267	284.36				
	Ortaokul	98	281.98				
	Lise	50	291.89				
	Üniversite	21	283.05				
2. Erkek çocuk babaya çeker.	Okuryazar değil	118	291.03	4	2.412	.660	
	İlkokul	267	279.87				
	Ortaokul	98	267.91				
	Lise	50	258.42				
	Üniversite	21	261.57				
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	Okuryazar değil	118	255.94	4	7.254	.123	
	İlkokul	267	278.92				
	Ortaokul	98	301.49				
	Lise	50	275.70				
	Üniversite	21	272.93				
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Okuryazar değil	118	248.50	4	9.390	.052	
	İlkokul	267	283.28				
	Ortaokul	98	277.52				
	Lise	50	309.37				
	Üniversite	21	291.00				

	Okuryazar değil	118	311.69				
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayaa başvurulabilir.	İlkokul	267	275.96	4	11.183	.025*	1-3
	Ortaokul	98	244.48				1-4
	Lise	50	262.06				1-2
	Üniversite	21	295.79				
	Okuryazar değil	118	263.53				
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	İlkokul	267	273.36	4	5.665	.226	
	Ortaokul	98	281.24				
	Lise	50	324.44				
	Üniversite	21	279.40				
	Okuryazar değil	118	245.57				
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	İlkokul	267	289.35	4	10.431	.034*	4-5
	Ortaokul	98	284.17				4-1
	Lise	50	290.08				2-5
	Üniversite	21	245.19				2-1
	Okuryazar değil	118	265.95				3-5
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	İlkokul	267	267.37	4	18.262	.001*	3-1
	Ortaokul	98	275.98				4-1
	Lise	50	365.49				4-2
	Üniversite	21	268.76				4-5
	Okuryazar değil	118	282.24				4-3
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	İlkokul	267	277.75	4	.566	.967	
	Okuryazar değil	118	282.24				

	Ortaokul	98	278.68				
	Lise	50	263.05				
	Üniversite	21	276.62				
	Okuryazar değil	118	260.91				
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	İlkokul	267	283.17	4	2.162	.706	
	Ortaokul	98	282.84				
	Lise	50	272.57				
	Üniversite	21	285.48				
	Okuryazar değil	118	301.87				
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	İlkokul	267	264.98	4	4.927	.295	
	Ortaokul	98	277.60				
	Lise	50	279.31				
	Üniversite	21	295.00				
	Okuryazar değil	118	301.53				
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	İlkokul	267	269.82	4	12.126	.016*	5-3
	Ortaokul	98	256.30				1-3
	Lise	50	287.19				
	Üniversite	21	316.02				
	Okuryazar değil	118	300.53				
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	İlkokul	267	266.22	4	6.112	.191	
	Ortaokul	98	265.99				
	Lise	50	296.49				
	Üniversite	21	299.95				

	Okuryazar değil	118	279.93			
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	İlkokul	267	277.37	4	2.762	.598
	Ortaokul	98	259.41			
	Lise	50	301.75			
	Üniversite	21	292.21			
	Okuryazar değil	118	242.04			
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	İlkokul	267	286.20	4	8.784	.067
	Ortaokul	98	288.71			
	Lise	50	278.94			
	Üniversite	21	310.43			
	Okuryazar değil	118	250.26			
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	İlkokul	267	282.86	4	8.760	.067
	Ortaokul	98	284.95			
	Lise	50	287.63			
	Üniversite	21	303.50			
	Okuryazar değil	118	252.47			
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	İlkokul	267	289.96	4	7.471	.113
	Ortaokul	98	284.78			
	Lise	50	261.91			
	Üniversite	21	262.93			
	Okuryazar değil	118	269.80			
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	İlkokul	267	279.63	4	.738	.947

	Ortaokul	98	285.08			
	Lise	50	272.32			
	Üniversite	21	270.69			
	Okuryazar değil	118	251.29			
19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	İlkokul	267	292.39	4	8.936	.063
	Ortaokul	98	277.40			
	Lise	50	272.94			
	Üniversite	21	246.79			
	Okuryazar değil	118	253.72			
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	İlkokul	267	284.13	4	6.877	.143
	Ortaokul	98	294.99			
	Lise	50	279.94			
	Üniversite	21	239.43			
	Okuryazar değil	118	261.78			
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	İlkokul	267	274.60	4	3.860	.425
	Ortaokul	98	298.54			
	Lise	50	284.16			
	Üniversite	21	288.76			
	Okuryazar değil	118	270.64			
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	İlkokul	267	277.59	4	3.288	.511
	Ortaokul	98	298.98			
	Lise	50	255.69			
	Üniversite	21	266.55			

	Okuryazar değil	118	273.71				
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	İlkokul	267	272.96	4	5.330	.255	
	Ortaokul	98	308.36				
	Lise	50	260.66				
	Üniversite	21	252.60				
	Okuryazar değil	118	257.56				
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	İlkokul	267	273.92	4	6.055	.195	
	Ortaokul	98	307.22				
	Lise	50	289.11				
	Üniversite	21	268.67				
	Okuryazar değil	118	306.29				
25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	İlkokul	267	267.04	4	9.525	.049*	5-3
	Ortaokul	98	265.77				
	Lise	50	267.17				
	Üniversite	21	327.98				
	Okuryazar değil	118	302.94				
26. Kadınlara güvenilmez.	İlkokul	267	265.47	4	12.835	.012*	5-4
	Ortaokul	98	274.26				5-2
	Lise	50	254.55				5-3
	Üniversite	21	357.31				
	Okuryazar değil	118	306.57				5-2
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	İlkokul	267	263.62	4	15.802	.003*	5-3
							1-2

	Ortaokul	98	266.49				1-3
	Lise	50	282.14				
	Üniversite	21	330.95				
	Okuryazar değil	118	264.41				
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	İlkokul	267	283.66	4	4.828	.305	
	Ortaokul	98	292.28				
	Lise	50	249.82				
	Üniversite	21	269.71				
	Okuryazar değil	118	282.38				
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	İlkokul	267	271.75	4	.886	.927	
	Ortaokul	98	286.55				
	Lise	50	280.95				
	Üniversite	21	272.71				
	Okuryazar değil	118	299.49				
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	İlkokul	267	263.61	4	6.596	.159	
	Ortaokul	98	282.30				
	Lise	50	272.90				
	Üniversite	21	319.12				
	Okuryazar değil	118	263.74				
31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	İlkokul	267	276.25	4	5.865	.209	
	Ortaokul	98	300.11				
	Lise	50	261.90				
	Üniversite	21	302.38				

	Okuryazar değil	118	252.48			
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	İlkokul	267	282.52	4	7.009	.135
	Ortaokul	98	298.76			
	Lise	50	265.93			
	Üniversite	21	282.52			
	Okuryazar değil	118	283.63			
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	İlkokul	267	272.59	4	.589	.964
	Ortaokul	98	278.93			
	Lise	50	282.24			
	Üniversite	21	287.45			
	Okuryazar değil	118	270.22			
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	İlkokul	267	286.58	4	5.683	.224
	Ortaokul	98	259.96			
	Lise	50	259.40			
	Üniversite	21	327.83			
	Okuryazar değil	118	293.80			
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	İlkokul	267	265.03	4	6.634	.157
	Ortaokul	98	284.75			
	Lise	50	270.04			
	Üniversite	21	328.45			

Anne eğitim durumu değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında yedi görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır ($p < 0.05$). Buna göre "Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir." görüşüne annesi okuryazar olmayan öğretmen adayları annesi ilkokul, ortaokul veya lise

mezunu öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.” görüşüne annesi ilkokul, ortaokul ya da lise mezunu öğretmen adayları annesi okuryazar olmayan ya da üniversite mezunu olan öğretmen adaylarından anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.” görüşüne annesi lise mezunu öğretmen adayları annesi okuryazar olmayan ya da ilkokul, ortaokul veya üniversite mezunu öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.” görüşüne annesi okuryazar olmayan ya da üniversite mezunu olan öğretmen adayları annesi ortaokul mezunu öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Kızları erken evlendirmek gerekir.” görüşüne annesi üniversite mezunu öğretmen adayları annesi ortaokul mezunu öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Kadınlara güvenilmez.” ve “Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.” görüşlerine ise annesi üniversite mezunu öğretmen adayları annesi ilkokul, ortaokul veya lise mezunu öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

Baba eğitim durumu değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak Kruskal Wallis Testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 4.11’de gösterilmiştir.

Tablo 4.11.

Baba Eğitim Durumu Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	Ki-Kare	p	Fark
	Okuryazar değil	30	192.13				
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	İlkokul	206	273.34	4	18.757	.001*	5-1
	Ortaokul	116	303.41				3-1
	Lise	155	270.05				
	Üniversite	47	310.86				

	Okuryazar değil	30	255.50				
2. Erkek çocuk babaya çeker.	İlkokul	206	280.01	4	7.619	.107	
	Ortaokul	116	296.32				
	Lise	155	279.53				
	Üniversite	47	227.36				
	Okuryazar değil	30	210.78				
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	İlkokul	206	276.51	4	13.675	.008*	5-1
	Ortaokul	116	294.20				
	Lise	155	270.57				
	Üniversite	47	306.05				
	Okuryazar değil	30	232.87				
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	İlkokul	206	276.19	4	6.504	.165	
	Ortaokul	116	278.26				
	Lise	155	277.17				
	Üniversite	47	310.94				
	Okuryazar değil	30	340.17				
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	İlkokul	206	280.90	4	6.332	.176	
	Ortaokul	116	266.69				
	Lise	155	274.22				
	Üniversite	47	260.10				
	Okuryazar değil	30	215.73	4	7.530	.110	
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	İlkokul	206	267.60				

	Ortaokul	116	291.90				
	Lise	155	290.19				
	Üniversite	47	282.94				
	Okuryazar değil	30	226.43				
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	İlkokul	206	275.88	4	5.033	.284	
	Ortaokul	116	279.70				
	Lise	155	286.31				
	Üniversite	47	282.70				
	Okuryazar değil	30	252.63				
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	İlkokul	206	278.01	4	3.004	.557	
	Ortaokul	116	263.58				
	Lise	155	285.98				
	Üniversite	47	297.53				
	Okuryazar değil	30	293.68				
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	İlkokul	206	281.83	4	.940	.919	
	Ortaokul	116	275.97				
	Lise	155	273.65				
	Üniversite	47	264.69				
	Okuryazar değil	30	210.68				
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	İlkokul	206	284.91	4	10.129	.038*	3-1
	Ortaokul	116	297.75				
	Lise	155	264.93				
	Üniversite	47	279.14				

	Okuryazar değil	30	315.32				
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	İlkokul	206	269.79	4	3.844	.428	
	Ortaokul	116	265.31				
	Lise	155	288.80				
	Üniversite	47	279.99				
	Okuryazar değil	30	335.13				
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	İlkokul	206	277.72	4	10.427	.034*	1-3
	Ortaokul	116	262.12				1-5
	Lise	155	282.09				1-2
	Üniversite	47	262.56				1-4
	Okuryazar değil	30	302.60				
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	İlkokul	206	270.18	4	2.842	.585	
	Ortaokul	116	283.28				
	Lise	155	284.67				
	Üniversite	47	255.66				
	Okuryazar değil	30	285.85				
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	İlkokul	206	270.44	4	.965	.915	
	Ortaokul	116	276.53				
	Lise	155	282.18				
	Üniversite	47	290.07				
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	Okuryazar değil	30	255.15	4	3.590	.464	
	İlkokul	206	272.72				

	Ortaokul	116	291.18				
	Lise	155	269.91				
	Üniversite	47	303.98				
	Okuryazar değil	30	224.22				
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	İlkokul	206	276.44	4	10.068	.039*	3-1
	Ortaokul	116	292.99				4-1
	Lise	155	283.68				2-1
	Üniversite	47	257.53				
	Okuryazar değil	30	229.40				
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	İlkokul	206	285.49	4	6.083	.193	
	Ortaokul	116	283.50				
	Lise	155	278.66				
	Üniversite	47	254.55				
	Okuryazar değil	30	270.35				
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	İlkokul	206	275.29	4	2.306	.680	
	Ortaokul	116	288.18				
	Lise	155	281.74				
	Üniversite	47	251.44				
	Okuryazar değil	30	247.95				
19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	İlkokul	206	275.19	4	3.186	.527	
	Ortaokul	116	288.95				
	Lise	155	282.40				
	Üniversite	47	262.05				

	Okuryazar değil	30	248.23				
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	İlkokul	206	277.57	4	3.635	.458	
	Ortaokul	116	286.63				
	Lise	155	284.08				
	Üniversite	47	251.62				
	Okuryazar değil	30	267.92				
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	İlkokul	206	270.12	4	3.559	.469	
	Ortaokul	116	291.51				
	Lise	155	271.00				
	Üniversite	47	302.83				
	Okuryazar değil	30	292.18				
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	İlkokul	206	265.60	4	9.882	.042*	3-5
	Ortaokul	116	300.16				1-5
	Lise	155	288.66				4-5
	Üniversite	47	227.55				
	Okuryazar değil	30	294.10				
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	İlkokul	206	273.91	4	3.442	.487	
	Ortaokul	116	297.91				
	Lise	155	268.08				
	Üniversite	47	263.31				
	Okuryazar değil	30	266.52	4	5.054	.282	
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	İlkokul	206	263.46				

	Ortaokul	116	274.62			
	Lise	155	299.60			
	Üniversite	47	280.31			
	Okuryazar değil	30	311.70			
25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	İlkokul	206	275.86	4	2.080	.721
	Ortaokul	116	281.25			
	Lise	155	272.05			
	Üniversite	47	271.56			
	Okuryazar değil	30	304.35			
26. Kadınlara güvenilmez.	İlkokul	206	278.70	4	2.367	.669
	Ortaokul	116	262.38			
	Lise	155	280.65			
	Üniversite	47	282.02			
	Okuryazar değil	30	315.37			
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	İlkokul	206	286.70	4	7.053	.133
	Ortaokul	116	272.03			
	Lise	155	269.03			
	Üniversite	47	254.44			
	Okuryazar değil	30	237.30			
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	İlkokul	206	283.93	4	6.229	.183
	Ortaokul	116	291.05			
	Lise	155	262.96			
	Üniversite	47	289.50			

	Okuryazar değil	30	263.40			
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	İlkokul	206	276.18	4	2.531	.639
	Ortaokul	116	274.98			
	Lise	155	290.82			
	Üniversite	47	254.57			
	Okuryazar değil	30	300.35			
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	İlkokul	206	275.46	4	4.574	.334
	Ortaokul	116	258.61			
	Lise	155	280.73			
	Üniversite	47	307.84			
	Okuryazar değil	30	253.20			
31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	İlkokul	206	271.19	4	4.221	.377
	Ortaokul	116	284.07			
	Lise	155	276.87			
	Üniversite	47	306.51			
	Okuryazar değil	30	262.83			
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	İlkokul	206	272.69	4	2.609	.625
	Ortaokul	116	294.06			
	Lise	155	272.33			
	Üniversite	47	284.09			
	Okuryazar değil	30	310.60	4	3.948	.413
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	İlkokul	206	265.06			

	Ortaokul	116	271.33			
	Lise	155	289.68			
	Üniversite	47	285.99			
	Okuryazar değil	30	277.73			
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	İlkokul	206	271.76	4	1.320	.858
	Ortaokul	116	278.08			
	Lise	155	277.97			
	Üniversite	47	299.55			
	Okuryazar değil	30	287.17			
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	İlkokul	206	272.52	4	4.588	.332
	Ortaokul	116	262.48			
	Lise	155	296.38			
	Üniversite	47	267.98			

Baba eğitim durumu değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında altı görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır ($p < 0.05$). Buna göre "Çocuklar ebeveynlerini model alırlar." görüşüne babası ortaokul veya üniversite mezunu olan öğretmen adayları babası okuryazar olmayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. "Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir." görüşüne babası üniversite mezunu olan öğretmen adayları babası okuryazar olmayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. "Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır." görüşüne babası ortaokul mezunu olan öğretmen adayları babası okuryazar olmayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. "Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir." görüşüne babası okuryazar olmayan öğretmen adayları babası ilkokul, ortaokul, lise ya da üniversite mezunu öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. "Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir." görüşüne babası ilkokul, ortaokul ya da lise mezunu olan öğretmen adayları babası okuryazar

olmayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Matematik öğrenmek önemlidir.” görüşüne ise babası okuryazar olmayan ya da ortaokul veya lise mezunu olan öğretmen adayları babası üniversite mezunu öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

Eski Türk eserlerine ilgi değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak Mann-Whitney U yapılmış olup sonuçlar Tablo 4.12’de gösterilmiştir.

Tablo 4.12.

Eski Türk Eserlerine İlgi Değişkenine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	U	Z	p																																																																																
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	Evet	365	103005	282.21	32775	-1.110	.267																																																																																
	Hayır	189	50730	268.41				2. Erkek çocuk babaya çeker.	Evet	365	102101.5	279.73	33678.5	-.480	.631	Hayır	189	51633.5	273.19	3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	Evet	365	104611.5	286.61	31168.5	-2.393	.017*	Hayır	189	49123.5	259.91	4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Evet	365	101475.5	278.02	34304.5	-.128	.898	Hayır	189	52259.5	276.51	5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	365	100987.5	276.68	34192.5	-.175	.861	Hayır	189	52747.5	279.09	6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	365	102317.5	280.32	33462.5	-.589	.556	Hayır	189	51417.5	272.05	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	365	103565	283.74	32215	-1.504	.132	Hayır	189	50170	265.45	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	365	102709	281.39	33071	-.828	.408
2. Erkek çocuk babaya çeker.	Evet	365	102101.5	279.73	33678.5	-.480	.631																																																																																
	Hayır	189	51633.5	273.19				3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	Evet	365	104611.5	286.61	31168.5	-2.393	.017*	Hayır	189	49123.5	259.91	4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Evet	365	101475.5	278.02	34304.5	-.128	.898	Hayır	189	52259.5	276.51	5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	365	100987.5	276.68	34192.5	-.175	.861	Hayır	189	52747.5	279.09	6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	365	102317.5	280.32	33462.5	-.589	.556	Hayır	189	51417.5	272.05	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	365	103565	283.74	32215	-1.504	.132	Hayır	189	50170	265.45	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	365	102709	281.39	33071	-.828	.408	Hayır	189	51026	269.98								
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	Evet	365	104611.5	286.61	31168.5	-2.393	.017*																																																																																
	Hayır	189	49123.5	259.91				4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Evet	365	101475.5	278.02	34304.5	-.128	.898	Hayır	189	52259.5	276.51	5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	365	100987.5	276.68	34192.5	-.175	.861	Hayır	189	52747.5	279.09	6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	365	102317.5	280.32	33462.5	-.589	.556	Hayır	189	51417.5	272.05	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	365	103565	283.74	32215	-1.504	.132	Hayır	189	50170	265.45	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	365	102709	281.39	33071	-.828	.408	Hayır	189	51026	269.98																				
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Evet	365	101475.5	278.02	34304.5	-.128	.898																																																																																
	Hayır	189	52259.5	276.51				5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	365	100987.5	276.68	34192.5	-.175	.861	Hayır	189	52747.5	279.09	6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	365	102317.5	280.32	33462.5	-.589	.556	Hayır	189	51417.5	272.05	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	365	103565	283.74	32215	-1.504	.132	Hayır	189	50170	265.45	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	365	102709	281.39	33071	-.828	.408	Hayır	189	51026	269.98																																
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	365	100987.5	276.68	34192.5	-.175	.861																																																																																
	Hayır	189	52747.5	279.09				6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	365	102317.5	280.32	33462.5	-.589	.556	Hayır	189	51417.5	272.05	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	365	103565	283.74	32215	-1.504	.132	Hayır	189	50170	265.45	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	365	102709	281.39	33071	-.828	.408	Hayır	189	51026	269.98																																												
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	365	102317.5	280.32	33462.5	-.589	.556																																																																																
	Hayır	189	51417.5	272.05				7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	365	103565	283.74	32215	-1.504	.132	Hayır	189	50170	265.45	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	365	102709	281.39	33071	-.828	.408	Hayır	189	51026	269.98																																																								
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	365	103565	283.74	32215	-1.504	.132																																																																																
	Hayır	189	50170	265.45				8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	365	102709	281.39	33071	-.828	.408	Hayır	189	51026	269.98																																																																				
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	365	102709	281.39	33071	-.828	.408																																																																																
	Hayır	189	51026	269.98																																																																																			

9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	365	101353	277.68	34427	-.038	.969
	Hayır	189	52382	277.15			
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	365	102476.5	280.76	33303.5	-.727	.467
	Hayır	189	51258.5	271.21			
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	365	98856.5	270.84	32061.5	-1.405	.160
	Hayır	189	54878.5	290.36			
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	Evet	365	99757	273.31	32962	-1.180	.238
	Hayır	189	53978	285.60			
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	Evet	365	100127.5	274.32	33332.5	-.692	.489
	Hayır	189	53607.5	283.64			
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	Evet	365	102325.5	280.34	33454.5	-.599	.550
	Hayır	189	51409.5	272.01			
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	Evet	365	104493	286.28	31287	-1.886	.059
	Hayır	189	49242	260.54			
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	Evet	365	101663	278.53	34117	-.288	.774
	Hayır	189	52072	275.51			
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	Evet	365	101107	277.01	34312	-.119	.905
	Hayır	189	52628	278.46			
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	Evet	365	103790	284.36	31990	-1.516	.130
	Hayır	189	49945	264.26			
19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	Evet	365	103784.5	284.34	31995.5	-1.667	.096
	Hayır	189	49950.5	264.29			
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	Evet	365	102565.5	281.00	33214.5	-.805	.421
	Hayır	189	51169.5	270.74			
21. Bilgi zor kazanılsa da	Evet	365	101251	277.40	34456	-.023	.982

başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	Hayır	189	52484	277.69			
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	Evet	365	102217	280.05	33563	-.544	.586
	Hayır	189	51518	272.58			
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	Evet	365	103757.5	284.27	32022.5	-1.430	.153
	Hayır	189	49977.5	264.43			
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	Evet	365	105644.5	289.44	30135.5	-2.521	.012*
	Hayır	189	48090.5	254.45			
25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	Evet	365	101969	279.37	33811	-.422	.673
	Hayır	189	51766	273.89			
26. Kadınlara güvenilmez.	Evet	365	101639	278.46	34141	-.215	.830
	Hayır	189	52096	275.64			
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	Evet	365	100964	276.61	34169	-.243	.808
	Hayır	189	52771	279.21			
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	Evet	365	99953.5	273.85	33158.5	-.869	.385
	Hayır	189	53781.5	284.56			
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	Evet	365	101409.5	277.83	34370.5	-.071	.943
	Hayır	189	52325.5	276.85			
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	Evet	365	100738.5	276.00	33943.5	-.328	.743
	Hayır	189	52996.5	280.40			
31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	Evet	365	103377	283.22	32403	-1.448	.147
	Hayır	189	50358	266.44			
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	Evet	365	103709	284.13	32071	-1.581	.114
	Hayır	189	50026	264.69			
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	Evet	365	99565	272.78	32770	-.992	.321
	Hayır	189	54170	286.61			

34. Tecrübe para kazandırır	Evet	365	104719	286.90			
ancak para tecrübe kazandırmaz.	Hayır	189	49016	259.34	31061	-2.049	.040*
35. Öğrenen ve öğreten	Evet	365	98020	268.55			
insanların dışındakiler	Hayır	189	55715	294.79	31225	-2.050	.040*
değersizdir.							

*p<0.05

Eski Türk eserlerine ilgi değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında sadece dört görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır ($p<0.05$). Buna göre “Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.”, “Yazı yazmak zekâ göstergesidir.” ve “Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.” görüşlerine eski Türk eserlerine ilgi duyan öğretmen adayları ilgi duymayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmakta iken “Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.” görüşüne ise eski Türk eserlerine ilgi duymayan öğretmen adayları ilgi duyan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

Kutadgu Bilig'i daha önce okuma değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak Mann-Whitney U yapılmış olup sonuçlar Tablo 4.13'te gösterilmiştir.

Tablo 4.13.

Kutadgu Bilig'i Daha Önce Okuma Değişkenine İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	U	Z	p
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	Evet	194	54122.5	278.98	34632.5	-.185	.854
	Hayır	360	99612.5	276.70			
2. Erkek çocuk babaya çeker.	Evet	194	57851.5	298.20	30903.5	-2.356	.018*
	Hayır	360	95883.5	266.34			
3. Eğitime küçük yaşta başlamak	Evet	194	56130	289.33	32625	-1.642	.101

gerekir.	Hayır	360	97605	271.13			
	Evet	194	55731.5	287.28			
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Hayır	360	98003.5	272.23	33023.5	-1.283	.200
	Evet	194	53487	275.71			
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayaa başvurulabilir.	Hayır	360	100248	278.47	34572	-.202	.840
	Evet	194	60897	313.90			
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Hayır	360	92838	257.88	27858	-4.012	.000*
	Evet	194	54464	280.74			
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Hayır	360	99271	275.75	34291	-.413	.680
	Evet	194	55416	285.65			
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Hayır	360	98319	273.11	33339	-.915	.360
	Evet	194	54646.5	281.68			
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Hayır	360	99088.5	275.25	34108.5	-.472	.637
	Evet	194	53068	273.55			
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Hayır	360	100667	279.63	34153	-.466	.641
	Evet	194	52394.5	270.07			
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Hayır	360	101340.5	281.50	33479.5	-.827	.408
	Evet	194	54715	282.04			
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	Hayır	360	99020	275.06	34040	-.674	.500
	Evet	194	51266	264.26			
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	Hayır	360	102469	284.64	32351	-1.522	.128
	Evet	194	56582.5	291.66			
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	Hayır	360	97152.5	269.87	32172.5	-1.574	.115
	Evet	194	56304.5	290.23			
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	Hayır	360	97430.5	270.64	32450.5	-1.444	.149
	Evet	194	53628.5	276.44			
16. Arkadaş seçiminde dikkatli	Evet	194	53628.5	276.44	34713.5	-.157	.875

davranmak gerekir.	Hayır	360	100106.5	278.07			
	Evet	194	54461.5	280.73			
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	Hayır	360	99273.5	275.76	34293.5	-.412	.680
	Evet	194	56528	291.38			
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	Hayır	360	97207	270.02	32227	-1.621	.105
	Evet	194	55253.5	284.81			
19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	Hayır	360	98481.5	273.56	33501.5	-.941	.347
	Evet	194	56059	288.96			
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	Hayır	360	97676	271.32	32696	-1.392	.164
	Evet	194	52298.5	269.58			
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	Hayır	360	101436.5	281.77	33383.5	-.953	.341
	Evet	194	55948	288.39			
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	Hayır	360	97787	271.63	32807	-1.229	.219
	Evet	194	53857	277.61			
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	Hayır	360	99878	277.44	34898	-.013	.990
	Evet	194	55463	285.89			
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	Hayır	360	98272	272.98	33292	-.936	.349
	Evet	194	53628	276.43			
25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	Hayır	360	100107	278.08	34713	-.127	.899
	Evet	194	51658	266.28			
26. Kadınlara güvenilmez.	Hayır	360	102077	283.55	32743	-1.322	.186
	Evet	194	54961	283.30			
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	Hayır	360	98774	274.37	33794	-.842	.400
	Evet	194	52231	269.23			
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	Hayır	360	101504	281.96	33316	-1.039	.299
	Evet	194	52763	271.97			
29. Davranışın gerçekleşmesi					33848	-.624	.533

davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	Hayır	360	100972	280.48			
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	Evet	194	54290	279.85			
	Hayır	360	99445	276.24	34465	-.270	.787
31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	Evet	194	55544.5	286.31			
	Hayır	360	98190.5	272.75	33210.5	-1.178	.239
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	Evet	194	57246.5	295.09			
	Hayır	360	96488.5	268.02	31508.5	-2.213	.027*
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	Evet	194	54145.5	279.10			
	Hayır	360	99589.5	276.64	34609.5	-.178	.859
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	Evet	194	53252	274.49			
	Hayır	360	100483	279.12	34337	-.346	.729
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	Evet	194	54187.5	279.32			
	Hayır	360	99547.5	276.52	34567.5	-.220	.826

*p<0.05

Kutadgu Bilig’i okuma değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında sadece üç görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır (p<0.05). “Erkek çocuk babaya çeker.”, “Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.” ve “Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.” görüşlerine Kutadgu Bilig’i okuyan öğretmen adayları okumayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

Yaşanılan bölge değişkenine göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak Kruskal Wallis Testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 4.14’te gösterilmiştir.

Tablo 4.14.

Yaşanılan Bölge Değişkenine İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	Ki-Kare	p	Fark
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	Doğu Anadolu	274	274.43	7	9.726	.205	
	Güneydoğu Anadolu	52	238.64				
	İç Anadolu	29	272.00				
	Marmara	38	307.04				
	Ege	15	238.63				
	Akdeniz	35	284.59				
2. Erkek çocuk babaya çeker.	Doğu Anadolu	274	280.99	7	8.443	.295	
	Güneydoğu Anadolu	52	273.35				
	İç Anadolu	29	275.02				
	Marmara	38	297.72				
	Ege	15	196.63				
	Akdeniz	35	315.93				
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	Doğu Anadolu	274	278.23	7	8.044	.329	
	Güneydoğu Anadolu	52	236.06				
	İç Anadolu	29	294.88				
	Marmara	38	280.66				

	Ege	15	284.23			
	Akdeniz	35	299.37			
	Karadeniz	109	282.73			
	Doğu Anadolu	274	274.08			
	Güneydoğu Anadolu	52	253.02			
	İç Anadolu	29	268.36			
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Marmara	38	297.28	7	7.389	.389
	Ege	15	312.20			
	Akdeniz	35	255.14			
	Karadeniz	109	296.33			
	Yabancı Uruklu	2	244.25			
	Doğu Anadolu	274	282.91			
	Güneydoğu Anadolu	52	300.48			6-7
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayaa başvurulabilir.	İç Anadolu	29	254.36	7	16.316	.022* 6-3
	Marmara	38	267.42			2-7
	Ege	15	258.50			
	Akdeniz	35	338.84			
	Karadeniz	109	242.37			
	Doğu Anadolu	274	284.08			
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Güneydoğu Anadolu	52	248.77	7	5.771	.567
	İç Anadolu	29	311.79			

	Marmara	38	298.84				
	Ege	15	275.00				
	Akdeniz	35	265.47				
	Karadeniz	109	263.57				
	Doğu Anadolu	274	266.94				
	Güneydoğu Anadolu	52	229.18				
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	İç Anadolu	29	301.95	7	20.988	.004*	4-2 7-2
	Marmara	38	325.07				3-2
	Ege	15	270.70				
	Akdeniz	35	264.54				
	Karadeniz	109	310.24				
	Doğu Anadolu	274	287.42				
	Güneydoğu Anadolu	52	246.64				
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	İç Anadolu	29	231.19	7	10.085	.184	
	Marmara	38	314.92				
	Ege	15	296.80				
	Akdeniz	35	283.91				
	Karadeniz	109	260.63				
	Doğu Anadolu	274	279.17				
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Güneydoğu Anadolu	52	278.30	7	2.076	.956	
	İç Anadolu	29	272.66				
	Marmara	38	277.59				

	Ege	15	265.20			
	Akdeniz	35	301.91			
	Karadeniz	109	266.66			
	Doğu Anadolu	274	276.47			
	Güneydoğu Anadolu	52	240.52			
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	İç Anadolu	29	283.69	7	7.543	.375
	Marmara	38	313.96			
	Ege	15	256.60			
	Akdeniz	35	262.34			
	Karadeniz	109	291.74			
	Doğu Anadolu	274	277.33			
	Güneydoğu Anadolu	52	302.44			
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	İç Anadolu	29	284.57	7	3.116	.874
	Marmara	38	267.46			
	Ege	15	249.00			
	Akdeniz	35	275.16			
	Karadeniz	109	270.50			
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	Doğu Anadolu	274	276.08			
	Güneydoğu Anadolu	52	297.36	7	12.708	.080
	İç Anadolu	29	274.09			
	Marmara	38	277.99			
	Ege	15	249.20			

	Akdeniz	35	311.76			
	Karadeniz	109	261.80			
	Doğu Anadolu	274	265.70			
	Güneydoğu Anadolu	52	302.91			
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	İç Anadolu	29	319.91	7	10.009	.188
	Marmara	38	279.74			
	Ege	15	222.83			
	Akdeniz	35	257.10			
	Karadeniz	109	296.14			
	Doğu Anadolu	274	287.22			
	Güneydoğu Anadolu	52	277.14			
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	İç Anadolu	29	268.47	7	5.349	.617
	Marmara	38	253.95			
	Ege	15	239.57			
	Akdeniz	35	271.17			
	Karadeniz	109	268.27			
	Doğu Anadolu	274	291.89			
	Güneydoğu Anadolu	52	217.73			
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	İç Anadolu	29	281.29	7	12.943	.074
	Marmara	38	302.86			
	Ege	15	252.77			
	Akdeniz	35	254.38			

	Karadeniz	109	270.75			
	Doğu Anadolu	274	278.92			
	Güneydoğu Anadolu	52	245.93			
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	İç Anadolu	29	266.74	7	5.849	.557
	Marmara	38	289.97			
	Ege	15	288.70			
	Akdeniz	35	285.26			
	Karadeniz	109	284.70			
	Doğu Anadolu	274	275.62			
	Güneydoğu Anadolu	52	250.02			
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	İç Anadolu	29	258.84	7	7.175	.411
	Marmara	38	305.54			
	Ege	15	310.00			
	Akdeniz	35	259.84			
	Karadeniz	109	292.18			
	Doğu Anadolu	274	283.69			
	Güneydoğu Anadolu	52	260.94			
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	İç Anadolu	29	237.74	7	3.889	.792
	Marmara	38	284.97			
	Ege	15	289.43			
	Akdeniz	35	288.91			
	Karadeniz	109	271.89			

19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	Doğu Anadolu	274	275.94				
	Güneydoğu Anadolu	52	208.03				4-2
	İç Anadolu	29	252.10	7	25.211	.001*	5-2
	Marmara	38	328.38				7-2
	Ege	15	306.47				
	Akdeniz	35	271.49				
	Karadeniz	109	299.69				
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	Doğu Anadolu	274	278.11				
	Güneydoğu Anadolu	52	234.17				
	İç Anadolu	29	268.38	7	10.167	.179	
	Marmara	38	308.97				
	Ege	15	342.20				
	Akdeniz	35	275.34				
	Karadeniz	109	280.70				
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	Doğu Anadolu	274	270.53				
	Güneydoğu Anadolu	52	233.90				7-5
	İç Anadolu	29	275.12	7	16.747	.019*	7-2
	Marmara	38	295.13				7-1
	Ege	15	218.50				
	Akdeniz	35	287.46				
	Karadeniz	109	316.04				

22. Matematik öğrenmek önemlidir.	Doğu Anadolu	274	279.64				
	Güneydoğu Anadolu	52	240.10				4-3
	İç Anadolu	29	237.17	7	17.192	.016*	4-2
	Marmara	38	329.26				6-3
	Ege	15	252.17				6-2
	Akdeniz	35	329.54				
	Karadeniz	109	272.95				
	23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	Doğu Anadolu	274	277.14			
Güneydoğu Anadolu		52	222.79				6-2
İç Anadolu		29	247.98	7	17.223	.016*	6-3
Marmara		38	326.58				4-2
Ege		15	272.30				4-3
Akdeniz		35	340.04				
Karadeniz		109	276.57				
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.		Doğu Anadolu	274	278.01			
	Güneydoğu Anadolu	52	239.14				
	İç Anadolu	29	279.05	7	3.975	.783	
	Marmara	38	289.84				
	Ege	15	294.37				
	Akdeniz	35	282.54				
	Karadeniz	109	285.94				

25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	Doğu Anadolu	274	278.25				3-5
	Güneydoğu Anadolu	52	317.73				2-5 6-5
	İç Anadolu	29	329.17	7	20.511	.005*	3-7 2-7
	Marmara	38	250.20				6-7
	Ege	15	215.43				3-4
	Akdeniz	35	307.09				2-4
	Karadeniz	109	248.14				6-4
	Doğu Anadolu	274	280.44				
26. Kadınlara güvenilmez.	Güneydoğu Anadolu	52	306.13				
	İç Anadolu	29	270.83	7	10.320	.171	
	Marmara	38	265.83				
	Ege	15	237.20				
	Akdeniz	35	322.34				
Karadeniz	109	252.35					
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	Doğu Anadolu	274	277.77				
	Güneydoğu Anadolu	52	321.86				
	İç Anadolu	29	278.41	7	13.290	.065	
	Marmara	38	273.67				
	Ege	15	244.07				
Akdeniz	35	285.91					
Karadeniz	109	256.82					

28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	Doğu Anadolu	274	278.43			
	Güneydoğu Anadolu	52	243.46			
	İç Anadolu	29	233.33	7	10.792	.148
	Marmara	38	301.37			
	Ege	15	309.70			
	Akdeniz	35	265.13			
	Karadeniz	109	295.59			
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	Doğu Anadolu	274	272.01			
	Güneydoğu Anadolu	52	230.71			
	İç Anadolu	29	254.47	7	13.768	.055
	Marmara	38	289.92			
	Ege	15	280.90			
	Akdeniz	35	270.11			
	Karadeniz	109	317.70			
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	Doğu Anadolu	274	279.44			
	Güneydoğu Anadolu	52	293.61			
	İç Anadolu	29	271.21	7	4.592	.710
	Marmara	38	250.20			
	Ege	15	255.40			
	Akdeniz	35	268.40			
	Karadeniz	109	284.78			

31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	Doğu Anadolu	274	272.59			
	Güneydoğu Anadolu	52	259.24			
	İç Anadolu	29	245.00	7	9.411	.225
	Marmara	38	312.24			
	Ege	15	293.73			
	Akdeniz	35	271.57			
	Karadeniz	109	296.26			
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	Doğu Anadolu	274	285.06			
	Güneydoğu Anadolu	52	227.32			4-2
	İç Anadolu	29	242.97	7	19.851	.006* 4-3
	Marmara	38	310.18			7-2
	Ege	15	270.00			
	Akdeniz	35	262.24			
	Karadeniz	109	290.74			
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	Doğu Anadolu	274	277.31			
	Güneydoğu Anadolu	52	294.24			
	İç Anadolu	29	249.62	7	6.128	.525
	Marmara	38	294.28			
	Ege	15	320.13			
	Akdeniz	35	278.26			
	Karadeniz	109	262.58			

34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	Doğu Anadolu	274	283.50	7	6.014	.538
	Güneydoğu Anadolu	52	258.86			
	İç Anadolu	29	223.07			
	Marmara	38	272.38			
	Ege	15	293.73			
	Akdeniz	35	271.96			
	Karadeniz	109	287.93			
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	Doğu Anadolu	274	275.87	7	9.257	.235
	Güneydoğu Anadolu	52	302.55			
	İç Anadolu	29	291.07			
	Marmara	38	263.22			
	Ege	15	325.47			
	Akdeniz	35	312.76			
	Karadeniz	109	253.22			

Yaşanılan bölge değişkenine göre Türkçe öğretmen adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında sadece sekiz görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır ($p < 0.05$). Buna göre “Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.” görüşüne Akdeniz Bölgesinden olan öğretmen adayları Karadeniz veya İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan öğretmen adayları da Karadeniz Bölgesi'nde yaşayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.” görüşüne Marmara, Karadeniz veya İç Anadolu Bölgelerinden olan öğretmen adayları Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.” görüşüne Marmara, Ege veya Karadeniz Bölgelerinden olan öğretmen adayları Güneydoğu

Anadolu Bölgesi'nden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.” görüşüne Karadeniz Bölgesi'nde yaşayan öğretmen adayları Marmara, Güneydoğu Anadolu veya Doğu Anadolu Bölgelerinden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Matematik öğrenmek önemlidir.” ve “Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.” görüşlerine Marmara veya Akdeniz Bölgesi'nden olan öğretmen adayları İç Anadolu veya Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Kızları erken evlendirmek gerekir.” görüşüne İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu veya Akdeniz Bölgelerinden olan öğretmen adayları Ege, Karadeniz veya Marmara Bölgelerinden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.” görüşüne ise Marmara Bölgesinden olan öğretmen adayları Güneydoğu Anadolu veya İç Anadolu Bölgelerinde, Karadeniz Bölgelerinden olan öğretmen adayları da Güneydoğu Anadolu Bölgesinden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

“Bölümünüzdeki alan derslerini yeterli buluyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlara göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemeye yönelik olarak Mann-Whitney U Testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 4.15'te gösterilmiştir.

Tablo 4.15.

“Bölümünüzdeki Alan Derslerini Yeterli Buluyor Musunuz?” Sorusuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	U	Z	p																
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	Evet	123	33077	268.92	25451	-.778	.437																
	Hayır	431	120658	279.95				2. Erkek çocuk babaya çeker.	Evet	123	36135.5	293.78	24503.5	-1.348	.178	Hayır	431	117599.5	272.85	3. Eğitime küçük yaşta başlamak	Evet	123	33339
2. Erkek çocuk babaya çeker.	Evet	123	36135.5	293.78	24503.5	-1.348	.178																
	Hayır	431	117599.5	272.85				3. Eğitime küçük yaşta başlamak	Evet	123	33339	271.05	25713	-.652	.515								
3. Eğitime küçük yaşta başlamak	Evet	123	33339	271.05	25713	-.652	.515																

gerekir.	Hayır	431	120396	279.34			
	Evet	123	33352	271.15			
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Hayır	431	120383	279.31	25726	-.606	.545
	Evet	123	32508.5	264.30			
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Hayır	431	121226.5	281.27	24882.5	-1.080	.280
	Evet	123	35699.5	290.24			
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Hayır	431	118035.5	273.86	24939.5	-1.022	.307
	Evet	123	32774.5	266.46			
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Hayır	431	120960.5	280.65	25148.5	-1.023	.306
	Evet	123	35892.5	291.81			
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Hayır	431	117842.5	273.42	24746.5	-1.170	.242
	Evet	123	36201	294.32			
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Hayır	431	117534	272.70	24438	-1.382	.167
	Evet	123	33734.5	274.26			
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Hayır	431	120000.5	278.42	26108.5	-.278	.781
	Evet	123	36239.5	294.63			
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Hayır	431	117495.5	272.61	24399.5	-1.389	.165
	Evet	123	34554	280.93			
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	Hayır	431	119181	276.52	26085	-.371	.711
	Evet	123	33157.5	269.57			
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	Hayır	431	120577.5	279.76	25531.5	-.663	.507
	Evet	123	36243	294.66			
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	Hayır	431	117492	272.60	24396	-1.388	.165
	Evet	123	36662	298.07			
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	Hayır	431	117073	271.63	23977	-1.698	.090
	Evet	123	35651	289.85			
16. Arkadaş seçiminde dikkatli					24988	-1.326	.185

davranmak gerekir.	Hayır	431	118084	273.98			
	Evet	123	35889.5	291.78			
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	Hayır	431	117845.5	273.42	24749.5	-1.326	.185
	Evet	123	35340	287.32			
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	Hayır	431	118395	274.70	25299	-.834	.404
	Evet	123	35436.5	288.10			
19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	Hayır	431	118298.5	274.47	25202.5	-.993	.321
	Evet	123	34073.5	277.02			
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	Hayır	431	119661.5	277.64	26447.5	-.042	.966
	Evet	123	33496.5	272.33			
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	Hayır	431	120238.5	278.98	25870.5	-.453	.651
	Evet	123	34001	276.43			
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	Hayır	431	119734	277.81	26375	-.088	.930
	Evet	123	32536.5	264.52			
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	Hayır	431	121198.5	281.20	24910.5	-1.054	.292
	Evet	123	34087	277.13			
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	Hayır	431	119648	277.61	26461	-.030	.976
	Evet	123	32766.5	266.39			
25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	Hayır	431	120968.5	280.67	25140.5	-.965	.334
	Evet	123	33520	272.52			
26. Kadınlara güvenilmez.	Hayır	431	120215	278.92	25894	-.427	.669
	Evet	123	34745	282.48			
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	Hayır	431	118990	276.08	25894	-.526	.599
	Evet	123	33410	271.63			
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	Hayır	431	120325	279.18	25784	-.537	.591
	Evet	123	32461	263.91			
29. Davranışın gerçekleşmesi					24835	-1.117	.264

davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	Hayır	431	121274	281.38			
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	Evet	123	37174	302.23	23465	-2.074	.038*
	Hayır	431	116561	270.44			
31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	Evet	123	33730.5	274.23	26104.5	-.318	.751
	Hayır	431	120004.5	278.43			
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	Evet	123	31321.5	254.65	23695.5	-2.093	.036*
	Hayır	431	122413.5	284.02			
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	Evet	123	38205	310.61	22434	-2.676	.007*
	Hayır	431	115530	268.05			
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	Evet	123	34325.5	279.07	26313.5	-.131	.895
	Hayır	431	119409.5	277.05			
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	Evet	123	33922	275.79	26296	-.151	.880
	Hayır	431	119813	277.99			

*p<0.05

“Bölümünüzdeki alan derslerini yeterli buluyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlara göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında sadece üç görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır (p<0.05). Buna göre “Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.” ve “İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.” görüşlerine bölümünüzdeki alan derslerini yeterli bulan öğretmen adayları yeterli bulmayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmakta iken “Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.” görüşüne ise bölümünüzdeki alan derslerini yeterli bulmayan öğretmen adayları, yeterli bulan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

“Bölümünüzdeki eğitim bilimleri derslerini yeterli buluyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlara göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere ilişkin görüşleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark olup

olmadığını belirlemeye yönelik olarak Mann-Whitney U Testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 4.16’da gösterilmiştir.

Tablo 4.16.

“Bölümünüzdeki Eğitim Bilimleri Derslerini Yeterli Buluyor Musunuz” Sorusuna İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	n	Sıra Toplamı	Sıra Ortalaması	U	Z	p																																																																																																																				
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	Evet	223	64159	287.71	34630	-1.422	.155																																																																																																																				
	Hayır	331	89576	270.62				2. Erkek çocuk babaya çeker.	Evet	223	62822.5	281.72	35966.5	-536	.592	Hayır	331	90912.5	274.66	3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	Evet	223	63497.5	284.74	35291.5	-1.124	.261	Hayır	331	90237.5	272.62	4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Evet	223	62934.5	282.22	35854.5	-.692	.489	Hayır	331	90800.5	274.32	5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	223	56476.5	253.26	31500.5	-3.046	.002*	Hayır	331	97258.5	293.83	6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	223	62100	278.48	36689	-120	.904	Hayır	331	91635	276.84	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	223	59466	266.66	34490	-1.543	.123	Hayır	331	94269	284.80	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	223	64089	287.39	34700	-1.243	.214	Hayır	331	89646	270.83	9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	223	63305.5	283.88	35483.5	-.806	.420	Hayır	331	90429.5	273.20	10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577	Hayır	331	92797	280.35	11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847
2. Erkek çocuk babaya çeker.	Evet	223	62822.5	281.72	35966.5	-536	.592																																																																																																																				
	Hayır	331	90912.5	274.66				3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	Evet	223	63497.5	284.74	35291.5	-1.124	.261	Hayır	331	90237.5	272.62	4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Evet	223	62934.5	282.22	35854.5	-.692	.489	Hayır	331	90800.5	274.32	5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	223	56476.5	253.26	31500.5	-3.046	.002*	Hayır	331	97258.5	293.83	6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	223	62100	278.48	36689	-120	.904	Hayır	331	91635	276.84	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	223	59466	266.66	34490	-1.543	.123	Hayır	331	94269	284.80	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	223	64089	287.39	34700	-1.243	.214	Hayır	331	89646	270.83	9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	223	63305.5	283.88	35483.5	-.806	.420	Hayır	331	90429.5	273.20	10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577	Hayır	331	92797	280.35	11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847	Hayır	331	91507.5	276.46								
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	Evet	223	63497.5	284.74	35291.5	-1.124	.261																																																																																																																				
	Hayır	331	90237.5	272.62				4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Evet	223	62934.5	282.22	35854.5	-.692	.489	Hayır	331	90800.5	274.32	5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	223	56476.5	253.26	31500.5	-3.046	.002*	Hayır	331	97258.5	293.83	6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	223	62100	278.48	36689	-120	.904	Hayır	331	91635	276.84	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	223	59466	266.66	34490	-1.543	.123	Hayır	331	94269	284.80	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	223	64089	287.39	34700	-1.243	.214	Hayır	331	89646	270.83	9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	223	63305.5	283.88	35483.5	-.806	.420	Hayır	331	90429.5	273.20	10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577	Hayır	331	92797	280.35	11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847	Hayır	331	91507.5	276.46																				
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	Evet	223	62934.5	282.22	35854.5	-.692	.489																																																																																																																				
	Hayır	331	90800.5	274.32				5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	223	56476.5	253.26	31500.5	-3.046	.002*	Hayır	331	97258.5	293.83	6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	223	62100	278.48	36689	-120	.904	Hayır	331	91635	276.84	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	223	59466	266.66	34490	-1.543	.123	Hayır	331	94269	284.80	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	223	64089	287.39	34700	-1.243	.214	Hayır	331	89646	270.83	9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	223	63305.5	283.88	35483.5	-.806	.420	Hayır	331	90429.5	273.20	10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577	Hayır	331	92797	280.35	11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847	Hayır	331	91507.5	276.46																																
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	Evet	223	56476.5	253.26	31500.5	-3.046	.002*																																																																																																																				
	Hayır	331	97258.5	293.83				6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	223	62100	278.48	36689	-120	.904	Hayır	331	91635	276.84	7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	223	59466	266.66	34490	-1.543	.123	Hayır	331	94269	284.80	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	223	64089	287.39	34700	-1.243	.214	Hayır	331	89646	270.83	9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	223	63305.5	283.88	35483.5	-.806	.420	Hayır	331	90429.5	273.20	10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577	Hayır	331	92797	280.35	11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847	Hayır	331	91507.5	276.46																																												
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	Evet	223	62100	278.48	36689	-120	.904																																																																																																																				
	Hayır	331	91635	276.84				7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	223	59466	266.66	34490	-1.543	.123	Hayır	331	94269	284.80	8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	223	64089	287.39	34700	-1.243	.214	Hayır	331	89646	270.83	9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	223	63305.5	283.88	35483.5	-.806	.420	Hayır	331	90429.5	273.20	10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577	Hayır	331	92797	280.35	11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847	Hayır	331	91507.5	276.46																																																								
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	Evet	223	59466	266.66	34490	-1.543	.123																																																																																																																				
	Hayır	331	94269	284.80				8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	223	64089	287.39	34700	-1.243	.214	Hayır	331	89646	270.83	9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	223	63305.5	283.88	35483.5	-.806	.420	Hayır	331	90429.5	273.20	10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577	Hayır	331	92797	280.35	11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847	Hayır	331	91507.5	276.46																																																																				
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	Evet	223	64089	287.39	34700	-1.243	.214																																																																																																																				
	Hayır	331	89646	270.83				9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	223	63305.5	283.88	35483.5	-.806	.420	Hayır	331	90429.5	273.20	10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577	Hayır	331	92797	280.35	11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847	Hayır	331	91507.5	276.46																																																																																
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	Evet	223	63305.5	283.88	35483.5	-.806	.420																																																																																																																				
	Hayır	331	90429.5	273.20				10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577	Hayır	331	92797	280.35	11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847	Hayır	331	91507.5	276.46																																																																																												
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	Evet	223	60938	273.26	35962	-.558	.577																																																																																																																				
	Hayır	331	92797	280.35				11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847	Hayır	331	91507.5	276.46																																																																																																								
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	Evet	223	62227.5	279.05	36561.5	-.193	.847																																																																																																																				
	Hayır	331	91507.5	276.46																																																																																																																							

12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	Evet	223	60270	270.27	35294	-1.202	.229
	Hayır	331	93465	282.37			
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	Evet	223	64112.5	287.50	34676.5	-1.285	.199
	Hayır	331	89622.5	270.76			
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	Evet	223	65763	294.90	33026	-2.163	.031*
	Hayır	331	87972	265.78			
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	Evet	223	66734.5	299.26	32054.5	-2.760	.006*
	Hayır	331	87000.5	262.84			
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	Evet	223	63359.5	284.12	35429.5	-1.093	.274
	Hayır	331	90375.5	273.04			
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	Evet	223	63948	286.76	34841	-1.321	.187
	Hayır	331	89787	271.26			
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	Evet	223	64746.5	290.34	34042.5	-1.677	.094
	Hayır	331	88988.5	268.85			
19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	Evet	223	63082	282.88	35707	-.774	.439
	Hayır	331	60653	273.88			
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	Evet	223	62623.5	280.82	36165.5	-.451	.652
	Hayır	331	91111.5	275.26			
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	Evet	223	60501	271.30	35525	-.833	.405
	Hayır	331	93234	281.67			
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	Evet	223	58411	261.93	33435	-1.964	.050
	Hayır	331	95324	287.99			
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	Evet	223	58075.5	260.43	33099.5	-2.131	.033*
	Hayır	331	95659.5	289.00			
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	Evet	223	64182	287.81	34607	-1.286	.198
	Hayır	331	89553	270.55			
25. Kızları erken evlendirmek	Evet	223	59220	265.56	34244	-1.594	.111

gerekir.	Hayır	331	94515	285.54			
	Evet	223	60725	272.31			
26. Kadınlara güvenilmez.	Hayır	331	93010	281.00	35749	-.684	.494
	Evet	223	61680	276.59			
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	Hayır	331	92055	278.11	36704	-.147	.883
	Evet	223	62133	278.62			
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	Hayır	331	91602	276.74	36656	-.158	.875
	Evet	223	62184.5	278.85			
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	Hayır	331	91550.5	276.59	36604.5	-.171	.864
	Evet	223	64005	287.02			
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	Hayır	331	89730	271.09	34784	-1.226	.220
	Evet	223	63139.5	283.14			
31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	Hayır	331	90595.5	273.70	35649.5	-.842	.400
	Evet	223	61195.5	274.42			
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	Hayır	331	92539.5	279.58	36219.5	-.434	.665
	Evet	223	65278	292.73			
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	Hayır	331	88457	267.24	33511	-1.891	.059
	Evet	223	64404	288.81			
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	Hayır	331	89331	269.88	34385	-1.456	.146
	Evet	223	59845	268.36			
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	Hayır	331	93890	283.66	34869	-1.236	.217

*p<0.05

“Bölümünüzdeki eğitim bilimleri derslerini yeterli buluyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlara göre Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri arasında sadece dört görüşte anlamlı farklılığa ulaşılmıştır (p<0.05). “Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.” görüşüne bölümündeki eğitim bilimleri derslerini yeterli bulmayan öğretmen adayları yeterli bulan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmakta iken “Oğul babaya ne kadar itaat

ederse hayatta o kadar başarılı olur.”, “Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.” ve “Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.” görüşlerine ise bölümündeki eğitim bilimleri derslerini yeterli bulan öğretmen adayları yeterli bulmayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde; araştırmanın problemi çerçevesinde elde edilen bulgulardan hareketle varılan sonuçlar sunulmuş, çalışmanın sonuçlarıyla literatürdeki benzer çalışmaların sonuçları karşılaştırılıp tartışılmış, araştırmanın sonuçları doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Kutadgu Bilig Türk dili, edebiyatı, medeniyeti, kültürü, eğitim tarihi... açılarından önemli bir kaynaktır. Bu nedenle bugüne kadar üzerinde birçok araştırma ve inceleme yapılmıştır. Kutadgu Bilig'in inceleme konusu yapıldığı alanlardan biri de eserin eğitsel değeridir. Ancak Kutadgu Bilig'in eğitsel değeri ile ilgili araştırmalar incelendiğinde beyitlerin eğitsel karşılıklarının ne olduğunu tespiti yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan eserin eğitsel değerinin, eğitsel içerikli beyitler ve bu beyitlerin eğitsel karşılıklarının tespit edilmesi şeklinde bir yol izlenerek incelenmesinin ve Kutadgu Bilig'de ortaya konan görüşlerin bugün kabul görüp görmediğinin ortaya konmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Belirtilen amaçlarla yürütülen çok yönlü bu çalışmada öncelikle Doküman İncelemesi Yöntemi ile Kutadgu Bilig'deki eğitsel içerikli beyitler tespit edilmiştir. Tespit edilen beyitlerden hareketle araştırmanın ilk aşamasında elde edilen nitel veriler İçerik Analizi Yöntemi ile analiz edilmiş ve bu beyitlerin eğitsel karşılıkları tespit edilmiştir. İkinci aşamada ise tespit edilen beyitlerdeki görüşlerden yararlanılarak bir anket oluşturulmuş ve 2013-2014 öğretim yılı içerisinde Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesinde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adaylarına uygulanmıştır. Uygulanan anket sonucunda elde edilen nicel veriler parametrik olmayan istatistik yöntemleriyle analiz edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen nitel verilerin analizi ile Kutadgu Bilig'de 118 eğitsel içerikli beyit olduğu tespit edilmiştir. Bu beyitlere verilen kodlar daha sonra "Bilgi Felsefesi", "Çocuk Eğitimi", "Gelişim Psikolojisi", "Toplumsal Yaşam" ve

“Öğrenme Psikolojisi” olmak üzere beş tema altında toplanmıştır. İlgili beyitlerden hareketle aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- “Bilgi Felsefesi” teması altında teorik bilginin önemi ile ilgili 2, bilgiye açık olma ile ilgili 1 ve bilginin kullanımı ile ilgili 1 beyitin olduğu tespit edilmiştir. Kutadgu Bilig’de aslında tamamen bilgi ve aklın önemi üzerine yazılmış bir eserdir. Ancak buradaki beyitler özellikle bilgiyi elde edecek kişinin nasıl davranması gerektiğini örneklendirmesi bağlamında belirlenmiştir. Bu beyitlerde ibadet etmek için bile bilginin bir ön şart olduğu, bilginin zor elde edilse de paylaşılması gerektiği vurgulanmıştır.

- “Çocuk Eğitimi” teması altında çocuğa verilen değerle ilgili 10, disiplin ile ilgili 8, vefa ile ilgili 3, çocuğun ailedeki yeri ile ilgili 1, ibret alma ile ilgili 1, pragmatizmle ilgili 1, ebeveyn sorumluluğu ile ilgili 20, ebeveyn rolleri ile ilgili 18, matematiğin önemi ile ilgili 3, eğitimin önemi ile ilgili 2, eğitimin sonucu ile ilgili 2, yazının önemi ve işlevi ile ilgili 2, eğitim yöntemi ile ilgili 1, ölçme değerlendirmeyle ilgili 1, yetenek yönetimi ile ilgili 1, yanlış ebeveyn tutumları olan ilgisiz anne baba ile ilgili 1 ve koruyucu ebeveynler ile ilgili 1 beyit tespit edilmiştir. Bu tema altında toplanan beyitlerde dikkat çeken ilk husus çocuk yetiştirmede ebeveynlerin görev ve sorumluluklarının sıklıkla vurgulanmış olmasıdır. Bu açıdan araştırmanın bu bulgusu Emiroğlu’nun (2012) sonuçlarını destekler niteliktedir. Emiroğlu’na (2012) göre de eserde anne ve babanın çocuğun eğitimiyle ilgili olarak görev ve sorumluluklarına sık sık vurgu yapılmış, anne ve babalara önemli öğütler verilmiştir. Yine tespit edilen beyitlere bakıldığında çağdaş eğitsel görüşlerin dile getirildiği görülmektedir. Anne babanın çocuğa zarar veren davranışlarının 1224 ve 1225 numaralı beyitlerde ilgisizlik ve aşırı koruyuculuk olduğu dile getirilmektedir.

Modern eğitim anlayışının bir ürünü olan yetenek yönetimi de Kutadgu Bilig’de kendine yer bulmuştur (beyit 1651). Örgütsel bir kavram olan yetenek yönetiminde temel hedef örgüt içindeki yetenekli bireyin-öğrencinin tespit edilmesi ve yeteneğinin geliştirilmesidir. Bu anlamda Kutadgu Bilig’deki “Meyveyi, yiyecek nimetleri çiçekteyken görmeli; her işte misal olarak bunu örnek tutmalı.” görüşü yetenek yönetimi bağlamında özellikle eğitim yöneticilerine mesaj niteliğindedir. Eserde eğitimin mutlaka uygulamalı olması gerektiği belirtilmektedir. Eğitim sürecinin sonunda bir değerlendirme yapılmasının ve başarılı olanın ödüllendirilmesi gerektiğinin belirtildiği 636. beyit çağdaş eğitim süreci ile ilişkilendirilebilir. Modern eğitim

anlayışında da yaparak yaşayarak öğrenme en etkili öğrenme yöntemlerinden biridir. Araştırmanın bu bulgusu Çağırın'ın (1995) araştırmasındaki tespitlerle uyumludur. İlgili çalışmada da Kutadgu Bilig'de öğretim metodu olarak yaparak yaşayarak öğrenmenin vurgulandığı belirtilmektedir.

Kutadgu Bilig'de yazının ve matematiğin önemi üzerinde de durulmuştur. Daha genel anlamıyla eserde hem beşerî hem de fen bilimlerinin önemli olduğunun vurgulandığı söylenebilir. Bu anlayış modern toplumların gelişmişlik düzeylerinin temel belirleyicisidir. Zira gelişmiş toplumların temel niteliklerinden biri bahsi geçen iki alanda da dünyanın geri kalanından daha ileride olmalarıdır. Tarih içinde devletlerin gelişim süreci incelendiğinde de gelişme ve büyümelerinin, ilgili alanlarda bilim adamları yetiştirmelerine ve söz sahibi olmalarına, gerileme ve yıkılmalarının da bu alanlarda yaşadıkları duraksamaya bağlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle eserde vurgulanan bu iki görüşün hem bireysel hem de toplumsal gelişim açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu tema altında toplanan çocuk eğitimi ile ilgili beyitlerde üzerinde durulan temel noktalar çocuğun evde yetiştirilmesi gerektiği, ebeveynlerin çocuklar için birçok sıkıntı çektiği ancak çocuklar açısından bunun bir anlam ifade etmediği, çocuğun ancak faydalıysa anlamlı olduğu, çocukların sıkı bir terbiye anlayışıyla yetiştirilmesi gerektiğidir. Hatta bunun sağlanması için gerekirse dayanın bir yöntem olarak kullanılabilceği ifade edilmektedir. Beyit içerikleri incelendiğinde Yusuf Has Hacib'in bu görüşünü iyi yetiştirilmemiş çocuğun gelecekte ebeveyn için problem yaratacağını, bundan dolayı baştan tedbir alınması gerektiğini belirtmek için ifade ettiği söylenebilir. Ancak özellikle dayanın bir ceza/öğretim yöntemi olarak kullanılması modern eğitim anlayışıyla çelişmektedir. Her ne kadar sıkı disiplin ve hatta dayak önerilse de eğitimin Yusuf Has Hacib açısından ne kadar önemli olduğu eserin 3217. ve 3218. beyitlerinde açıkça görülmektedir. Bu beyitlerde eğitimin önemi, “İki türlü insan derler; biri öğreten, biri öğrenen. Bu ikisinden başkasını hep hayvan kabul et; hangisini istersen onu seç.” şeklinde ifade edilmektedir. Yani Yusuf Has Hacib'e göre insan sayılmak için eğitilmiş olmak temel şarttır. Çağdaş dünya açısından düşünüldüğünde insanlığa yön vermenin yegâne vasitanın eğitim olduğu açıkça görülmektedir. Doğulu toplumların geri kalmışlığının en temel sebebi nitelikli insan yetiştirme veya yetiştirdiklerini elde tutamama problemdir. Bu anlamda Yusuf Has Hacib'in görüşü aslında modern dünya gerçeklerine çok da uzak değildir.

• “Gelişim Psikolojisi” teması altında “Kalıtım” ile ilgili 17, “Kritik Dönem” ile ilgili 7, “İtaat” ile ilgili 6, “Bireysel Farklılık” ile ilgili 3, “Olgunlaşma” ile ilgili 2, “Akıl Sağlığının Önemi” ile ilgili 1, “Hazırbulunuşluk” ile ilgili 1 ve “Uyarıcı Zenginliği” ile ilgili 1 beyit tespit edilmiştir. Bu tema altındaki beyitlerde en sık vurgulanan noktanın kalıtım olduğu görülmektedir. Yusuf Has Hacib’e göre iyi ya da kötü olmanın temel belirleyicisi doğuştan iyi ya da kötü olmaktır. Ona göre bir kişi yaradılıştan kötü ise değişmesinin imkânı yoktur. Bu görüş modern bakış açısıyla uyumsuzdur. Bir diğer görüşü akıl dışında her şeyin (bilgi, erdem...) daha sonra çalışılarak elde edilebileceğidir. Yalnızca akıl doğuştan gelir ve Tanrı vergisidir. Bu düşünce kendisinden çok sonra yaşamış olan John Locke’un “Tabula Rasa” önermesiyle benzerlik göstermektedir. Eserde akılla ilgili belirtilen bir diğer görüş ise kişinin yaşlanmasına paralel olarak aklını kullanma becerisinin zayıflayacağıdır. Bu da çağdaş dünyanın gerçeklerinden biridir. Kalıtımla birlikte ifade edilmiş bir görüş de herkesin aynı olamayacağıdır. Bir sınıf içindeki tüm öğrencilerin eşit olamayacağı, bireysel farklılıklarının bulunduğu; dolayısıyla herkes için ortak bir öğretim yöntemi uygulanamayacağı görüşü çağdaş eğitimin görüşlerindedir. Bu açıdan Yusuf Has Hacib’in herkesin aynı olamayacağını belirtmesinin dikkat çekici olduğu düşünülmektedir.

Eserde modern eğitim kavramlarından olan “Kritik Dönem”in vurgulandığı beyitlerin olduğu da tespit edilmiştir. Özellikle çocuğa küçük yaşlarda ne öğretilirse çocuğun tüm hayatına bunların yön vereceği belirtilmiştir. Adler’in (1992, s. 24) yetişkinlerin davranışlarından hareketle ifade ettiği “Ruhsal anormalliklerin bize öğrettiği ilk şey, insan ruhsal yaşamının oluşumunda en güçlü dürtü ve uyarıların ilk çocukluk çağından kaynaklandığıdır.” şeklindeki görüşü Yusuf Has Hacib’in görüşleriyle bire bir örtüşmektedir. “Uyarıcı Zenginliği” koduyla işaretlense de Hacib’in “Küçüklüğünde altın ve gümüş gören kişi kendisini pek fazla mal hırsına kaptırmaz.” şeklindeki düşüncesi bu konuya da verilebilecek bir örnektir.

“Olgunlaşma” ve “Hazırbulunuşluk” çağdaş eğitim anlayışına ait iki kavramdır. Kutadgu Bilig’de bu iki kavramın içeriklerine uygun beyitler tespit edilmiştir. İlgili beyitlerde davranışın gerçekleşmesi uygun zamanın gelmiş olmasına bağlanmıştır. Dolayısıyla bu bakış açısının “Olgunlaşma” ve “Hazırbulunuşluk”la aynı yönde olduğu söylenebilir.

•“Öğrenme Psikolojisi” teması altında “Model Alma” ile ilgili 16, “Sosyal Öğrenme” ile ilgili 11, “Davranışçılık, John Locke Felsefesi” ile ilgili 6, “Model Olma” ile ilgili 5, “Bireysel Farklılık” ile ilgili 3, “Basitten Karmaşığa İlkesi” ile ilgili 3, “Ceza” ile ilgili 2, “Ödül” ile ilgili 2, “Pekiştirme” ile ilgili 1 ve “Yaparak Yaşayarak Öğrenme” ile ilgili 1 beyit tespit edilmiştir. Bu tema altında en sık vurgulanan mesajın model alma ile ilgili olduğu dikkati çekmektedir. Özellikle ilgili beyitlerde kişinin doğru ya da yanlış yollara sapmasının en önemli sebebinin etrafındaki kişileri örnek alması olduğu belirtilmiştir. Model olma ile ilgili beyitlerde ise daha çok yetişkinlerin çocuk üzerindeki etkisinden söz edilmiş ve onlar için model olmaları gerektiği ifade edilmiştir. Bu beyitlerde Sosyal Öğrenme Kuramı’nın öğrenmeyle ilgili görüşlerine yakın görüşler ifade edilmiştir. Yusuf Has Hacib’e göre akıl dışındaki her şey daha sonra çalışılarak elde edilebilir. Yani bilgi yaşantılar yoluyla elde edilir. Bu düşünce tarzı yine John Locke’un ve Davranışçı Öğrenme Kuramı’nın görüşleri ile paralellik göstermektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle Kutadgu Bilig’de ödül, ceza ve pekiştirme ile ilgili beyitlerin olduğu tespit edilmiştir. Bu terimler Davranışçı Öğrenme Kuramı ile ilgili olduğu için ilgili beyitlerin Davranışçı Kuram’a uygun bir öğrenme-öğretme yaklaşımını ifade ettiği söylenebilir. Her ne kadar 1 beyit tespit edilmiş olsa da eserde yaparak yaşarak öğrenme de yine aynı Kuram çerçevesinde değerlendirilebilir. Eserde herkesin aynı olmadığını, aksine farklı olduğunu belirten beyitler tespit edilmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi bu modern eğitimin kabullerinden biridir.

•“Toplumsal Yaşam” teması altında “Cinsiyet Ayrımcılığı” ile ilgili 13, “Kadının Sosyal Hayattaki Yeri” ile ilgili 8, “Cezai Ehliyet” ile ilgili 2, “Çocuk Yetişkin İlişkileri” ile ilgili 2, “Sorumluluk” ile ilgili 2, “Sosyalleşme” ile ilgili 2, “Görgü” ile ilgili 1 ve “Sosyal İlişkilerde Karşılıklılık” ile ilgili 1 beyit tespit edilmiştir. Bu tema altında en sık cinsiyet ayrımcılığı içeriğine sahip beyitlerin olduğu dikkat çekmektedir. Yusuf Has Hacib’in toplumsal yaşam içerisinde kadına neredeyse hiç hak tanımadığı hatta kadının yaşamasını bile gereksiz gördüğü anlaşılmaktadır. İslam öncesi Türk sosyal yaşantısı ve İslam’ın kadına bakışı düşünüldüğünde bu bakış açısının farklı kültür ve medeniyetlerin etkisinden kaynaklanıyor olabilir. Öte yandan aklın, bilginin, eğitimin önemi üzerinde ısrarlı duran bir kişinin kadınlar konusundaki bu olumsuz tavrının yalnızca kendi yaşantısı sonucunda edindiği olumsuz tecrübelerin birer yansıması olması da mümkündür. Akyüz’e (2013) göre de bunlar Yusuf Has Hacib’in

şahsi görüşleridir. Yusuf Has Hacib'in modern dünyanın gerçekleri ile uyuşan bir görüşü de yapılan davranıştan sorumlu olmak için akıl sağlığının yerinde olması gerektiğidir. Bu durum Türk Ceza Hukuku'na göre de sorumluluğu azaltan ya da tamamen ortadan kaldıran sebeplerden biri iken (Yıldız, 2002), İslam dini açısından da bu bakış açısı uygundur. Yusuf Has Hacib sosyal hayatı düzenleyecek birtakım görüşleri sürmüştür. Ona göre insan yalnız kalmamalı, mutlaka arkadaş edinmeli ve arkadaşın davranışına göre tutum sergilemelidir. Sosyal hayatın devamı için ise sosyal bir hiyerarşi bulunmalıdır. Özellikle arkadaş edinme ve bu arkadaşlığı sürdürme konusuna oldukça realist yaklaştığı ifade edilebilir. Önerileri her ne kadar birey için olsa da mütekabiliyetin yani karşılıklılığın modern uluslararası ilişkilerin temelini oluşturduğu düşünüldüğünde bu görüşün ne anlama geldiği daha net anlaşılabilir. Eserde toplumsal hayatın önemli bir parçası olan görgü ile ilgili görüşlere de yer verilmiştir. Yusuf Has Hacib'e göre kişi çocukluğunda gördüğü, tecrübe ettiği şeylere yetişkinliğinde tamah etmez.

Kutadgu Bilig'deki eğitsel görüşlere yönelik Türkçe öğretmen adaylarının düşünceleri incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Türkçe öğretmen adayları Kutadgu Bilig'de ifade edilen eğitsel görüşlere yüksek düzeyde katılmaktadırlar. Öğretmen adayları bu görüşler arasında en yüksek düzeyde “Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.”, “Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.” ve “Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.” görüşlerine katılmaktadırlar. “Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.”, “Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.” ve “Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.” görüşleri ise en düşük ortalamaya sahip görüşlerdir. Düşük ortalamaya sahip olan görüşler genellikle cinsiyet ayrımcılığı olarak değerlendirebilecek beyitlerde belirtilen görüşlerdir. Öğretmen adaylarının yüksek düzeyde katıldıkları görüşlerin de çoğunlukla bilgi ve bilginin değeri ile ilgili beyitlerdeki görüşler olduğu anlaşılmıştır.

- Türkçe öğretmen adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir: Kadın Türkçe öğretmen adayları Kutadgu Bilig'in özellikle çocuk yetiştirme ile ilgili görüşlerine erkek öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar. Erkek Türkçe öğretmen adayları ise cinsiyet ayrımcılığı olarak değerlendirilen içeriğe sahip beyitlerde belirtilen görüşlere kadın Türkçe öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde

katılmaktadırlar. Erkek öğretmen adaylarına göre de çocuk yetiştirirken gerekirse dayağa başvurulabilir ve çocuk sıkı bir disiplin altında yetiştirilmelidir.

- Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir: Bu değişken açısından en dikkat çekici sonuç 4. sınıf düzeyindeki Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’in “Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.” görüşüne diğer sınıf düzeylerindeki Türkçe öğretmeni adaylarından daha yüksek düzeyde katılmalarıdır. Normal şartlar altında sınıf düzeyi arttıkça gerek alan bilgisinin gerekse eğitsel alan bilgisinin artmasına paralel olarak bu durumun tam tersinin ortaya çıkması beklenirken, aksi bir biçimde son sınıftaki Türkçe öğretmeni adayları Kutadgu Bilig’in ilgili görüşüne daha fazla katılmaktadırlar. Son sınıfa devam eden Türkçe öğretmeni adaylarının eğitimde gerekli olduğu durumlarda dayağı normal karşılımları öğretmenlik uygulaması için gittikleri okullardaki deneyimlerinden kaynaklanıyor olabilir. Bu okullarda öğretmen adaylarına dönük olumsuz öğrenci tavırları, okul öğretmenlerinin öğrencilere karşı sert tavrı, dayağın öğretmen adaylarınca kabul edilebilir görülmesine sebep teşkil edebilir. “Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.” görüşüne 1. sınıf düzeyindeki Türkçe öğretmeni adayları diğer düzeylerdekilere göre daha yüksek oranda katılmaktadırlar. Bu durum 1. sınıf düzeyindeki Türkçe öğretmeni adaylarının üniversite dolayısıyla ailelerinden ilk kez ayrılmış olmalarından ve bunun sonucunda yaşadıkları birtakım sıkıntılardan kaynaklanıyor olabilir. Sınıf düzeyi arttıkça bu görüşe katılımın düşmesi süreç içerisinde Türkçe öğretmeni adaylarının ailelerine olan bağımlılıklarının azaldığına işaret etmektedir.

- Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri öğrenim türlerine göre farklılık göstermektedir: 1. öğretimde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adayları erkek çocuğun babaya çekeceğine, çocuğun sıkı disiplin altında yetiştirilmesi gerektiğine ve öğrenen-öğretenlerin dışındakilerin değersiz olduğuna 2. öğretimde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adaylarından daha yüksek düzeyde katılırken, 2. öğretimde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adayları çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabileceğine, bilginin dünya ve ahiret saadeti için şart olduğu ve sahip olunan bilginin başkalarıyla kolayca paylaşılması gerektiğine daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar. Ayrıca matematiğin önemli olduğuna 1. öğretimde

öğrenim gören Türkçe öğretmeni adaylarına göre daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar. Bu durum öğrenim türlerinden kaynaklanıyor olabilir. Derslerin akşam yürütülüyor olması ve ekonomik olarak daha fazla yük altında olmaları dolayısıyla yaşadıkları sıkıntılar sonucunda bu görüşe daha yüksek düzeyde katılmış olabilirler.

- Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri anne eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermektedir: Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabileceği görüşüne annesi okuryazar olmayan öğretmen adayları diğerlerine göre daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar. Bu durum öğretmen adaylarının ailelerinde benzer durumlarla karşılaşmış olmalarından dolayı dayağı normal karşıladıkları şeklinde değerlendirilebilir. Anne eğitim durumuna göre en ilginç bulgu “Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.” görüşüne annesi üniversite mezunu olan Türkçe öğretmeni adaylarının düşük düzeyde katılmış olmalarıdır. İş hayatına daha fazla katıldıkları varsayıldığında çocuklarının bakımında bakıcıya diğer eğitim düzeyindekilerden daha fazla ihtiyaç duymaları gerekir. Bu durumun doğal sonucu olarak bakıcı konusunda daha hassas olması gerekenler üniversite mezunları olmalıdır. Oysaki bu araştırmaya göre annesi üniversite mezunu olan Türkçe öğretmeni adayları bu görüşe diğerlerine göre daha düşük düzeyde katılmışlardır. “Kadınlara güvenilmez.” ve “Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.” görüşlerine annesi üniversite mezunu olan Türkçe öğretmeni adayları diğerlerine oranla daha yüksek düzeyde katılmaktadır. Bu da anneleri üniversite mezunu olan Türkçe öğretmeni adaylarının annelerinin çalışmalarından dolayı çocukluklarını annelerine yeterince yakın geçirememelerinden kaynaklanıyor olabilir.

- Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri baba eğitim durumu değişkenine göre farklılık göstermektedir: Ebeveynlerin çocuklar için model oluşturduğu görüşüne beklendiği gibi babası üniversite mezunu olan Türkçe öğretmeni adayları daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar. Yine normal karşılanacağı şekilde “Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.” görüşüne babası üniversite mezunu olan Türkçe öğretmen adayları daha yüksek oranda katılmaktadırlar. “Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.” görüşüne babası okuryazar olmayan öğretmen adayları daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar. Bu sonuçlara göre baba eğitim durumunun Türkçe öğretmeni adaylarında özellikle eğitimin önemi ve cinsiyet ayrımı ile ilgili görüşlerde farklılık yarattığı görülmektedir. “Arkadaş seçiminde dikkatli

davranmak gerekir.” görüşüne katılımın baba eğitim durumundaki yükselmeye paralel olduğu anlaşılmaktadır. Baba eğitim durumu değişkenine göre en dikkat çekici sonuç “Matematik öğrenmek önemlidir.” görüşüne babası üniversite mezunu olanların diğerlerine oranla daha düşük düzeyde katılmalarıdır.

- Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri eski Türk eserlerine ilgi duyup duymamalarına göre farklılık göstermektedir: “Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.”, “Yazı yazmak zekâ göstergesidir.” ve “Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.” görüşlerine eski Türk eserlerine ilgi duyan Türkçe öğretmeni adayları ilgi duymayan öğretmen adaylarına göre daha yüksek düzeyde katılmaktadırlar. “Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.” görüşüne ise eski Türk eserlerine ilgi duymayan öğretmen adayları ilgi duyan öğretmen adaylarına göre daha fazla katılmaktadırlar.

- Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri Kutadgu Bilig’i daha önce okuyup okumamalarına göre farklılık göstermektedir: “Erkek çocuk babaya çeker.”, “Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.” ve “Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.” görüşlerine Kutadgu Bilig’i okuyan öğretmen adayları okumayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

- Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri yaşadıkları bölgelere göre farklılık göstermektedir: “Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.” görüşüne Akdeniz Bölgesi’nden olan öğretmen adayları Karadeniz veya İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayan öğretmen adayları da Karadeniz Bölgesi’nde yaşayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. Sosyoekonomik olarak diğer bölgelere nazaran daha gelişmiş olan Akdeniz Bölgesi’nden olan Türkçe öğretmeni adaylarının bu görüşe daha fazla katılmaları dikkat çekicidir. “Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.” görüşüne Marmara, Karadeniz veya İç Anadolu Bölgelerinden olan öğretmen adayları Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. Bu durum özellikle Marmara Bölgesi’nden olanların aile fertlerinin iş hayatına ve sosyal hayata daha çok katılıyor olması ile açıklanabilir. “Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.” görüşüne Marmara, Ege veya Karadeniz Bölgelerinden olan öğretmen adayları Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden

olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.” görüşüne Karadeniz Bölgesi’nde yaşayan öğretmen adayları Marmara, Güneydoğu Anadolu veya Doğu Anadolu Bölgelerinden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Matematik öğrenmek önemlidir.” ve “Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.” görüşlerine Marmara veya Akdeniz Bölgesi’nden olan öğretmen adayları İç Anadolu veya Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. Bu durum bölgeler arasındaki sosyoekonomik farklılıktan kaynaklanıyor olabilir. “Kızları erken evlendirmek gerekir.” görüşüne İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu veya Akdeniz Bölgelerinden olan öğretmen adayları Ege, Karadeniz veya Marmara Bölgelerinden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.” görüşüne ise Marmara Bölgesi’nden olan öğretmen adayları Güneydoğu Anadolu veya İç Anadolu Bölgelerinde, Karadeniz Bölgelerinden olan öğretmen adayları da Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nden olan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. Görüşlere katılım düzeylerindeki farklılıkların bölgeler arasındaki sosyokültürel ve sosyoekonomik farklılıkların sonucu olduğu düşünülmektedir.

- Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri bölümlerindeki alan derslerini yeterli bulup bulmamalarına göre farklılık göstermektedir: “Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.” ve “İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.” görüşlerine bölümündeki alan derslerini yeterli bulan öğretmen adayları yeterli bulmayan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar. “Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.” görüşüne ise bölümündeki alan derslerini yeterli bulmayan öğretmen adayları yeterli bulan öğretmen adaylarına göre anlamlı ölçüde daha fazla katılmaktadırlar.

- Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig’deki eğitsel düşüncelere yönelik görüşleri bölümlerindeki eğitim bilimleri derslerini yeterli bulup bulmamalarına göre farklılık göstermektedir: “Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.” görüşüne bölümlerindeki eğitim bilimleri derslerini yeterli bulmayan öğretmen adayları yeterli bulan öğretmen adaylarına göre daha fazla katılmaktadırlar. “Oğul babaya ne

kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.”, “Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.” ve “Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.” görüşlerine ise bölümlerindeki eğitim bilimleri derslerini yeterli bulan öğretmen adayları yeterli bulmayan öğretmen adaylarına göre daha fazla katılmaktadırlar. Dolayısıyla eğitim bilimleri derslerinin yetersizliğinin bu görüşe katılımı artırdığı şeklinde bir sonuca ulaşılabilir.

Araştırmanın nitel ve nicel verileri ışığında genel olarak şu değerlendirmelerde bulunulabilir:

- Kutadgu Bilig’deki eğitsel beyitlerde dile getirilen görüşlerin birçoğunun içeriğinin modern eğitim anlayışında karşılığının bulunduğu ve bu görüşlerin özellikle gelişim psikolojisi ve öğrenme psikolojisi içinde değerlendirilebileceği tespit edilmiştir.

- Yusuf Has Hacib’in dile getirdiği eğitsel görüşlere Türkçe öğretmeni adaylarının katılım durumlarından hareketle içeriği özellikle erkek lehine ya da kadın aleyhine cinsiyet ayrımcılığına dayanan beyitlerde düşüncelere katılım oldukça düşük olmakla birlikte, birçok görüşün bugün hâlâ geçerliliğini koruduğu tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

- Bu araştırmanın nitel kısmı Kutadgu Bilig’deki eğitsel unsurların tespit edilmesine dayanmaktadır. Benzer nitelikli ve dönemdeki yerli ve yabancı eserler eğitsel unsurlar açısından değerlendirilip karşılaştırılmalıdır. Bu şekilde eserin eğitsel açıdan yerli ve yabancı eserler arasındaki yeri karşılaştırılmalı olarak belirlenebilir.

- Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adaylarının %65,9’unun eski Türk eserlerine ilgi duymasına rağmen, %65’i Kutadgu Bilig’i daha önce okumadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmeni adayları bölümlerindeki alan bilgisi derslerini yetersiz görmektedir. Özellikle Kutadgu Bilig’i daha önce okumadıkları da düşünüldüğünde en azından üniversite aşamasında Kutadgu Bilig gibi önemli eserleri tanıyabilecekleri derslerin sayıları ve süreleri artırılmalıdır.

- Kutadgu Bilig’deki görüşlere Türkçe öğretmeni adaylarının katılımının ne düzeyde olduğunu tespit etmeyi amaçlayan bu çalışmada kullanılan değişkenler dışında değişkenler kullanılarak araştırmalar yürütülebilir. Bununla birlikte öğretmen adaylarıyla yapılacak yüz yüze görüşmeler yoluyla eserde ifade edilen görüşlerle ilgili öğretmen adaylarının düşünceleri hakkında derinlemesine veriler elde edilebilir.

- Bu araştırma Atatürk Üniversitesinde öğrenim gören Türkçe öğretmeni adaylarıyla yürütülmüştür. Farklı bölümler ve üniversitelerde yapılacak çalışmalar Kutadgu Bilig’de ifade edilen görüşlere katılımın gerçek boyutlarını ortaya koyacaktır.

- Gerçekleştirilen bu araştırma ile Kutadgu Bilig’de ifade edilen birçok görüşün çağdaş eğitimde bazı karşılıklarının bulunduğu ve katılımcı Türkçe öğretmeni adaylarının bu görüşlerin birçoğunu paylaştığı görülmüştür. Bu noktadan hareketle eğitim sisteminde yapılacak düzenlemelerde bu gibi eserlerde ifade edilen görüşlerden istifade edilmesi faydalı olabilir.

- Yaşanılan bölgenin Kutadgu Bilig’de ifade edilen görüşlere katılım üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Bölgeler arasındaki sosyoekonomik ve sosyokültürel farklılıkların ve eğitim kalitesindeki farklılıkların ortadan kaldırılması bu araştırma özelinde düşünüldüğünde ifade edilen olumsuz görüşlere katılımı düşürebileceği gibi, genel anlamda da eğitimde yaşanan sorunların çözümüne yardımcı olabilir.

KAYNAKÇA

- Abildina, S. K. ve Dandybayeva, A. S. (2011). Didactical ideas in the poem of Yusuf Balasaguni “Kutatgu Bilik”. *Education and Science Without Borders*, 2(3), 69-71.
- Achard, P. (1993). *Dilsel toplumbilim*. (çev. Kırımsoy, D.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Adalıoğlu, H. H. (2013). Bir siyasetnâme olarak “Kutadgu Bilig”. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 34, 237-253.
- Adler, A. (1992). *İnsanı tanıma sanatı*. (çev. Kâmuran Şipal). İstanbul: Say Yayınları.
- Ahmed, A. ve Sil, R. (2012). When multi-method research subverts methodological pluralism-or, why we still need single-method research. *Perspectives on Politics*, 10(4), 935-953.
- Akar, A. (2010). *Türk dili tarihi*. (4. Basım) Ankara: Ötüken Neşriyat.
- Akgün, M. (1996). Türklük Dünyası'nın 11. asırdaki abide eseri Kutadgu Bilig'de akıl ve bilgi. *Felsefe Dünyası*, 19, 81-98.
- Akgün, M. (1997a). Kutadgu Bilig'te insan ve kâmil insan. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, 1-12.
- Akgün, M. (1997b). Kutadgu Bilig'de Tanrı - âlem ilişkisi. *Felsefe Dünyası*, 24, 20-31.
- Akgün, M. (1997c). Kutadgu Bilig'de ahlak. *Felsefe Dünyası*, 23, 99-144.
- Akyüz, H. (2001). *Türk eğitimcileri I*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Akyüz, H. (2002). *Kutadgu Bilig'de sosyo-pedagojik ve siyasal söylem*. Erzurum: Eser Ofset.
- Akyüz, Y. (2013). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2013*. (24. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Alkayış, M. F. (2012). Bir kitap arkası sözlük çevirisi: Kutadgu Bilig. *Turkish Studies*, 7(4), 711-738.
- Altıntop, Ö. (2011). *Tarihe ışık tutan Müslüman bilim adamları*. İstanbul: MyKitap.

- Alyılmaz, C. (2009). *Kırgızistan'daki Arap harfli yazıtlar üzerine*. Turkish Studies, 4(8), 185-209.
- Alyılmaz, C. (2015). *İpek yolu kavşağının ölümsüzlük eserleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Orta Doğu ve Orta Asya – Kafkaslar Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Alyılmaz, S. (2008). Öğretmen adaylarına göre görgü kurallarına aykırı davranışlar. *İzvestiya*, 1(2), 136-142.
- Anıl Yılmaz, A. (2004). Kutadgu Bilig'de kadın. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırmaları Dergisi*, 32, 91-99.
- Aran, M. S. (1944). *Türkün altın kitabı "Kutadgu Biliğ"*. İstanbul: Millî Mecmua Basımevi.
- Arat, R. R. (1994). *Kutadgu Bilig II çeviri*. (6. Baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Arat, R. R. (2007). *Kutadgu Bilig I metin*. (5. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arat, R. R. (2008). *Kutadgu Bilig Yusuf Has Hacip*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Arslan, A. (2012). Kutadgu Bilig'de dinleme ve konuşma becerisine ilişkin sözler. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(7), 1-16.
- Arslan, M. (1986). Kutadgu Bilig'deki ahlak ve siyaset felsefesi. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 21, 23-49.
- Arslan, M. (1987). Kutadgu-Bilig'deki toplum ve devlet anlayışı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Arslanoğlu, İ. (1996). Kutadgu Bilig'de eğitim bilim ve akıl. *Yeni Forum*, 17(331), 43-48.
- Arslanoğlu, İ. (2012). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ata, A. (1993). Kutadgu Bilig üzerinde bir düzenleme denemesi: Kör mü? Kür mü? *Ankara Üniversitesi DTCF Türkoloji Dergisi*, XI, 301-308.

- Atamaz Topçu, S. (2015). Aydınlanma ve kadın. *Aydınlanma Felsefesi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Atsız, H. N. (2011). *Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Aydemir, Ö. K. (2013). Kutadgu Bilig'in dilinde bilgi kavramı ve işlevi. *Turkish Studies*, 8(1), 803-810.
- Ayre, C. ve Scally, A. J. (2014). Critical values for lawshe's content validity ratio: Revisiting the original methods of calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86.
- Bakır, K. (2006). Pragmatizm ve eğitime yansımaları. *Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 49-68.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Baş, M. K. (2010). Kutadgu Bilig'de ölüm anlayışı ve ahiret inancı. *EKEV Akademi Dergisi*, 42, 83-104.
- Başer, S. (1990). *Kutadgu Bilig'de kut ve töre*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Başer, S. (1991). *Gök Tanrı'nın sıfatlarına Esmâü'l-Hüsna açısından bakış*. İstanbul: Seyran Yayınları.
- Bay, E., Mert, O., Alyılmaz, S. ve Albayrak S. (2012). Eski Türk eserlerine ilişkin tutum ölçeği geliştirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(2), 70-82.
- Beslen, K. (1985). Kutadgu Bilig'de Eğitim. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Binark, N. (1970). Kutadgu Bilig'de evlenme, aile ve çocuk terbiyesi. *Türk Kültürü Kutadgu Bilig Sayısı*, 98, 174-178.
- Binbaşoğlu, C. (2009). *Başlangıçtan günümüze Türk eğitim tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bozkırlı, K. Ç. (2009). Kutadgu Bilig'de ahlâk konusu. *Eğitim Dergisi*, 23, <http://www.egitirim.gen.tr> (Erişim Tarihi: 18.03.2012).

- Böler, T. (2009). Kutadgu Bilig’de ahlaklılık, soyluluk ve seçkinlik ifade eden sözler. *Turkish Studies*, 4(3), 397-418.
- Braithwaite vd. (2006). A prospective, multi-method, multi-disciplinary, multi-level, collaborative, social-organisational design for researching health sector accreditation [LP0560737]. *BMC Health Services Research*, 6(113), 1-10.
- Büyüköztük, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2).
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (11. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Caferoğlu, A. (1984). *Türk dili tarihi*. (3. Baskı). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Can, A. (2013). *SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2012). *Eğitim felsefesi*. İstanbul Say Yayınları.
- Çağbayır, Y. (2003). *Kutadgu Bilig*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Çağırın, L. (1995). *Kutadgu Bilig’de eğitim ve öğretim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, A. (2010). Kutadgu Bilig’de Türk aile kültüründe bir babanın oğul imajı ya da süregiden bellek/kültür. *Millî Folklor*, 85, 122-132.
- Çetin, Ö. (2013). Kültürel din psikolojisi açısından geçiş dönemi rüyaları: Kutadgu Bilig örneği, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 335-357.
- Çevik, Z. (2008). Atatürk’ün devlet adamlığı özelliklerinde Kutadgu Bilig’den izler. *Turkish Studies*, 3(2), 209-228.
- Develi, H. (2006). *Dil doktoru*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Dilaçar, A. (2003). *Kutadgu Bilig incelemesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Djumagolava, A. A. (2014). Yusuf Balasagun’un etik bakış açısı. *Kırgız ve Karahanlıların Kağanlıkları Silinmeyen İzler Bildiri Kitabı* içinde (s. 289-291), Bişkek.

- Doğan, İ. (2010). *Türk eğitim tarihinin ana evreleri kurumlar, kişiler, söylemler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Doğan, N. (2002a). Kutadgu Bilig'in devlet felsefesi I. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 127-158.
- Doğan, N. (2002b). Kutadgu Bilig'in devlet felsefesi-II. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, 77-94.
- Eker, S. (2006a). Yusuf Has Hacip, "Kutadgu Bilig" (1069). *Türk Edebiyatı Tarihi I* içinde (s. 193-199). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Eker, S. (2006b). Kutadgu Bilig'de (teñri 'azze ve celle ögdisin ayur) Türkçe İslami terimlerin kaynakları üzerine. *Bilig*, 38, 103-122.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Emiroğlu, S (2012). Kutadgu Bilig'de çocuk eğitimi. *Turkish Studies*, 7(1), 1027-1041.
- Ercilasun, A. B. (2010). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili ve tarihi*. (9. Baskı) Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erdoğan, R. (2005). *Kutadgu Bilig'den seçmeler mutluluk veren bilgi*. (2. baskı). Bursa: Marmara Kitabevi Yayınları.
- Ergün, M. (2014). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme-I temel kavramlar ve işlevleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ersoylu, H. (1983). Kutadgu Bilig'deki Arapça ve Farsça asıllı kelimeler. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 27, 121-138.
- Ersoylu, H. (1992). Kutadgu Bilig'de iki ayrı biçimde transkripsiyonlanmış Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin birleştirilmesi. *TDAY-B 1987*, Ankara 1992, s.165-172.
- Gil-Garcia, R. J. ve Pardo, T. A. (2006). Multi-method approaches to understanding the complexity of e-government. *International Journal of Computers, Systems and Signals*, 7(2), 3-17.
- Gökberk, M. (1997). *Değişen dünya değişen dil*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

- Göksu, E. (2009). Kutadgu Bilig'e göre Türk savaş sanatı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 266-281.
- Gözütok Şahin, H. (2012). *Âşık Fuat Çerkezoğlu'nun şiirlerinde yer alan eğitsel unsurlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gülensoy, T. (1970). Kutadgu Bilig'den hikmetler. *Türk Kültürü Kutadgu Bilig Sayısı*, 98, 157-173.
- Günay Türkes, U. (2009). *Türk kültürüne eleştiri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Güzel A. ve Torun A. (2003). *Türk halk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel, A. (2005). Birey, toplum, devlet ilişkisi ve Kutadgu Bilig. *Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı*, 357-360.
- Hamrâeva, D. (2011). Kutadgu Bilig'de uzlet. *Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacip ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri Bildiri Kitabı* içinde (s. 237-244). Ankara: TDK Yayınları.
- Houston, A. (?). Anket hazırlama kılavuzu. (çev. Taner BAŞ). www.kaliteofisi.com.
- İnalcık, H. (1966). Kutadgu Bilig'de Türk ve İran siyaset nazariye ve gelenekleri. *Türk Kültürü Araştırmaları*, 259-271.
- İnan, A. (1970). Yusuf Hâs Hâcib ve eseri Kutadgu Bilig üzerine notlar. *Türk Kültürü Kutadgu Bilig Sayısı*, 98, 112-126.
- Jan, S. (2012). Kutadgu Bilig'den yöneticilere 8 altın öğüt. *Süper Beyin*, 29, 52-53.
- Kaçalin, M. (?). *Kutadğu Bilig* *metin*.
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10716,yusufhashacibkutadgubiligmustafakacalinpdf.pdf>
- Kafesoğlu, İ. (1980). *Kutadgu Bilig ve kültür tarihimizdeki yeri*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kara, M. (1991). Kutadgu Bilig'de aile. *Türk Aile Ansiklopedisi 1* içinde (s. 64-68). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları.

- Kara, M. (1998). *Bir başka açıdan Kutadgu Bilig*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karaağaç, G. (2002). *Dil, tarih ve insan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karakaya, İ. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (ed. Abdurrahman Tanrıoğen). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karamanlıoğlu, A. F. (1970). Kutadgu Bilig'in diline ve adına dâir. *Türk Kültürü Kutadgu Bilig Sayısı*, 98, 127-131.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kasıeva, A. (2011). Stylistic devices in "Kutadgu Bilig" and the adequacy of their translation into English (on the material of English translation made by W. May). 38. *ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) Bildiri Kitabı* (II. Cilt) içinde (s. 957-976). Ankara: TDK Yayınları.
- Kaymaz, Z. (2009). Kutadgu Bilig hakkında Türkiye'de yapılan yayınlar üzerine bir deneme. *Turkish Studies*. 4(3), 1408-1422.
- Kazmaz, S. (2000). Hukuk ve devlet yönetimi açısından Kutadgu Bilig. Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- Keskin, İ. (2009). *Mutluluğun el kitabı seçmeler Kutadgu Bilig*. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Koca, O. (2011). *Yusuf Has Hacıp Kutadgu Bilig'den seçmeler*. (3. baskı). İstanbul: Beyan Yayınları.
- Koca, S. (2012). Kutadgu Bilig'de "hükümdar, vezir ve sûfî tipleri"nin tanıtılmasında ve bu tiplerin temsil ettikleri fikirlerin açıklanmasında metaforların rolü. *Gazi Üniversitesi Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 10, 63-79.
- Kocasavaş, Y. (2006). Kutadgu Bilig'de eğitim-öğretim anlayışı. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 53-66.
- Koç, N. (2002). *İslamıktan önce Türk dili ve edebiyatı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Koçak, K. (2013). Türk kültür tarihinin bin yıllık başyapıtı: Kutadgu Bilig'den bu güne ulaşan gelenekler. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 56-66.

- Köprülü, M. F. (2013). *Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar*. (13. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kuru, A. (1998). Kutadgu Bilig ve siyasi ahlak. www.sizinti.com.tr (Erişim Tarihi: 10.6.2013)
- Küçük, E. E. (2005). *İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıflarda okutulan Türkçe kitaplarındaki düz yazı metinlerinin çocuca görelik ilkesine ve metinlerin içerdiği eğitsel iletilere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Külekçi, N. (2005). *Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig'den seçmeler*. (3. baskı)
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28, 563-575.
- Meetoo, D., ve Temple, B. (2003). Issues in multi-method research: Constructing self-care. *International Journal of Qualitative Methods*, 2(3). 1-21.
- Mert, O. (2009). *Kutadgu Bilig'de hâl kategorisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mert, O., Alyılmaz, S., Bay, E. ve Akbaba, S. (2009). Orhun Yazıtlarındaki toplumsal değerlerin öğretmen adayları tarafından algılanma düzeyleri üzerine inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 279-287.
- Metin Aslan, Ö. (2014). Eğitim felsefesi dersinin okul öncesi öğretmen adaylarının felsefi tercihlerine ve eleştirel pedagojiye yönelik görüşlerine olan etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 1-14.
- Okur, A. ve Beyce, E. (2013). Dinleme becerisinin kültürümüzdeki yeri ve dinleme eğitiminin önemi: Kutadgu Bilig örneği üzerinden. *Turkish Studies*, 8(4), 1099-1110.
- Ölmez, M. (2004). Çağdaş Türk dillerinde Kutadgu Bilig çevirileri, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 14, 103-126.
- Önler, Z. (2008). Kutadgu Bilig'de toplumsal kabul ve geleneklerden yansımalar. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(15), 441-455.

- Öz, Ş. (2011). Kutadgu Bilig’de Türk cihan hâkimiyeti düşüncesi. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 11(1), 19-35.
- Özaslan, P. (2012). *Muzaffer İzgü’nün çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özbay, M. ve Karakuş Tahşi, E. (2011). Dede Korkut Hikâyeleri’nin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Özçelik, A. (2005). *Kutadgu Bilik’ten seçmeler*. İstanbul: Kardelen Yayınları.
- Özden, H. (2002). *Kutadgu Bilig’de ahlak kavramı ve tıp etiğine katkısı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Özden, H. (2007). *Kutadgu Bilig’de ahlâk kavramı ve tıp etiğine katkısı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Özkan, S. (2011). *Türk eğitim tarihi*. (5. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Reçber, G. (2012). *Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig*. (3. basım). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Sarı, N. ve Akgün, N. (2008). Türk tarihinde psikiyatriye bakış. *Türkiye’de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi No: 62*, 1-24.
- Sarıca, B. (2008). Kutadgu Bilig’de komutan ve ordunun nitelikleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 37, 87-105.
- Sönmez, S. (2004). Kutadgu Bilig’de sosyopedagojik ve siyasal söylem adlı eser münasebetiyle. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 24, 267-278.
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim felsefesi*. (10. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, N. (2012). *Maniheist ve Budist Uygur şiirinin dilin dört temel becerisi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Şeker, M. F. (2011). *Türk düşünce tarihi açısından Kutadgu Bilig*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Şen, A. (2009). İşletmelerde yenilikçiliği geliştirmede etkili bir araç: yetenek yönetimi. *Çerçeve*, 110-116.
- Şener, C. (2006). *Kutadgu Bilik'den seçmeler*. İstanbul: Kare Yayınları.
- TDK. (2010). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekşan, K. (2012). Türkçe dersi değerler eğitiminde Kutadgu Bilig'in kullanımı. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(3). 1-17.
- Timurtaş, F. K. (1990). *Tarih içinde Türk edebiyatı*. (2. Baskı). İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Uçar, E. (2012). Kutadgu Bilig'in Kahire nüshası üzerine notlar I. *Turkish Studies*, 7(3), 2491- 2504.
- Uygunkan, S. B. (2005). Kültürleme kavramı ve televizyon. *Kurgu Dergisi*, 205-213.
- Ülkütaşır, M. Ş. (1970). Yusuf Hâs Hâcip ve *Kutadgu Bilig* üzerine küçük bir araştırma. *Türk Kültürü Kutadgu Bilig Sayısı*, 98, 91-111.
- Üstün, Z. (2008). *Selected parts of Kutadgu Bilig*. İstanbul: Profil.
- Üşenmez, E. (2013a). *İslami dönem Türk edebiyatının ilk eseri Kutadgu Bilig Nemengan/Fergana nüshası tıpkıbasım*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Üşenmez, E. (2013b). *İslami dönem Türk edebiyatının ilk eseri Kutadgu Bilig Viyana/Avusturya nüshası tıpkıbasım*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Üşenmez, E. ve Uçar, E. (2014). *İslami dönem Türk edebiyatının ilk eseri Kutadgu Bilig Kahire nüshası tıpkıbasım*. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- Vural, H. (2010). Kutadgu Bilig'de dilin felsefesine dair unsurlar. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 43, 131-142.
- Yakar, Y. M. (2011). *Mustafa Ruhi Şirin'in Türk çocuk edebiyatındaki yeri ve eserlerinin eğitsel değeri üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Yavuz, K. (2007). Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XXXVII, 137-180.
- Yavuz, K. (2012). *Hâcib böyle dedi*. İstanbul: Mostar Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, N., Yüzbaşıyev, M., Karakoç Alatl, B. ve Saklan, E. (2011). *Türk ve dünya tarihine hizmet etmiş insanlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldız, A. E. (2013). *Kutadgu Bilik'den seçmeler*. İstanbul: Zambak Yayınları.
- Yıldız, S. (2002). Ceza hukukunda akıl hastalığı ve akıl hastalarının yargılanması. *Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 4, 141-151.
- Yılmaz, B. ve Yılmaz, M. Y. (2011). *Kutadgu Bilig'den seçmeler*. İstanbul: Karanfil Yayınları.
- Yurdakök, M. (2002). Kutadgu Bilig'de sağlık ile ilgili bilgiler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 45, 290-292.
- Yurdugül H. (2005). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması*. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi.
- Yurdugül, H. ve Bayrak, F. (2012). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlik ölçüleri: Kapsam geçerlik indeksi ve kapa istatistiğinin karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı 2, 264-271.

Genel Ağ:

yunus.hacettepe.edu.tr/~mehoz/inalcikkutadgubilig.doc (Erişim Tarihi: 02.2.2014)

<http://tr.wikipedia.org> (Erişim Tarihi: 12.5.2014)

EKLER

EK 1

KUTADGU BİLİG'DEKİ EĞİTSEL DÜŞÜNCELERİN TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN ANKET FORMU

Değerli Türkçe Öğretmeni Adayları,

Bu çalışma Türkçe öğretmeni adaylarının Kutadgu Bilig'de yer alan eğitsel görüşlere ilişkin düşüncelerini incelemek ve bu yolla bu görüşlerin günümüzdeki geçerliliğini değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Sizden istenen doğru veya ideal cevaplar vermeniz değil, kişisel görüşlerinizi belirtmenizdir. Anket sorularını dikkatle okuyarak cevap vermeniz araştırmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Size uygun olan seçeneklere (X) işareti koymanız yeterlidir. Ayırdığınız zaman ve gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Kürşad Çağrı BOZKIRLI

KİŞİSEL BİLGİLER

1. **Cinsiyet:** Kadın Erkek
2. **Sınıf düzeyi:** 1 2 3 4
3. **Öğretim türü:** Birinci Öğretim İkinci Öğretim
4. **Anne eğitim durumu:** Okuryazar değil İlkokul Ortaokul Lise
Üniversite Lisansüstü
5. **Baba eğitim durumu:** Okuryazar değil İlkokul Ortaokul Lise
Üniversite Lisansüstü
6. **Eski Türk eserlerine ilgi duyuyor musunuz?** Evet Hayır
7. **Kutadgu Bilig'i daha önce okudunuz mu?** Evet Hayır
8. **Hangi bölgede yaşıyorsunuz?** Doğu Anadolu Güneydoğu Anadolu İç Anadolu Marmara Ege Akdeniz Karadeniz Yabancı Uruklu
9. **Bölümünüzdeki alan derslerini yeterli buluyor musunuz?** Evet Hayır
10. **Bölümünüzdeki eğitim bilimleri derslerini yeterli buluyor musunuz?** Evet Hayır

ANKET MADDELERİ	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Çocuklar ebeveynlerini model alırlar.	5	4	3	2	1
2. Erkek çocuk babaya çeker.	5	4	3	2	1
3. Eğitime küçük yaşta başlamak gerekir.	5	4	3	2	1
4. Çocuk yetiştirmek zor bir iştir.	5	4	3	2	1
5. Çocuk yetiştirmede gerekirse dayağa başvurulabilir.	5	4	3	2	1
6. Çocuk kendi evi dışında yetiştirilmemelidir.	5	4	3	2	1
7. Çocuk için bakıcı seçiminde hassas davranılmalıdır.	5	4	3	2	1
8. Çocuk sıkı disiplin altında yetiştirilmelidir.	5	4	3	2	1
9. Çocuğun yanlış davranışının sorumlusu babasıdır.	5	4	3	2	1
10. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi yanlıştır.	5	4	3	2	1
11. Çocuğun ailedeki statüsü ebeveynlerden daha aşağıdadır.	5	4	3	2	1
12. Yalnızca erkek çocuğun iyi yetiştirilmesi gerekir.	5	4	3	2	1
13. Ebeveynlerin çocukları için çektiği sıkıntıların çocuklar açısından değeri yoktur.	5	4	3	2	1
14. Oğul babaya ne kadar itaat ederse hayatta o kadar başarılı olur.	5	4	3	2	1
15. Babanın nasihatleri altından daha değerlidir.	5	4	3	2	1
16. Arkadaş seçiminde dikkatli davranmak gerekir.	5	4	3	2	1
17. Bilgi yaşadıkça öğrenilir.	5	4	3	2	1
18. Bilgi insana mevki ve itibar kazandırır.	5	4	3	2	1
19. Bilgi hem dünya hem de ahiret saadetinin anahtarıdır.	5	4	3	2	1
20. Bilgisiz ibadetten fayda gelmez.	5	4	3	2	1
21. Bilgi zor kazanılsa da başkalarıyla kolayca paylaşılmalıdır.	5	4	3	2	1
22. Matematik öğrenmek önemlidir.	5	4	3	2	1
23. Matematik insanın hayata farklı gözle bakmasını sağlar.	5	4	3	2	1
24. Yazı yazmak zekâ göstergesidir.	5	4	3	2	1

25. Kızları erken evlendirmek gerekir.	5	4	3	2	1
26. Kadınlara güvenilmez.	5	4	3	2	1
27. Kadınların sosyal hayatta yeri yoktur.	5	4	3	2	1
28. Davranışların sorumluluğu için akıl sağlığı gerekir.	5	4	3	2	1
29. Davranışın gerçekleşmesi davranışa has fiziksel yeterliğe bağlıdır.	5	4	3	2	1
30. Doğuştan kötü olan kişinin değişme imkânı yoktur.	5	4	3	2	1
31. Toplumsal devamlılık için çocuklara kültür aktarılmalıdır.	5	4	3	2	1
32. Yetişkinler toplumsal hayatta çocukları dikkate almalıdır.	5	4	3	2	1
33. İnsana, sağladığı fayda ölçüsünde kıymet verilmelidir.	5	4	3	2	1
34. Tecrübe para kazandırır ancak para tecrübe kazandırmaz.	5	4	3	2	1
35. Öğrenen ve öğreten insanların dışındakiler değersizdir.	5	4	3	2	1

EK 2

Uzman Görüşü İçin Oluşturulan Form

Sayın Hocam; Kutadgu Bilig'de eğitsel değeri olduğu düşünülen beyitlerin günümüz eğitim anlayışındaki karşılıklarının tespitine yönelik bir araştırma yürütmekteyim. Beyit için belirlenen eğitsel karşılığın uygun ancak düzeltilmesi gerektiğini düşünüyorsanız ilgili beyitin size göre karşılığını lütfen altındaki boş kısma yazınız.						
BEYİT NUMARASI	ORJİNAL BEYİT	GÜNÜMÜZ KARŞILIĞI	EĞİTSEL KARŞILIĞI	UYGUN DEĞİL (ÇIKARILMALI)	DÜZELTİLMELİ	UYGUN
186	züm oğluma sözledim men toña oğul minde altın maña ne teñe	Ey yiğit, ben sözü oğlum için söyledim; oğul benden aşağıdır, bana nasıl denk olur.	Çocuğa Verilen Değer, Çocuğun Ailedeki Yeri	1	2	3
Düzeltilmeli ise karşılığı:						
189	kümüş işke tutsa tüker alkınur sözüm işke tutsa kümüş kazğanur	Gümüşü bir işe harcarsan tükenir; sözümü işe harcarsan gümüş kazanılır.	Model Alma	1	2	3
Düzeltilmeli ise karşılığı:						
190	kişidin kişiğe kumarı söz ol kumarı sözüğ tutsa aşğı yüz ol	Kişiden kişiye, miras olarak söz kalır; vasiyet edilen sözü tutmanın faydası çoktur.	Model Alma, İtaat	1	2	3
Düzeltilmeli ise karşılığı:						
293	kiçig oğlanıñ kör ukuşka ulam yaşı yetmeginçe yorımaz kılâm	Küçük bir oğlana bak, akıl ona ulaşacaktır; fakat yaşı gelmedikçe kalemler yürümez.	Hazırbulunuşluk, Olgunlaşma	1	2	3
Düzeltilmeli ise karşılığı:						

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Kürşad Çağrı BOZKIRLI
Doğum Yeri ve Tarihi	Kars / 16. 12. 1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce (ÜDS: 61,250)
Bilimsel Faaliyetleri	<p>1. Bozkırlı, K. Ç. (2011). Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. <i>Turkish Studies</i>, 6(4), 457-466</p> <p>2. Er, O., Biçer, N. ve Bozkırlı, K. Ç. (2012). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Sorunların İlgili Alan Yazını Işığında Değerlendirilmesi. <i>Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi</i>, 1(2), 51-69</p> <p>3. Biçer, N. ve Bozkırlı, K. Ç. (2013). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi. <i>Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi</i>, 50, 327-342.</p> <p>4. Mert, O. ve Bozkırlı, K. Ç. (2015). Orhun Yazıtları'nda Boyları Bir Araya Getirme Çabaları. <i>Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi</i>, 4(1), 1-15.</p>
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	

Çalıştığı Kurumlar	Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü (Arş. Gör.) Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü (Arş. Gör.)
İletişim	
E-Posta Adresi	kursad36@gmail.com
Tarih	Haziran, 2015